

Seregdi László: A szavatoló tőke szerepe a hitelintézetek prudenciális szabályozásában

I. A szavatoló tőke fogalom használatának okai, a jelenleg használt definíció kialakulása

A szavatoló tőke szabályozásban betöltött szerepének áttekintését az tette szükségessé, hogy a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság és az Európai Unió a közelmúltban jelentősen szigorította a szavatoló tőke definícióját valamint az ahhoz kapcsolódó tőkekövetelményeket. Az új szabályozás egy komplex rendszert alkot, amelynek áttekintéséhez a bonyolultan megfogalmazott jogszabályi szövegeken kívül csak kevés támpont áll rendelkezésre. Jelen anyag célja, hogy egy átfogó képet adjon a szavatoló tőkének a hitelintézetek prudenciális szabályozásában való szerepéről, és példákkal, kiegészítő információkkal mutassa be az egyes jogszabályi előírások értelmezését, alkalmazási módját. Az anyag tanulmányozása nem helyettesítheti a jogszabályok elolvasását, de segítséget jelent az abban foglaltak feldolgozásához és megértéséhez.

1. Bevezetés

Ha megvizsgáljuk a hitelintézetek jelenlegi prudenciális szabályozását, egyértelműen látszik, hogy annak középpontjában a szavatoló tőke áll, hiszen a legtöbb lényeges prudenciális korlát a szavatoló tőke mértékéhez kötődik (tőkekövetelmény, nagykockázat-vállalás, befektetési korlátok). Bár az utóbbi időben ezek az alapszabályok további elemekkel is kiegészültek, amelyek már nem kötődnek a szavatoló tőkéhez (likviditási minimum követelmények, vállalatirányítási szabályok, nyilvánosságra hozatal), ez azonban lényegesen nem ingatta meg a szavatoló tőke központi szerepét, amely a CRDIV/CRR¹ szabályozási keretrendszerben a korábbiakhoz képest még kifinomultabbá és hangsúlyosabbá vált. Ez abból is következett, hogy a szavatoló tőke többek között a kockázatok fedezését is szolgálja, ezért a kockázatmérés-kezelés jelentős fejlődésével még jobban a középpontba került.

A szavatoló tőke azonban nem volt mindig a bankszabályozás középpontjában. A 80-as évekig a bankszabályozás alapvető előírásai elsősorban a piacra belépési korlátokban, likviditási szabályokban, kötelező tartalékolási követelményekben, betéti kamat plafonokban, valamint hitelezési és befektetési korlátozásokban jelentek meg². A szavatoló tőke központi szerepbe helyezése azt követően kezdődött meg, hogy előbb 1973-ban az USA-ban két bank (National Bank of San Diego, Franklin National) majd 1974-ben Németországban a Herstatt Bank került csődbe. Ezek a jelenségek felhívták a szabályozók figyelmét arra, hogy közösen alkalmazott szabályokra van szükség, amelyek megakadályozzák a bankok fizetéseképtelenné válását, vagy legalábbis előre jelzik a

¹ CRDIV: Az Európai Parlament és a Tanács 2013/36/EU irányelve (2013. június 26.) a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről, a 2002/87/EK irányelv módosításáról, a 2006/48/EK és a 2006/49/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

CRR: AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 575/2013/EU RENDELETE (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról

² From Basel to Bailouts: Forty Years of International Attempts to Bolster Bank Safety, Christopher Kobrak, Michael Troege, September 14, 2014, http://www.labex-refi.com/wp-content/uploads/2013/04/Working_paper_FromBaselto-Bailouts_Troege_2014.pdf

problémák fennállását. Érdekes ellentmondás, hogy ezen bankok problémáit olyan tényezők okozták (csalás, felelőtlen és kontroll nélküli deviza és kamatláb spekulációk), amelyeket később az érvénybe léptetett Bázeli I sem lett volna képes megakadályozni, mivel Bázeli I elsősorban a hitelkockázatra irányult, a működési és piaci kockázatokra vonatkozó kiegészítések csak jóval később léptek hatályba. Bázeli I ezért nem is elsősorban arra törekedett, hogy a gyakorlatban tapasztalt problémákra megfelelő szabályozói választ adjon, hanem inkább arra, hogy kialakuljon egy olyan, nemzetközileg egységesen alkalmazott követelményrendszer, amely a szavatoló tőkére építve minimum követelményeket szab a bankok működésének. Ebben a rendszerben a szavatoló tőkének legalább két szerepe van, egyrészt védelmet nyújtani a nem várható veszteségek ellen, másrészt pedig korlátozni a bankok kockázatvállalását. Ennek a két funkciónak a fontossága is változott az idők folyamán, kezdetben a kockázatvállalás korlátozása volt hangsúlyosabb, aminek kapcsán kialakításra kerültek a szavatoló tőkéhez viszonyított kockázatvállalási limitek. A későbbiekben a kockázatomérés fejlődése kikényszerítette a szavatoló tőke védelmi szerepének erősödését, ahol a kockázatok szavatoló tőkével történő fedezése a minél szofisztikáltabb kockázatomérésen alapul.

Ezek a bankválságok mindenesetre megfelelő indokul szolgáltak ahhoz, hogy 1974-ben a G-10 országok létrehozták a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottságot, azzal a céllal, hogy az a bankfelügyeleti hatóságok közötti párbeszéd fóruma legyen, és hozzájáruljon a pénzügyi stabilitás erősödéséhez a bankfelügyeleti tevékenység hatékonyabbá tételével³.

A Bizottság azonban nagyon lassan haladt a feladata végrehajtásával, mert a kezdeti időszakban elsősorban a felügyeleti hatóságok együttműködésével foglalkozott, de ez messze nem az a tevékenység volt, amely érdekében a Bizottságot létrehozták. Az eseményeket végül az gyorsította fel, hogy az USA és az Egyesült Királyság megalkotta a saját tőkekövetelmény szabályozását, és azzal fenyegettek, hogy csak olyan bankokat engednek be a piacukra, amelyek teljesítik ezeket a követelményeket. Ez a nyomásgyakorlás tette végül lehetővé azt, hogy a Bázeli Bizottság is megalkossa saját, azóta a nemzetközi bankszabályozás alapjává vált tőkekövetelmény szabályrendszerét. Az abban meghatározott nyolc százalékos minimum tőkemegfelelési mutató követelmény azonban nem annyira egy jól megalapozott közgazdasági elemzésen alapszik, hanem sokkal inkább egy, a Bázeli Bizottság tagjai által kötött alku eredménye.

Már a bevezetésekor is sokan kritizálták azt, hogy a szabályozás központi eleme a szavatoló tőke lett, mivel az egyrészt nem adott megfelelő választ az akkor tapasztalt bankválságok okaira, másrészt a gyakorlati tapasztalatok is azt mutatták, hogy a bankok csődje során bekövetkezett veszteségeket a szavatoló tőke csak egy lényegesen magasabb tőkemegfelelési követelmény esetén tudta volna fedezni. Az azóta eltelt mintegy 25 év alatt az bizonyosodott be, hogy a szavatoló tőke bankszabályozás központjába való állítása alapvetően helyes lépés volt, de az csak akkor töltheti be megfelelően a funkcióját, ha további mennyiségi (pl. likviditási követelmények, tőkeáttételi ráta) és minőségi (kockázatkezelési, javadalmazási, vállalatirányítási szabályok) elvárásokkal egészül ki, illetve a hitelezési kockázaton túl valamennyi további, a bankok működése során releváns kockázatra is kiterjed (piaci kockázat, működési kockázat, jogi kockázatok stb.).

A szavatoló tőke prudenciális szabályozás központjába állítása azért is vethet fel kérdéseket, mert számtalan példa bizonyította (így például több hazai nagybank a 90-es évek elején), hogy egy bank akár negatív szavatoló tőkével is el tud működni abban az esetben, ha ennek ellenére is hozzá tud jutni a megfelelő forrásokhoz. A gyakorlatban ez csak azért nem működhet hosszabb távon,

³ History of the Basel Committee, BCBS, <http://www.bis.org/bcbs/history.htm>

mert a banki működés alapja a bizalom, olyan bankba pedig senki nem helyez el szívesen betétet, amelyről tudható, hogy nem rendelkezik elégséges szavatoló tőkével.

A bankok működésében a korábban említetteken túl a szavatoló tőke egyik legfontosabb funkciója, hogy fedezetet nyújtson a kockázatvállalásból eredő nem várható veszteségekre. A banki veszteségek fedezése során az a szakértői vélemény alakult ki, hogy az előre látható, kalkulálható, várható veszteségeket értékvesztéssel vagy céltartalékkal kell fedezni. A várható veszteségek beépíthetőek a termékek árazásába is, ezzel megteremtve a pénzügyi alapot az értékvesztések megképzésére. A banki működés sajátja azonban a kockázatvállalás, amely előre nem látható, nem várt veszteségeket eredményez, amelyekre elsősorban a bank addig megtermelt nyeresége, majd a szavatoló tőkéje nyújt fedezetet. Minél magasabb a bank szavatoló tőkéje, annál valószínűbb, hogy képes lesz elviselni az olyan kedvezőtlen fejleményeket, amelyek a korábbi tapasztalatok alapján nem voltak előre jelezhetőek, így nagyobb eséllyel vészselhet át egy előre nem megjósolható pénzügyi válságot.

A szavatoló tőke szerepének megértését sokáig nehezítette, hogy a hazai szabályozásban az angolban „solvency ratio” formában használt fogalmat a hitelintézeti törvény fizetőképességi mutatóként fordította le. A fizetőképességi mutató elnevezés egyáltalán nem adja vissza az eredeti jelentést, hiszen a szolvencia követelménye abban jelenik meg, hogy a bank saját eszközeinek az értéke mindenkor meg kell haladja a kötelezettségei értékét, vagyis pozitív saját tőkével rendelkezik. A hitelintézeti szolvencia szabályozás ráadásul lényegesen túlmegy a számviteli jellegű szolvencia értelmezésen, hiszen egyrészt szűkíti a számviteli saját tőke tartalmát (pl. nem minden tőkeelemet ismer el, illetve számos levonást ír elő), másrészt a mérlegben szereplő kötelezettségeken túl a mérlegben kívüli tételeket is figyelembe veszi.

A fizetőképesség viszont annak a követelményét jelenti, hogy az adott intézmény képes legyen a vele szemben jogosan felmerült fizetési követelések azonnali kielégítésére. Az, hogy egy bank fizetőképés, még nem feltétlenül jelenti azt, hogy szolvens, ahogyan ez fordítva is igaz. Azzal, hogy a hitelintézeti törvényből kikerült a fizetőképességi mutató fogalom, és helyette a CRR lépett érvénybe, amelyben a minimum tőkekövetelmények a kockázattal súlyozott eszközök arányában kerülnek meghatározásra, a fizetőképesség és a szolvencia megkülönböztetése még egyértelműbbé válik.

2. A szavatoló tőke összetevői és struktúrája a Bázeli III előtt

A szavatoló tőke szabályozás esetében megállapítható, hogy nem csak a tőkekövetelmények, hanem maga a szavatoló tőke fogalom is számos változáson ment keresztül az elmúlt 25 évben, amely lekövette a tőke kibocsátások során végbement piaci innovációkat. Az 1988-ban megjelent Bázeli I szabályrendszerben⁴ már megtalálható volt a szavatoló tőke elemek minőség szerinti megkülönböztetése azáltal, hogy az alapvető tőke (Tier1, core capital) fogalomba csak a jegyzett tőkét és az elismert tartalékokat engedte be, a többi tőkeelem csak járulékos tőkének minősült (Tier 2, supplementary capital). A járulékos tőkeelemek a rejtett tartalékokból, az átértékelési tartalékból, az általános tartalékból⁵, a hibrid tőkeelemekből, valamint az alárendelt kölcsöntőkéből adódtak össze. Az az alapszabály is létezett már 1988-ban, hogy a figyelembe vehető járulékos

⁴ INTERNATIONAL CONVERGENCE OF CAPITAL MEASUREMENT AND CAPITAL STANDARDS, Basle, July 1988, <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>

⁵ Ezek a bázeli ajánlásban „general provisions/general loan-loss reserves” elnevezéssel szerepeltek, vagyis nem a hazai szabályozásban alkalmazott általános tartalék fogalomnak feleltek meg, hanem inkább a ma használt általános kockázati céltartaléknak

tőke nem haladhatja meg az alapvető tőke mértékét, de további beszámítási korlátok léteztek az alárendelt kölcsöntőkére, az általános tartalékra valamint az átértékelési tartalékra is. A szavatoló tőkéből való levonások pedig az immateriális javakból, valamint a nem konszolidált, pénzügyi szolgáltatásokat végző leányvállalatokba való befektetésekből álltak⁶. A dokumentum megadta a minimum tőkekövetelményeket is, amely a teljes szavatoló tőkére nézve minimum a kockázattal súlyozott mérlegfőösszeg nyolc százaléka volt, az alapvető tőke esetében pedig ugyanezen vetítési alap négy százaléka.

1991-ben a Bizottság tovább finomította a tőkeegyezmény általános tartalékok beszámíthatóságára vonatkozó részét⁷. 1996-ban a Bizottság a piaci kockázatok tőkekövetelmény számítási rendszerének bevezetésével összhangban lehetővé tette egy harmadik szintű, kiegészítő szavatoló tőkeelem figyelembe vételét⁸, amely egy rövid lejáratú alárendelt kölcsöntőke instrumentum volt, ami kifejezetten a piaci kockázat tőkekövetelményének a fedezésére volt felhasználható. A gyakorlatban az bizonyosodott be, hogy az intézmények nem nagyon használták ezt a fajta tőkeelemet, ráadásul az már nem lett volna képes megfelelni a szigorodó minőségi követelményeknek, ezért Bazel III hatályba lépésével az alkalmazásának a lehetősége megszűnt.

1998-ban a Bázeli Bizottság egy meglehetősen szokatlan lépést tett, hivatalosan ugyanis nem módosította a tőkeegyezményt, ugyanakkor közzétett egy olyan sajtóközleményt⁹, amely később Sidney Press Release néven híresült el. A sajtóközlemény alapját az adta, hogy számos ország a Bazel I adta lehetőséget felhasználva egyre nagyobb lehetőséget biztosított a bankjai számára a hibrid tőkeelemek szavatoló tőkében való figyelembe vételére. A hibrid tőkeelemek olyan instrumentumok, amelyek egyszerre hordoznak tőke és kölcsön jellemzőket (pl. egy olyan kötvény, amely megfelelő küszöbértékek esetén átkonvertálható törzsrészcsekkre, vagy a terhére leírható a veszteség). A Bázeli Bizottság a sajtóközleményben lehetővé tette, hogy legfeljebb 15%-os mértékig a hibrid tőkeelemek is beszámíthatóak legyenek az alapvető tőkébe, illetve meg kívánta szabni a beszámítás lehetőségének minimum követelményeit (pl. legyenek teljes mértékben befizetve és legyenek alkalmasak a veszteségek fedezésére).

Utólag sajnos megállapítható, hogy a Bázeli Bizottság túlságosan is engedékeny volt ezen a területen, és a fejlett országok is helytelenül jártak el, amikor a bankjaik versenyképesebbé tétel érdekében megengedték a hibrid tőkeelemek alapvető tőkeként való figyelembe vételét. A globális pénzügyi válság során bebizonyosodott, hogy a hibrid tőkeelemek nem voltak alkalmasak a veszteségek megfelelő fedezésére, Bazel III-ban ezért a szerepük jelentősen csökkent, és nem kerülhettek be az elsődleges alapvető tőke fogalomba. Abból a szempontból ugyanakkor hasznosnak minősíthető a sajtóközlemény, hogy abban legalább minimális korlátozások megjelentek, illetve már megtalálhatóak voltak benne a későbbi szavatoló tőke szabályozás alapelemei (pl. visszafizetés ösztönzésének a korlátozása).

⁶ Az egyedi szinten történő tőkekövetelmény számítás során az ilyen befektetéseket akkor is le kellett vonni, ha azok egyébként csoport szinten konszolidálásra kerültek. Ebben 2013-tól a CRR hozott változást, amikortól az egyedi szintű szavatoló tőke számítás során már nem köteles levonni az intézmény a pénzügyi ágazatban való befektetéseit, ha azok az összevont alapú megfelelés számításába bevonásra kerülnek.

⁷ Amendment of the Basle Capital Accord in respect of the inclusion of general provisions/general loan-loss reserves in capital,, November 1991, <http://www.bis.org/publ/bcbs09.pdf>

⁸ OVERVIEW OF THE AMENDMENT TO THE CAPITAL ACCORD TO INCORPORATE MARKET RISKS, Basle Committee on Banking Supervision, January 1996, <http://www.bis.org/publ/bcbs23.pdf>

⁹ Instruments eligible for inclusion in Tier 1 capital, 27 October 1998, <http://www.bis.org/press/p981027.htm>

2004-ben ugyan megjelent a Bázeli II néven ismert, a Bázeli Bizottság legfontosabb ajánlásai közé tartozó dokumentum¹⁰, ennek azonban nem volt része a szavatoló tőke definíció felülvizsgálata, hanem csak a tőkekövetelmény számítás rendszerének a megújítását szolgálta. A szavatoló tőke számítás teljes felülvizsgálatára végül csak 2011-ben került sor, amikor megjelent a Bázeli III¹¹ néven ismert ajánlás, amely a CRDIV/CRR alapját is képezi.

Érdekesség, hogy bár az elmúlt 25 év szabályozói törekvései a tőkemegfelelési mutató minél szofisztikáltabb számítására irányultak, addig a globális pénzügyi válság hatására újra előtérbe került egy, a kockázati súlyok alkalmazása nélkül számított tőkeáttételi ráta alkalmazása. Első látásra ez éles ellentmondásnak látszik, hiszen a tőkeáttételi mutató számítási módja teljesen figyelmen kívül hagyja azokat a fejlett kockázatomérési módszereket, amiket az elmúlt időszakban mind a bankok, mind a felügyeleti hatóságok kifejlesztettek. A globális pénzügyi válság azonban kimutathatóan erősebben sújtotta a magas tőkeáttétellel működő intézményeket, ezért mind a Bázeli Bizottság, mind az EU be fogja vezetni a tőkeáttételt korlátozó követelményt. A CRR már tartalmazza is a tőkeáttételi mutató számításának az alapszabályait, de azok még nem tekinthetők véglegesnek, hanem a konkrét szabályok majd csak egy részletes monitoring folyamatot követően kerülnek kialakításra. A tőkeáttételi mutatóra vonatkozó adatszolgáltatást az intézményeknek majd egy Európai Bankhatóság (EBA) által előkészített EU Bizottsági rendelet alapján kell teljesíteniük. A tervek szerint a tőkeáttételi mutatót majd az alapvető tőke és az intézmény által vállalt kockázatok hányadosaként kell kiszámítani. A CRR még nem szab konkrét minimum értéket a mutatónak, a pontos követelmények várhatóan csak 2018-tól kezdődően kerülnek bevezetésre, de elképzelhető, hogy az intézményeknek a tőkeáttételi adataikat már 2015-től részletesen is nyilvánosságra kell hozniuk.

A jelen anyag a szavatoló tőke kérdéseit elsősorban a tőkekövetelmény számításához kapcsolódóan részletezi, de a tágabban vett szavatoló tőke szabályozáshoz a nagykockázat vállalási korlátok is hozzátartoznak, hiszen annak alapjai is a szavatoló tőkére vezethetők vissza. Terjedelmi okokból azonban a nagykockázat vállalási szabályok nem ebben az anyagban kerülnek kifejtésre, hanem arról külön oktatási füzet készül majd.

Összességében megállapítható, hogy a szavatoló tőke fogalom az elmúlt 25 évben jóval ritkábban változott, mint a tőkekövetelmények számítása. Sajnos nem minden módosítás a szavatoló tőke fogalom szigorítását szolgálta, de a szabályozók okultak a múltban elkövetett hibákból, és a Bázeli III-ban megalkotott szavatoló tőke fogalom a korábbiakhoz képest jóval részletesebb és szigorúbb követelményrendszert állított fel.

3. Szavatoló tőke szabályozás az EU-ban

Az Európai Unióban a szavatoló tőkére vonatkozó szabályozás fejlődésében egyértelműen látható a párhuzam a Bázeli Bizottságban folyó fejleményekkel. Az EU előírásai mégis sok tekintetben különböznek a Bázeli Bizottságtól. A legfontosabb különbségek a következők:

¹⁰ International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, June 2004, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

¹¹ Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, December 2010, http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf

- Az EU a szabályait direktívák vagy rendeletek formájában adja ki, így azok betartása kötelező a tagállamokra nézve, míg a Bázeli Bizottság ajánlásainak betartása formálisan nem kötelező.
- Míg a Bázeli Bizottság ajánlásai a fejlett, nemzetközileg is aktív hitelintézetekre terjednek ki, addig az EU a szabályokat valamennyi, az EU-ban létesített hitelintézetre és befektetési vállalkozásra alkalmazza, ami összességében mintegy 8000 intézményt jelent. Az EU a saját szabályaiban ezért sok esetben kénytelen rugalmasabb, az arányos alkalmazást lehetővé tevő megközelítést alkalmazni annak érdekében, hogy a szabályoknak a kisebb intézmények is meg tudjanak felelni.
- Az Európai Unióban egységes belső piac működik, és érvényesül a szolgáltatások szabad áramlása. A bázeli ajánlásokat, különösen azok felügyeleti hatóságok közötti együttműködésre vonatkozó részeit ezért az EU belső szabályainak és intézményrendszerének függvényében kellett átalakítani és alkalmazni (pl. home-host felügyeletek együttműködése, szavatoló tőkéből számított levonások, szabályoknak összevont alapon történő megfelelés).
- Már maga Bazel III is ad lehetőségeket az alkalmazó országok számára egyes diszkréciók alkalmazására, de az EU szabályrendszere egyrészt bővíti a nemzeti diszkréciók körét, másrészt viszont megpróbálja azokat megfelelő kontroll alá helyezni az EU Bizottság, az Európai Rendszerkockázati Testület (ESRB) vagy az EBA szerepkörének bővítésével (előzetes értesítések és jóváhagyások rendszere).
- A belső piac és az uniós jogi háttér lehetőséget ad arra, hogy bizonyos előírásokhoz az EU további részletes szabályokat állapítson meg végrehajtási rendeletekben, ezek tovább konkretizálják és egyértelműsítik a CRDIV-ben és a CRR-ben található előírásokat.

Az EU-ban a szavatoló tőkére vonatkozó előírások első alkalommal 1989-ben jelentek meg, amikor a tőkekövetelmények számítására¹², valamint a szavatoló tőke számítására¹³ vonatkozó irányelvek közzétételre kerültek. Ezek az irányelvek lényegében a Bazel I ajánlásnak megfelelően rögzítették a szavatoló tőke számítását és a tőkekövetelményeket, azzal az eltéréssel, hogy a szavatoló tőke számítása során rendszeresen visszahivatkoztak a hitelintézetek számvitelét szabályozó EU irányelvre¹⁴.

1991-ben az irányelv a bázeli ajánlásokkal összhangban módosult az általános tartalék figyelembe vételére vonatkozó szabályok finomítása miatt¹⁵.

Jelentősebb módosulás 2000-ben sem következett be, amikor pedig számos korábbi, a hitelintézetek szabályozására vonatkozó irányelvet egy irányelvben vontak össze¹⁶. Az új irányelv preambulumának (34) pontja ugyanakkor egyértelműen rögzítette a közös szavatoló tőke szabályok meghatározásának a célját:

„A hitelintézetek a belső banki piacon közvetlenül versenyeznek egymással, ennélfogva a szavatoló tőkére vonatkozó meghatározásoknak és normáknak egyenértékűeknek kell lenniük. Ezért a szavatoló tőke összetételének meghatározására szolgáló kritériumokat nem szabad kizárólagosan

¹² Council Directive 89/647/EEC of 18 December 1989 on a solvency ratio for credit institutions

¹³ Council Directive 89/299/EEC of 17 April 1989 on the own funds of credit institutions

¹⁴ Tanács irányelve (1986. december 8.) a bankok és más pénzügyi intézmények éves beszámolójáról és konszolidált éves beszámolójáról (86/635/EGK)

¹⁵ Council Directive 91/633/EEC of 3 December 1991 implementing Directive 89/299/EEC on the own funds of credit institutions

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/12/Ek irányelve (2000. március 20.) a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról

a tagállamokra bízni. A közös alapszabályok elfogadása a Közösség legjobb érdekeit szolgálja, amennyiben ilyen módon a verseny torzulása megakadályozható és a közösségi bankrendszer erősíthető.”

2006-ban került kiadásra a Bázeli II-t implementáló CRD irányelv¹⁷, amely Bázeli II-höz hasonlóan még mindig nem újította meg a szavatoló tőke szabályozást, ugyanakkor a korábbihoz képest jóval részletesebb követelményrendszert vezetett be a hibrid tőkeelemek vonatkozásában.

Míg korábban egyértelműen megfigyelhető volt az a tendencia, hogy az EU irányelvek lényegében csak követik a bázeli fejleményeket, addig 2009-ben ez megváltozott azzal, hogy a globális pénzügyi válságra reagálva az EU már korábban szigorította a szavatoló tőke szabályozását¹⁸, mint ahogyan azt a Bázeli III ajánlás 2011-ben előírta, elsősorban a hibrid tőkeelemek beszámíthatósági feltételeinek szigorításával. Bár ezek az EU követelmények 2009-ben valóban szigorúbbak voltak, mint a korábban hatályos előírások, de a végleges, 2011-ben kiadott Bázeli III szövegnek már nem feleltek meg, ezért a CRDIV/CRR készítése során további szigorítások váltak szükségessé.

A szavatoló tőke számítás szabályait jelenleg a CRR 25-91. cikkei valamint a kapcsolódó végrehajtási rendeletek (részletesen ld. 6.1. pont) tartalmazzák.

4. Szavatoló tőke szabályozás Magyarországon

Magyarországon a szavatoló tőke szabályozás törvényi szinten első ízben a pénzügyi törvény¹⁹ 2. számú mellékletében került meghatározásra, lényegében a Bázeli I ajánlásnak és az aktuális EU irányelvnek megfelelően. Később ezek a szabályok átvételre kerültek a hitelintézeti törvény²⁰ 5. számú mellékletébe. A hazai szabályozásról elmondható, hogy az EU csatlakozásig kis késéssel, attól kezdve pedig többé-kevésbé az implementálási határidőnek megfelelően követte az EU szabályozási fejleményeket. Néhány kisebb kivételtől eltekintve (pl. általános kockázati céltartalék kezelése, általános tartalék képzési kötelezettség, levonások 50-50 százalékos megosztása alapvető és járulékos tőkeelemek között) a hazai szabályozás lényegében megegyezett az EU előírásokkal. Érdekes, hogy bár a bázeli ajánlásokból következett, de Magyarországon 2013-ig csak a teljes tőkemegfelelési mutatóra nézve volt minimum követelmény (8%), külön az alapvető tőkére nem²¹, bár azt több EU tagállam is alkalmazta. Egyes kelet-közép európai országokra (pl. Bulgária) jellemző volt valamennyi bankra egységesen a nyolc százaléknál magasabb teljes minimum tőkekövetelmény előírása, de Magyarországon ilyen csak egyes bankok esetében, kivételesnek minősülő módon került meghatározásra.

A CRR hatályba lépésével a szavatoló tőke számítási szabályok kikerültek a hitelintézeti törvényből, és a Magyarországon közvetlenül hatályos CRR alapján kell a hitelintézeteknek a szavatoló tőkét számítaniuk.

¹⁷ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2006/48/EK IRÁNYELVE (2006. június 14.) a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról

¹⁸ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2009/111/EK IRÁNYELVE (2009. szeptember 16.) a 2006/48/EK, a 2006/49/EK és a 2007/64/EK irányelvek a központi hitelintézetek kapcsolt bankjai, egyes szavatoló tőke-elemek, nagykockázat-vállalások, felügyeleti szabályok és válságkezelés tekintetében történő módosításáról

¹⁹ A pénzügyi intézményekről és a pénzügyi tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény

²⁰ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény

²¹ Bár a szavatoló tőke belső struktúrájára vonatkozó szabályok miatt közvetlenül érvényesült az alapvető tőkére vonatkozó 4%-os minimum követelmény, de a gyakorlatban az alapvető tőke mutató nem kapott kiemelt figyelmet

5. A szavatoló tőkével kapcsolatos legfontosabb adatok

Az EU hitelintézetek tőkehelyzetével kapcsolatban a legrészletesebb információkat az EBA nemrég közzétett, 2014-ben lefolytatott stressz teszt vizsgálata alapján nyilvánosságra hozott információi szolgáltatják²². A stressz tesztben 123 EU bank vett részt, amelyek együttesen az EU bankpiacának 70%-át fedik le. A stressz teszt arra irányult, hogy megvizsgálja, hogy egy alapforgatókönyvben illetve egy kifejezetten kedvezőtlen forgatókönyvben szereplő fejlemények bekövetkezése esetén is minden bankcsoport fenn tudja-e tartani a minimum 8, illetve minimum 5,5%-os elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutatót. A 123 bank esetében az aktuális elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutató értéke 11,1% volt, ami a stressz forgatókönyvben jelzett kedvezőtlen események bekövetkezése esetén 260 bázisponttal csökkenne. 24 bank esetében fordult elő, hogy az elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutatójuk 5,5% alá csökkent volna, ennek kivédésére a stressz teszt időpontjában 24,6 milliárd euró plusz tőkére lett volna szükség, amelyből 9,5 milliárd euró tőkeemelés a stressz teszt befejezéséig meg is történt.

A 2011-ben és 2014-ben az EBA által lefolytatott stressz tesztek mellett érdemes megjegyezni, hogy az EBA az EU bankrendszerbe vetett bizalom megerősítése érdekében 2011-ben kibocsátotta a tőkehelyzet erősítését célzó ajánlását, amelynek lényege az volt, hogy minden felügyeleti hatóság számára azt ajánlotta, hogy érjék el azt, hogy 2012. június 30-ára a jelentősebb bankjaik elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutatója (az akkor még hatályba sem lépett CRR szerint számított) minimum 4,5% helyett érje el a 9%-ot²³. A lényegesen megemelt értéket ráadásul úgy kellett elérni, hogy a szuverén kockázatok fedezésére egy külön tőkepuffert is kellett képezni. A globális pénzügyi válságra adott egyik fontos EU reakció volt tehát az a folyamat, aminek a keretében az EBA több eszközzel is elérte, hogy a jelentős EU bankok elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutatója lényegesen megemelkedjen.

Az EBA legutóbbi felmérése szerint²⁴, amely az 56 legnagyobb EU bank (köztük az OTP is) adatain alapszik, 2013 és 2014 júniusa között ezen hitelintézetek 113 milliárd euróval növelték a szavatoló tőkéjüket. Ebből összesen 49 milliárd euró volt új tőkeinstrumentum kibocsátás.

Az MNB a honlapján rendszeresen publikálja a hitelintézetekre vonatkozó adatokat, egyelőre azonban csak a teljes tőkemegfelelési mutató kerül közzétételre. A hazai hitelintézetek aggregált szavatoló tőke struktúrájára vonatkozó legfontosabb információkat a következő táblázat mutatja be:

Szavatoló tőke és tőkemegfelelési adatok	
(adatok milliárd forintban, 2014. szeptember 30.)	
CET1	2 389,3
<i>CET1 arány a szavatoló tőkén belül</i>	<i>82,1%</i>
AT1	21,7
<i>AT1 arány a szavatoló tőkén belül</i>	<i>0,7%</i>

²² <http://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-2014-eu-wide-stress-test-results>

²³ <http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/eu-capital-exercise>

²⁴ EU BANKS' PERFORMANCE UPDATE NO. 3 – 2014H1

T2	499,9
<i>T2 arány a szavatoló tőkén belül</i>	<i>17,2%</i>
Szavatoló tőke	2 910,8
RWA	16 358,2
CET1 tőke megfelelés	14,6%
T1 tőke megfelelés	14,7%
Teljes tőke megfelelési mutató	17,8%

Forrás: Hitelintézetek MNB adatszolgáltatása

Az adatok jól mutatják, hogy Magyarországon a hitelintézetek tőkéjének a túlnyomó része elsődleges alapvető tőkeelemekből áll, ami a teljes szavatoló tőke 82,1%-át teszi ki. Kiegészítő alapvető tőkével csak néhány hitelintézet rendelkezik, ezek mértéke összességében elhanyagolható (0,7%). Jelentősnek mondható ugyanakkor a járulékos tőke részaránya (17,2%).

A hazai hitelintézetek átlagos tőke megfelelése mindenképpen jónak mondható, az EU átlag feletti, és különösen pozitív az, hogy a szavatoló tőke túlnyomó részét az elsődleges alapvető tőkeelemek adják.

II. A szavatoló tőke számítása és szerepe a CRDIV/CRR szabályozási keretrendszerben

1. A CRDIV/CRR közös szabályai

A CRR és a CRDIV is együttesen lépett hatályba 2014. január 1-jétől, oly módon, hogy a CRR, mint rendelet, közvetlenül hatályos az EU tagállamokban, míg a CRDIV-et minden tagállamban saját jogszabályban kell implementálni (Magyarországon ez elsősorban a hitelintézeti törvényben történt meg). Mindkét EU jogszabály alapja a Bázeli III ajánlás, de megtalálhatóak bennük attól való kisebb eltérések (hatály, alkalmazás szintje, kötelező jelleg, uniós jogi háttér, tagállami eltérések, arányosság).

A bázeli ajánlástól eltérően a CRDIV és a CRR hatálya valamennyi EU-ban bejegyzett hitelintézetre és befektetési vállalkozásra kiterjed. Bár jelen anyag elsődlegesen a hitelintézetek prudenciális szabályozásáról szól, de mivel a CRDIV és a CRR a hitelintézetekre és a befektetési vállalkozásokra közösen az intézmény elnevezést tartalmazza, ezért azon szabályoknál, amely mindkét típusra érvényesek, a jelen anyag is az intézmény kifejezést használja. Bár elnevezésükben az EU jogszabályok magukban foglalják a tőkekövetelmény (capital requirement) szót, de tartalmukban nem csak a tőkekövetelményekre terjednek ki, hanem a CRDIV magában foglalja:

- Az intézmények tevékenységének megkezdésére vonatkozó szabályokat
- A letelepedés és szolgáltatásnyújtás szabadságát biztosító előírásokat
- A harmadik országokkal való kapcsolatokat
- A tőkekövetelményen kívül további prudenciális felügyeleti szabályokat (felügyeleti együttműködés, szankciók, ICAAP, vállalatirányítási szabályok, kiemelt kockázatok, felügyeleti felülvizsgálat, összevont alapú felügyelés, tőkepufferek)
- Az illetékes hatóságok által nyilvánosságra hozandó információkat.

Ennek megfelelően a CRR is számos további témát szabályoz, így különösen az alábbiakat:

- A prudenciális szabályok alkalmazási szintjei és a konszolidáció módszerei
- Nagykockázat vállalási és befektetési korlátok
- Likviditási követelmények
- Tőkeáttételi mutató
- Nyilvánosságra hozatali követelmények.

A CRDIV/CRR a korábbi 2006/48/EK és 2006/49/EK irányelvek összeolvasztásából került kialakításra, az egységes banki szabálykönyv (Single Rulebook) filozófiának megfelelően, amelyhez EU Bizottsági rendeletek formájában további részletszabályok kapcsolódnak, így többek között az egységes felügyeleti adatszolgáltatás rendszer szabályai is. Bár az alapelv a szabályok egységessége, de mind a CRDIV, mind a CRR lehetővé teszi a korábbiakhoz képest korlátozottabb számú, de annál jelentősebb nemzeti diszkréció és opció (pl. sztenderd kockázati súlyok emelése, átmeneti rendelkezések) alkalmazását a tagállamok vagy a nemzeti felügyeleti hatóságok számára.

A CRDIV és a CRR közzétételével még nem fejeződött be az EU jogalkotás, mert a jogszabályok az EU Bizottság számára előírják további végrehajtási rendeletek kibocsátását (Delegated Act/RTS/ITS formájában), illetve a jogszabályok számos ponton tartalmazzak utalást az aktuális szabályok felülvizsgálatára vagy további részletszabályok kidolgozására. Az EU jogszabályok így a jövőre nézve egy jogalkotási ütemtervet is tartalmazzak, amelynek végrehajtásában az EU Bizottságot az EBA is segíti. A CRDIV/CRR-hez kapcsolódó végrehajtási rendeletek listája és annak ismertetése, hogy a kiadás mely szakaszában állnak, a következő linken követhető:

http://ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/index_en.htm

Bár a szavatoló tőkével kapcsolatos szabályozói munkálatok mind Bázisban, mind az EU-ban már a válságot megelőzően megkezdődtek, de a globális pénzügyi válság miatt az eredeti tervek felülíródtak, és a szavatoló tőke szabályok jóval szigorúbbak lettek, mint azt eredetileg tervezték.

Míg korábban a jelentősebb szabályozási módosítások elsősorban azt célozták, hogy a bankok számára minél nagyobb kockázatvállalás legyen lehetséges (pl. tőke felhígulása a hibrid tőkeelemek elismerésével, belső modellek alkalmazásának lehetősége a tőkekövetelmény számításra), addig a globális pénzügyi válság hatására ez a trend megfordult, és a szavatoló tőkére vonatkozó követelmények minden korábbi szinthez képest jelentősen megnövekedtek.

A CRDIV/CRR keretrendszerben a szavatoló tőke szabályozás szerint a figyelembe vehető tőkeelemeknek a következő három fő követelménynek kell megfelelniük, és a besorolási szintjük is annak megfelelően változik, hogy mennyire erősen képesek ezen követelményeket teljesíteni:

- a) Tartós rendelkezésre állás: a tőkeelemnek hosszú távon kell szolgálnia az intézmény működését, ennek megfelelően lejárat határidővel rendelkező tőkeelemek egyáltalán nem vehetőek figyelembe az alapvető tőkében, legfeljebb csak járulékos tőkeként, ha az eredeti futamidejük 5 évet meghaladó.
- b) Kifizetések rugalmassága: az intézménynek nem lehet kötelező egy adott tőkeelemre előre meghatározott mértékű osztalékot vagy kamatot fizetnie, hanem annak mértékéről az intézmény prudenciális helyzete alapján kell a döntést meghozni. A korábbi hibrid tőkeelemek gyakran alkalmaztak úgynevezett „dividend pusher” záradékot, amely többnyire azt tartalmazta, hogy ha az intézmény a törzsrészcsevényre fizetett osztalékot, akkor a hibrid tőkére is kötelező volt osztalékot fizetnie. Ilyen tőkeelemek a továbbiakban szavatoló tőkeként nem elismerhetők.

- c) Veszteségviselő képesség: az adott tőkeelem a folyamatos működés esetén is alkalmas-e a veszteségek leírására vagy csak az intézmény felszámolása esetén.

Az új szabályok egyik központi eleme az államok és a bankok közötti szoros összefonódás csökkentése, aminek az a fő oka, hogy felismerték, hogy egyes bankok olyan nagyra nőttek, hogy a székhelyük szerinti állam képtelen lenne egy válság esetén megfelelő pénzügyi segítséget nyújtani a helyreállításukhoz, ráadásul a szabályozók a közpénzből való bankmentés mértékének a korlátozását is célul tűzték ki. A szabályok ezért törekszenek arra, hogy korlátozzák a bankok túlságosan nagyra növekedését (mivel a mérethez igazított magasabb tőkekövetelmény a növekedés viszszafojtására ösztönöz), illetve a már nagy bankoknak magasabb tőkekövetelménynek kell eleget tenniük a pénzügyi stabilitás fenntartása érdekében.

Az Európai Unió bankszabályozásának történelmére visszatekintve kijelenthető, hogy abban mind mennyiségi, mind minőségi változás is végbement. A mennyiségi fejlődés abban jelenik meg, hogy a 25 évvel ezelőtt kiadott néhány oldalas irányelv helyett mára már több száz oldalas, részletes követelményeket támogató szabályok kerültek kidolgozásra. Minőségi változást jelent ugyanakkor, hogy az irányelvek mellett egyre nagyobb a szerepe a rendeleti formának, amely a tagállamokban közvetlen hatályos, így sokkal kevesebb a lehetőség az implementálás során a nemzeti sajátosságokat figyelembe venni.

A CRR szabályai a korábbi követelményekhez képest szintén jelentős mennyiségi és minőségi változtatásokat is jelentettek. A mennyiségi változás abban jelenik meg, hogy a tőkekövetelmények összességében növekedtek:

- az elsődleges alapvető tőkekövetelmény a korábbi, közvetett módon számított 2%-ról 4,5%-ra nőtt, ezáltal a tőkekövetelmény szabályozás központjába már nem a teljes tőkekövetelmény, hanem az elsődleges alapvető tőkekövetelménynek való megfelelés került,
- az alapvető tőkekövetelmény a korábbi 4%-ról 6%-ra nőtt,
- bár a teljes tőkekövetelmény (8%) nem változott, de az kiegészült a tőkepufferek rendszerével, amelyek tovább növelték a teljesítendő tőkekövetelményeket.

Minőségi szempontból is jelentős változások következtek be azzal, hogy:

- lényegesen szigorodtak az elsődleges alapvető tőkébe illetve a kiegészítő alapvető tőkébe való beszámíthatóság követelményei,
- szigorodtak a levonási szabályok, mivel a levonások többségét az elsődleges alapvető tőkéből kell végrehajtani,
- jelentősen nőtt a felügyeleti hatóságok szerepe az új tőkeelemek beszámításának a kontrolljában, illetve a szavatoló tőke csökkentési lehetőségei során (előzetes engedélyezési hatáskörök).

A CRR-t megelőző időszakban a szavatoló tőke szabályok egy jelentős része arra irányult, hogy meghatározza a szavatoló tőke belső struktúráját, vagyis hogy a teljes szavatoló tőkén belül mennyi lehet a figyelembe vehető hibrid tőke vagy járulékos tőke. A három szintű tőkekövetelmény bevezetésével a belső struktúrára vonatkozó szabályok megszűntek, mert okafogyottá váltak. Az intézmények számára az új rendszerben nincs az elsődleges alapvető tőke arányában meghatározva, hogy mennyi kiegészítő alapvető vagy járulékos tőke számítható be a szavatoló tőkébe. A

tőke belső struktúrájára vonatkozó követelmények a CRR hatályba lépését követően közvetetten érvényesülnek azáltal, hogy külön minimum követelmény vonatkozik az elsődleges alapvető tőkére valamint az alapvető tőkére. Hiába rendelkezik az intézmény nagy összegű járulékos tőkével, ha az elsődleges alapvető tőkéje nem éri el a minimum szintet, akkor nem fogja teljesíteni a CRR által előírt követelményt. A CRR ráadásul több pontján is (pl. veszteségviselési esemény bekövetkezése) nagyobb szerepet ad az elsődleges alapvető tőkemegfelelésnek, mint a másik két szintnek.

A szavatoló tőke belső struktúrájára vonatkozó szabályok már csak a befektetési és a nagy-kockázat-vállalási korlátok alapjául szolgáló „figyelembe vehető tőke” (eligible capital²⁵) meghatározása során maradtak hatályban, amit lényegében egy egyszerűsített szavatoló tőke számítás alapján kell meghatározni.

A szavatoló tőke különböző szintjeinek megértését nehezíti, hogy egyidejűleg több fogalmat is kell használni. A szavatoló tőke központi elemét az elsődleges alapvető tőke adja. Az elsődleges alapvető tőke és a kiegészítő alapvető tőke összege adja az alapvető tőkét. Az alapvető tőke és a járulékos tőke összege pedig a teljes szavatoló tőkét. A szavatoló tőke szintek minimumai szintén három szinten vannak meghatározva a teljes kockázati kitettségérték (Total Risk Exposure Amount-TREA) arányában.

A CRDIV/CRR teljes tőkekövetelmény rendszerében a teljes kockázati kitettségérték alapján számított szabályozói tőkekövetelményt kiegészíti továbbá a felügyeleti többlet tőkekövetelmény, amelyet a mikroprudenciális felügyeleti hatóság ír elő, és meghatározza azt is, hogy azt milyen szintű tőkével kell teljesíteni, valamint a tőkepufferek rendszere, amelyeket a makroprudenciális felügyeleti hatóság ír elő, és az intézményeknek elsődleges alapvető tőkével kell teljesíteniük.

²⁵ A figyelembe vehető tőke számítása során a járulékos tőkeelemek legfeljebb az alapvető tőke egyharmadáig számíthatóak be, bár ehhez az arányhoz is kapcsolódnak átmeneti rendelkezések

Szavatoló tőke szintek és minimum értékek

2. A szavatoló tőke számítás általános szabályai

A szavatoló tőke számítás alapvető szabályait a CRR tartalmazza. A CRR elsődlegesen meghatározza a prudenciális szabályok alkalmazási körét, amely egyben azt is előírja, hogy csoport szinten mely intézményeknek kell összevont alapon is kiszámítaniuk a szavatoló tőkéjüket. Ezt követően a CRR a második részben meghatározza a szavatoló tőkét, amely az elsődleges alapvető tőkéből, a kiegészítő alapvető tőkéből valamint a járulékos tőkéből áll össze. Mind a három tőkeszint esetében a CRR első lépésként meghatározza, hogy melyek azok az instrumentumok (pl. részvények, hibrid tőke, alárendelt kölcsöntőke), amelyek egy adott tőkeszint számítása során figyelembe vehetőek.

Ezt követően a CRR rögzíti, hogy melyek azok a követelmények, amelyek teljesítése szükséges ahhoz, hogy egy tőkeinstrumentum az adott tőkeszinten elismerhető legyen. Ez azt jelenti, hogy nem feltétlenül biztos, hogy egy törzsrészvény automatikusan elismerhető elsődleges alapvető tőkeként, hanem ez csak akkor lehetséges, ha a CRR-ben felsorolt valamennyi feltételt is teljesíti.

Speciális szabályokat ír elő a CRR a szövetkezeti hitelintézetekre valamint az állami hatóságok által veszélyhelyzetekben lejegyzett tőkeinstrumentumokra nézve.

A CRR 32-35. cikkei tartalmazzák azokat a prudenciális szűrőket, amelyek célja, hogy meggátolják bizonytalan, nem realizált vagy nem biztos alapokon álló tőkeelemek bekerülését a szavatoló tőkébe.

A CRR mindhárom tőkeszint esetében felsorolja azokat a levonásokat, amelyeket az adott tőkeszintből kell végrehajtani. A korábbi szabályokhoz képest szigoritást jelent, hogy míg régebben a levonásokat általában a teljes szavatoló tőkéből kellett végrehajtani, addig az új szabályok ezt elsősorban az elsődleges alapvető tőkéből írják elő. A levonások szabályozása során, ahol ez lehetséges, a CRR törekszik a tőkeszintek megfeleltetésére, így például ha egy intézménynek egy másik pénzügyi intézményben fennálló, elsődleges alapvető tőkének minősülő befektetése van, akkor azt a saját szavatoló tőke számítása során is az elsődleges alapvető tőkéjéből kell levonni. Ha viszont az intézmény olyan tőkeelemet birtokol, amit egy másik intézmény beleszámít a szavatoló tőkéjébe járulékos tőkeelemként, akkor azt az intézménynek is a járulékos tőkéjéből kell levonnia.

Ha például az intézmény adatai a következők:

Elsődleges alapvető tőke	85
Kiegészítő alapvető tőke	9
Járulékos tőke	6
Teljes szavatoló tőke	100
Az intézmény által birtokolt, más intézmény által kibocsátott, a más intézmény által járulékos tőkeként figyelembe vett tőkeinstrumentum intézmény által levonandó része	17

Ebben az esetben a levonást a megfelelő szinten, vagyis a járulékos tőkéből kell végrehajtani. A járulékos tőkéből azonban csak 6 egység vonható le, a maradék 11 egységet a kiegészítő alapvető tőkéből kell levonni. A kiegészítő alapvető tőke csak 9 egység levonására ad fedezetet, ezért a fennmaradó 2 egységet az elsődleges alapvető tőkéből kell végrehajtani.

Míg a korábbi szabályok az alapvető tőke arányában korlátozták a figyelembe vehető járulékos tőke mértékét a tőke megfelelési követelményeknek való megfelelés számítása során, addig az új előírások során ez már csak közvetetten érvényesül azáltal, hogy a szavatoló tőke mindhárom szintjére külön-külön előírja a kockázattal súlyozott eszközök arányában meghatározott minimum követelményt.

A CRR szavatoló tőkére vonatkozó szabályai miatt jelentősen változtak az azzal kapcsolatos nyilvánosságra hozatali követelmények is. A Bizottság a CRR felhatalmazása alapján külön rendeletet adott ki arról, hogy az intézményeknek milyen részletezettséggel kell a szavatoló tőkéjükre vonatkozóan információkat nyilvánosságra hozni²⁶.

A CRR hatályba lépésével az intézményekre vonatkozó adatszolgáltatási követelmények is jelentősen megváltoztak. Ugyan a tőkével és a tőkekövetelménnyel kapcsolatos adatszolgáltatás már korábban is harmonizált volt (COREP), de 2014. január 1-től a pénzügyi adatszolgáltatás (FINREP) egy EU Bizottsági rendeletben (a továbbiakban adatszolgáltatási ITS)²⁷ kerül meghatározásra, ezáltal biztosítva azt, hogy az egységes prudenciális szabályoknak való megfelelésre vonatkozó adatszolgáltatás is egységes legyen. A nemzeti felügyeleti hatóságoknak ugyan van joga további információkat bekérni, de az adatszolgáltatás túlnyomó része immár teljesen egységes az EU-ban.

Az adatszolgáltatási ITS szerint az intézményeknek a szavatoló tőkére és a tőke megfelelésre vonatkozó adatokat mind egyedi, mind konszolidált alapon negyedévente kell az illetékes felügyeleti hatóság részére megküldeni. A szavatoló tőkére és a tőke megfelelésre a következő táblák tartalmazzanak adatokat:

TŐKEMEGFELELÉS

C 01.00 SZAVATOLÓ TŐKE

C 02.00 TŐKEKÖVETELMÉNY

C 03.00 TŐKEMEGFELELÉSI MUTATÓK

C 04.00 TÁJÉKOZTATÓ ADATOK:

ÁTMENETI RENDELKEZÉSEK

C 05.01 ÁTMENETI RENDELKEZÉSEK

C 05.02 TŐKEINSTRUMENTUMOKHOZ KAPCSOLÓDÓ SZERZETT JOGOK: ÁLLAMI TÁMOGATÁSNAK NEM MINŐSÜLŐ INSTRUMENTUMOK

CSOPORTSZINTŰ SZAVATOLÓTŐKE-MEGFELELÉS

C 06.00 CSOPORTSZINTŰ SZAVATOLÓTŐKE-MEGFELELÉS

Az adatszolgáltatási ITS-hez tartozik ugyan kitöltési útmutató, de az többnyire csak a CRR szövegét ismétli meg leegyszerűsített formában, ezért az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésé-

²⁶ A BIZOTTSÁG 1423/2013/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2013. december 20.) az intézményekre vonatkozó szavatolótőke-követelmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti nyilvánosságra hozatala tekintetében végrehajtási technikai standardok megállapításáról

²⁷ A BIZOTTSÁG 680/2014/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2014. április 16.) az intézmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti felügyeleti adatszolgáltatása tekintetében végrehajtás-technikai standardok megállapításáról

hez a CRR ismerete is szükséges. Az adatszolgáltatási ITS tartalmaz továbbá számos kötelező egyezőséget is, ezekről azonban a gyakorlatban az bizonyosodott be, hogy nem minden esetben valós egyezőséget jelentenek, ezért várható, hogy a közeljövőben felülvizsgálatra kerülnek.

Az adatszolgáltatás és a szavatoló tőke számítása során fontos szempont, hogy azt alapvetően az érvényes nemzeti számviteli szabályoknak megfelelően kell elvégezni, de a CRR 24. cikk (2) bekezdése alapján az illetékes hatóságok előírhatják, hogy az intézmények az eszközök és a mérlegén kívüli tételek értékelését, valamint a szavatoló tőkeelemek megállapítását az 1606/2002/EK rendelet alapján alkalmazandó nemzetközi számviteli standardok (IAS) szerint végezzék el. A CRR 466. cikke pedig azt az átmeneti rendelkezést is tartalmazza, hogy ha az illetékes hatóságok ezt kötelezővé teszik, akkor az IAS alkalmazásához való átállásra az intézményeknek legalább 24 hónapos felkészülési időt kell biztosítaniuk.

3. Szavatoló tőke szintek

3.1 Elsődleges alapvető tőke

3.1.1 Elsődleges alapvető tőke instrumentumok

A globális pénzügyi válság arra mutatott rá, hogy szigorítani kell a szavatoló tőkével szembeni követelményeket, ennek következtében a CRR számos olyan feltételt támaszt, amelyet a korábbi szabályok még nem írtak elő. A tőkeszabályozás középpontjába az elsődleges alapvető tőke került, amely a legjobb minőségű tőkékből álló szint.

Az elsődleges alapvető tőkeelemek meghatározása során a CRR és a Bázeli III logikájában van egy elég jelentős különbség, míg a bázeli ajánlás szerint lényegében csak a törzsrésvények elfogadhatók elsődleges alapvető tőkeelemként, addig a CRR a „tartalom a forma felett” elvet alkalmazza. Ennek megfelelően a CRR nem azt mondja meg, hogy mely típusú részvények tartozhatnak bele az elsődleges alapvető tőkébe, hanem ad egy részletes feltételrendszert, és amely tőkeinstrumentum meg tud felelni annak, az beszámítható az elsődleges alapvető tőkébe, amelyik pedig nem, azt ki kell vezetni belőle, és legfeljebb kevésbé jó minőségű tőkeelemként vehető számításba.

A CRR 26. cikke szerint az elsődleges alapvető tőkeelemek a következőkből állnak:

a) *Azon tőkeinstrumentumok, amelyek meg tudnak felelni a 28. és 29. cikkben meghatározott feltételeknek.* Az EBA minden EU tagállamra nézve összegyűjtötte azon tőkeinstrumentumok jegyzékét, amelyek elsődleges alapvető tőkeként elismerhetők²⁸. Magyarországon ilyennek minősül a részvény és a szövetkezeti részjegy. A CRR azonban egyértelmű abban, hogy még egy részvény és egy részjegy sem minősül automatikusan elsődleges alapvető tőkének, hanem csak akkor, ha megfelel további részletes feltételeknek is (részletesen ld. 3.1.2. pont). Minden intézménynek meg kell ezért vizsgálnia, hogy a korábban részvényként vagy részjegyként kibocsátott tőkeinstrumentumai megfelelnek-e a CRR 28. és 29. cikkében foglalt feltételeknek. Minden olyan tőkeinstrumentum esetében, amelyet 2013. június 28-át követően bocsátanak ki, az illetékes nemzeti felügyeleti hatóságnak kell döntenie abban, hogy az adott tőkeelem megfelel-e a CRR 28. és 29. cikkében foglalt feltételeknek, vagyis hogy elismerhető-e elsődleges alapvető tőkeelemként. Ha a nemzeti felügyeleti hatóság számára valamely feltétel teljesítése nem egyértelmű, akkor a kérdés eldöntésében az EBA segítségét kérheti. Ennek megfelelően, ha egy Magyarországon bejegyzett

²⁸ <https://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-list-of-common-equity-tier-1-cet1-capital-instruments>

hitelintézet új tőkeinstrumentumot bocsát ki (nem csak a nyilvános, hanem a zártkörű kibocsátások is ebbe a körbe tartoznak), akkor az elsődleges alapvető tőkeként való figyelembe vételhez az MNB előzetes engedélyét kell kérnie.

b) Az a) pontban említett instrumentumokhoz kapcsolódó ázsió.

c) *Elismerhető tartalékok: eredménytartalék, halmozott egyéb átfogó jövedelem, egyéb tartalékok, általános banki kockázatok fedezetére képzett tartalékok*²⁹. Ahhoz, hogy egy tartalék elismerhető legyen az elsődleges alapvető tőkében, teljesülnie kell annak a feltételnek, hogy az az intézmény számára korlátlanul és azonnal rendelkezésre áll a kockázatok vagy veszteségek fedezésére, amint ezek felmerülnek. Az elismerhető tartalékoknak formálisan nem kell megfelelniük a 28. és 29. cikkben foglalt feltételeknek, de amennyiben azokat nem teljesítik, megkérdőjelezhető, hogy valóban képesek-e a felmerülő veszteségek fedezésére.

A globális pénzügyi válság rámutatott arra, hogy korábban jó minőségű tőkeként elismert tőkeelemek nem voltak alkalmasak arra, hogy ténylegesen fedezzék a veszteségeket. A felügyeleti gyakorlat a veszteség fedezés szempontjából két esetet különböztet meg:

- Azon tőkeelemek, amelyek a folyamatos működés fenntartása mellett (going concern) is képesek fedezni a veszteségeket, ami azt jelenti, hogy az intézmény működése folyamatosan fenntartható, és a veszteségek a tőkeelem terhére korlátozás nélkül leírható,
- Azon tőkeelemek, amelyek csak a hitelintézet fizetésképtelenné válása (gone concern) esetében használhatóak fel a veszteség fedezésére.

Egyértelmű, hogy felügyeleti szempontból sokkal hasznosabb a folyamatos működés fenntartása mellett is felhasználható tőke, hiszen a betétesek érdekeit az szolgálja, ha pénzükhöz folyamatosan, a hitelintézet felszámolásának megindítása nélkül hozzájuthatnak. Hiába tartalmaz egy hibrid tőkeelem olyan feltételt, hogy a hibrid tőke tulajdonosa a kielégítési sorrendben hátrasorolt, ha ennek az érvényesítéséhez meg kell indítani a hitelintézet felszámolását. Az elsődleges alapvető tőkébe ezért a szabályozás már csak olyan tőkeelemeket enged besorolni, amelyek a folyamatos működés fenntartása mellett is képesek fedezni a veszteségeket.

A tartalékok közül a CRR magyar fordítása az eredménytartalék elnevezést használja, de az angol elnevezésben a „retained earnings” szerepel, ennek következtében ezen a soron nem csak a hazai számvitel szerint kimutatott eredménytartalékot kell érteni, de ide sorolható az évközi és év végi nyereség is, amennyiben megfelel a következő feltételeknek:

- az évközi eredmény értékét a hitelintézet külső könyvvizsgálója igazolja,
- az évközi eredményt csökkenteni kell az előre látható terhekkkel vagy osztalékkal (ez utóbbi célszerű oly módon igazolni, hogy a tulajdonosok írásban kötelezik magukat arra, hogy az osztalék mértéke egy általuk előre meghatározott százalékot nem fog meghaladni),
- igazolni kell, hogy az évközi eredmény értéke az alkalmazandó számviteli szabályozásban meghatározott elveknek megfelelően került kiszámításra.

²⁹ Az általános banki kockázatok fedezetére képzett tartalékok közé a hazai szabályozás szerint csak az általános tartalék sorolható, az általános kockázati céltartalék nem

Az EU Bizottság az EBA előkészítése alapján már közzé is tette azt a rendeletét³⁰ (a továbbiakban: szavatoló tőke RTS), amelynek 2. és 3. cikkében részletesen is meghatározza, hogy hogyan kell értelmezni pontosan az „előre látható” kifejezést. E szerint a várhatóan kifizetendő osztalék mértékének megállapítása során korábban jóváhagyott osztalékpolitika is figyelembe vehető. Ennek hiányában, vagy ha az osztalékpolitika várhatóan nem kerül alkalmazásra, a nemzeti felügyeleti hatóság döntése alapján az osztalékfizetési arányra az alábbi értékek közül a magasabb is alkalmazható:

- a vizsgált évet megelőző három éves időszak osztalékfizetési arányának átlaga,
- a vizsgált évet megelőző év osztalékfizetési aránya.

A várhatóan kifizetendő osztalék mértékének megállapítása során figyelembe kell venni a tőkepufferek nem teljesítése vagy egyéb okokból elrendelt kifizetési korlátozásokat is.

Az előre látható terhek közé tartozhatnak a különböző adók (különösen a társasági adó), de bármilyen olyan előre látható költséget figyelembe kell venni, amely várhatóan csökkenti majd az intézmény év végi nyereségét.

3.1.2. Elsődleges alapvető tőkeként való elismerés feltételei

A CRR 28. cikke szerint a tőkeinstrumentumok csak akkor minősülnek elsődleges alapvető tőkeinstrumentumnak, ha az összes következő feltétel egyidejűleg teljesül:

a) *Az instrumentumokat közvetlenül az intézmény bocsátja ki az intézmény tulajdonosainak, vagy ahol az alkalmazandó nemzeti jog engedi, az intézmény vezető testületének előzetes jóváhagyásával:* A közvetlen kibocsátás azért került feltételül előírásra, mert korábban az intézmények olyan tőkeelemeket is figyelembe vehettek, amit nem maguk, hanem vagy egy leányvállalatuk, vagy egy külön erre a célra létrehozott SPV (Special Purpose Vehicle) bocsátott ki. Ezek a tőkeinstrumentumok csak közvetetten állnak az intézmény rendelkezésére, ezért elsődleges alapvető tőkeként nem vehetők figyelembe. A kiegészítő alapvető tőke és a járulékos tőke esetében már enyhébb ez a követelmény, mivel ezen tőkeelemek esetében ugyanazon összevont alapú felügyelet alá tartozó vállalkozás is lehet a kibocsátó.

b) *Az instrumentumokat befizették, és megvásárlásukat az intézmény nem finanszírozza közvetlenül vagy közvetetten.* A korlátozás oka, hogy nem lehet valós tőke az a tőkeinstrumentum, amelynek a megvásárlását maga a hitelintézet finanszírozta, mert az valójában csak a betétesek pénzének tőkévé való fiktív átkonvertálását jelentené. Amennyiben egy ilyen tőkeelem terhére kellene leírni a veszteséget, akkor nagy valószínűséggel a hitel is nemteljesítővé válna és az intézménynek újabb vesztesége keletkezne. A közvetlen és közvetett finanszírozás feltételeit részletesebben is kifejti a szavatoló tőke RTS 8. és 9. cikke. Az RTS alapján közvetlen finanszírozásnak minősül az is, ha a hitelt eredetileg nem a tőkeinstrumentum megvásárlásának céljából vették fel, de a hitel felvevője az intézményben befolyásoló részesedéssel rendelkezik vagy kapcsolt félnek minősül, és az intézmény nem tudja megfelelően bizonyítani azt, hogy a hitel kondíciói meggyeznek a más ügyfelek számára folyósított hitelek kondícióival, illetve hogy a hitel felvevőjének

³⁰ A BIZOTTSÁG 241/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. január 7.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az intézményekre vonatkozó tőkekövetelményekre alkalmazandó szabályozási technikai standardok tekintetében való kiegészítéséről

a hitel törlesztéséhez nincs szüksége a tőkeinstrumentum eladására vagy az abból származó osztalékra ahhoz, hogy eleget tudjon tenni a hitelre vonatkozó tőke és kamatfizetési kötelezettségének.

A szavatoló tőke RTS szerint közvetett finanszírozásnak minősül, ha a fenti típusú kölcsönt az intézménnyel ugyanazon összevont alapú felügyelés alá tartozó egyéb vállalkozás nyújtotta, vagy ha a hitelt egy külső fél nyújtotta ugyan, de annak tényleges kockázatát garancia vagy hitelderivatív terméken keresztül végső soron mégis az intézmény vagy annak csoportjához tartozó vállalkozás viseli. Annak érdekében, hogy a fenti feltételek ne zárják ki egy tőkeelem szavatoló tőkébe való beszámíthatóságát, az intézménynek különös gondossággal kell eljárnia az azon személyek részére történő kockázatvállalások során, amely személyek az intézményben befolyásoló részesedéssel rendelkeznek vagy kapcsolt személynek minősülnek.

c) *Az instrumentumok besorolásuk tekintetében teljesítik az összes következő feltételt:*

i. *a 86/635/EGK irányelv 22. cikke értelmében tőkének minősülnek;*

ii. *az alkalmazandó számviteli szabályozás értelmében saját tőkeként vannak besorolva;*

iii. *a mérleg szerinti fizetéseképtelenség megállapítása céljából saját tőkeként vannak besorolva, ha ez a nemzeti fizetéseképtelenségi jogban alkalmazandó.*

Ha egy tőkeinstrumentum a számviteli szabályok szerint nem minősül tőkének, akkor egy felszámolási eljárás során megkérdőjelezhető, hogy az valóban a kielégítési sorrend legvégén szerepel-e. Magyarországon például a befizetett, de a Cégbíróságon még be nem jegyzett részvénytőkét nem saját tőkeként, hanem a taggal szembeni kötelezettségként mutatják ki az intézmények. Ennek megfelelően, amíg a Cégbíróság be nem jegyzi a részjegy állomány növekedést, addig ezek az összegek elsődleges alapvető tőkeként nem vehetőek figyelembe. Más országokban is voltak arra példák, hogy korábban intézmények olyan tőkeelemeket is alapvető tőkeként vehettek figyelembe, amelyek a számviteli szabályok szerint nem minősültek tőkének, hanem idegen forrásként voltak nyilvántartva, ezek a továbbiakban elsődleges alapvető tőkeként nem szerepeltethetőek.

d) *Az instrumentumokat egyértelműen és elkülönítve megjelenítették a mérlegben az intézmény pénzügyi kimutatásaiban:* ez a szabály (az eredeti CRR-ben: publicly disclosed) elsősorban annak érdekében került be a feltételek közé, hogy a nyilvánosság számára is egyértelmű legyen, hogy az intézmény szavatoló tőkéjében milyen tőkeinstrumentumok kerülnek figyelembe vételre.

e) *Az instrumentumok lejárata nélküliek:* a tartós rendelkezésre állás feltételének a leginkább azon instrumentumok felelnek meg, amelyek nem rendelkeznek lejáráttal, vagyis az intézmény működésének teljes időtartama alatt rendelkezésre állnak.

f) *Az instrumentumok tőkeösszegét nem lehet csökkenteni vagy visszafizetni, kivéve az intézmény felszámolása esetét, illetve ha az illetékes felügyeleti hatóság a CRR 77. cikkének megfelelően engedélyezte az instrumentumok leírását, visszafizetését vagy visszavásárlását.* Ezek a feltételek szintén a tartós rendelkezésre állást hivatottak biztosítani. A CRR 78. cikke azt is részletesen leírja, hogy ilyen engedélyt az illetékes felügyeleti hatóság csak akkor adhat, ha az intézmény képes arra, hogy legalább olyan jó, vagy jobb minőségű tőkeelemmel helyettesítse a csökkenést, vagy ha az intézmény megfelel a tőkepufferekkel és a felügyeleti többlet tőkekövetelménnyel növelt tőkekövetelményeknek.

Ez alól az általános követelmény alól a szövetkezeti hitelintézetek kapnak bizonyos mentességeket, amelyek a későbbiekben kerülnek kifejtésre.

g) *Az instrumentumok kondícióiban nem szerepelhet kifejezetten vagy implicit módon olyan kitétel, amely azt jelezné, hogy az intézmény az instrumentum tőkeösszegét az intézmény felszámolása kívüli esetben csökkenti vagy visszafizeti.* Korábban a hibrid tőkeelemek kibocsátása során sok

esetben jellemző volt, hogy az instrumentumot lejárat nélkül vagy hosszú lejáratral bocsátották ki, de a termék feltételei között olyanok is szerepeltek, amelyek azt sugallták, hogy egy bizonyos idő elteltét követően az instrumentumot az intézmény amúgy is vissza fogja vásárolni. A legjellemzőbb ilyen szerződéses kitétel az úgynevezett „step up” volt, amely azt jelentette, hogy az intézmény által az instrumentumra fizetett kamat vagy osztalék az idő múlásával lépcsőzetesen egyre emelkedett. A befektetők felé ez azt az üzenetet hordozta, hogy egy idő után a fizetendő kamat vagy osztalék olyan magasra fog nőni, hogy az intézménynek inkább megéri visszavásárolni a tőkeinstrumentumot, mintsem tovább fizetni rá a magas hozamot. A befektetők ezért a 20 vagy 30 éves futamidejű termékek esetében azzal a feltételezéssel éltek, hogy azok tényleges lejáratával sokkal rövidebb lesz.

A felügyeleti hatóságok számára is nehezen volt elfogadható egy olyan tőkeelem, amely névlegesen hosszú futamidejű, de a kondíciók alapján valószínűsíthető, hogy néhány éven belül az intézmény visszavásárolja, és ezáltal nem felel meg a tartós rendelkezésre állás feltételének. A CRR előírásai szerint a visszafizetésre ösztönző vagy visszafizetést sugalló kitétel egyértelműen kizárja, hogy az adott instrumentum a szavatoló tőkébe beszámítható legyen.

A szavatoló tőke RTS 20. cikke tartalmazza részletesen is azokat az eseteket, amelyek visszavásárlásra ösztönzőnek minősíthetők. Bár ez a cikk elvileg a kiegészítő alapvető és a járulékos tőke vonatkozásában rögzíti ezeket a feltételeket, de ezek a szabályok az elsődleges alapvető tőke feltételeknek való megfelelés vizsgálata során is felhasználhatóak. A step-up-on kívül visszavásárlásra ösztönzőnek minősül például a hitelkockázati felár emelkedésével összekapcsolt vételi opció, vagy az instrumentum olyan módon történő forgalmazása is, amely a befektetők számára arra utal, hogy az instrumentumra vonatkozó vételi jogot az intézmény gyakorolni fogja.

h) Az instrumentumoknak az osztalék vagy kamat kifizetések tekintetében teljesíteniük kell a következő feltételeket:

i. az instrumentumhoz nem kapcsolódhat elsőbbségi jog a kifizetések tekintetében (nem lehet például olyan szerződéses kitétel, hogy ha az intézmény nyeresége egy bizonyos szintet nem ér el, akkor csak erre az adott instrumentumra történik osztalék vagy kamat kifizetés),

ii. az instrumentumok tulajdonosai részére kifizetést csak a kifizethető elemekből lehet teljesíteni (A maximálisan kifizethető összeget a CRDIV alapján a Hpt. 94.§ (6)-(7) bekezdései valamint a 4. számú melléklet alapján kell kiszámítani, lényege, hogy elsődleges alapvető tőkére osztalék vagy kamat kifizetést csak akkor lehet korlátozás nélkül teljesíteni, ha az intézmény teljesíti a tőkepuffer követelményeket, ellenkező esetben a kifizethető összeg a tőkepuffereknek való meg nem felelés arányában csökken, vagy nulla.),

iii. az instrumentumokra irányadó feltételek nem foglalnak magukban a kifizetések maximális szintjére vonatkozó felső határt vagy egyéb korlátozást (egyres EU tagállamokban a szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó szabályozás a részjegyre fizetendő osztalék mértékére felső korlátot szab, aminek az a célja, hogy az elért eredménynek csak egy korlátozott része legyen kifizethető, ezáltal a szövetkezet felhalmozott tartalékai növekedjenek. A CRR a szövetkezeti hitelintézetek esetében megengedi egy ilyen felső korlát használatát, de csak a szövetkezeti hitelintézetek sajátosságai miatt. Részvénytársaságok esetében a maximum korlát alkalmazása azt sugallná, hogy amennyiben az intézmény nyereségesen működik, akkor a maximum korlát lesz a tényleges kifizetés, ezért a CRR egy ilyen kitétel alkalmazását tiltja.),

iv. a kifizetések szintje nem azon összeg alapján van meghatározva, amelyért a kibocsátáskor megvásárolták az instrumentumokat (ennek az a célja, hogy ha az instrumentumot árszínnyal növelt értéken vásárolták meg, a kifizetések alapja akkor is a névérték maradjon),

v. az instrumentumokra irányadó feltételek nem foglalnak magukban az intézményre vonatkozó olyan kötelezettséget, hogy a tulajdonosok számára kifizetést kell végrehajtania, és az intézményre más módon sem vonatkozik ilyen kötelezettség (ez a kitétel szolgálja a korábban már említett dividend pusher rendelkezések tiltását),

vi. a kifizetések elmaradása nem minősül az intézmény nemteljesítésének (vagyis ha az intézmény az instrumentumra nem teljesít osztalék vagy kamat kifizetést, akkor ez alapján nem lehet az intézmény ellen felszámolási eljárást indítani, illetve a vele szembeni követeléseket nem kell késedelmes tételként magasabb kockázati súllyal számítani. Ellenkező esetben túl nagy nyomás lenne az intézmény menedzsmentjén és tulajdonosain, hogy a tőkeinstrumentumra mindenképpen fizessenek osztalékot vagy kamatot, ami sértené a kifizetések rugalmasságának alapkövetelményét.),

vii. a kifizetések törlése nem von maga után korlátozásokat az intézményre nézve (ez az előző ponthoz hasonló kitétel, ami kiterjed minden hátrányos következményre, például ha a nemteljesítés esetén felmondanák a hitelintézet számára biztosított hitelkeretet vagy garanciákat, ami szintén arra ösztönözné a vezetést, hogy elkerülje a kifizetések törlését).

i) a veszteségek felmerülésekor az elsődleges alapvető tőkeelemeknek kell viselniük azok első és arányosan legnagyobb részét az intézmény által kibocsátott összes tőkeinstrumentumhoz (kiegészítő alapvető és járulékos tőke) viszonyítva, és minden egyes elsődleges alapvető tőke instrumentum ugyanolyan mértékben viseli a veszteségeket, mint az összes többi elsődleges alapvető tőke instrumentum (ez a kitétel lényegében azt követeli meg, hogy a veszteségek leírását elsősorban az elsődleges alapvető tőkéből kel végrehajtani, illetve az elsődleges alapvető tőkeelemek között nem lehet különbséget tenni, a veszteséget mindegyikből egyenlő arányban (pari passu) kell fedezni),

j) az intézmény fizetéseképtelensége vagy felszámolása esetén az instrumentumok az összes többi követelés mögé sorolódnak (vagyis a kielégítési sorrendben az utolsó helyen állnak),

k) az instrumentumok tulajdonosai az intézmény felszámolási eljárást követően fennmaradó eszközeire vonatkozóan a kibocsátott ilyen instrumentumok összegével arányosan jogosultak követelésre és egyiküket sem illeti meg a részarányuknál magasabb jogok (vagyis teljes mértékben érvényesül a felszámolás után fennmaradó vagyonnak a tőkeinstrumentumokban fennálló részesedési arányoknak megfelelő elosztása),

l) az instrumentumokhoz nem kapcsolódhat olyan, az intézmény vagy vele szoros kapcsolatban álló vállalkozás által adott garancia vagy biztosíték, amelynek eredményeképpen javulna az instrumentum tulajdonosának a kielégítési sorrendben elfoglalt helye (ilyen biztosíték lehetne, ha például az intézmény maga garanciát vállalna egy tőkeinstrumentum visszafizetésére, és ekkor az instrumentum tulajdonosa már nem a többi elsődleges alapvető tőkeelem tulajdonossal együtt szerepelne a kielégítési rangsor legvégén, hanem előrébb kerülne a nem biztosított hitelezők körébe),

m) az instrumentumokra nem vonatkozik olyan szerződéses vagy egyéb megállapodás, amely fizetéseképtelenség vagy felszámolás esetén javítja az instrumentumhoz kapcsolódó követeléseknek a kielégítési rangsorban elfoglalt helyét (ez a feltétel az előző pontban említett garanciák körét szélesíti tovább).

Külön szabályozást tartalmaz a CRR a szövetkezeti hitelintézetek esetében elsődleges alapvető tőkeként figyelembe vehető tőkeinstrumentumokról. Az EU több tagállamában, köztük Magyaror-

szágon is elterjedt a szövetkezeti hitelintézeti forma, de ennek számos sajátossága van a részvénytársasági formához képest. A szavatoló tőke RTS 4. cikke felsorolja, hogy az egyes tagállamokban mely intézmények minősülnek szövetkezeti formában működő intézménynek, ez alapján Magyarországon a szövetkezeti hitelintézetek sorolhatóak ebbe a kategóriába.

Szavatoló tőke számítás szempontjából a legfontosabb sajátosság, hogy a szövetkezeti részjegy eddigi szabályozása jelentősen eltért a részvénytől. Míg egy részvény soha nem visszaváltható, legfeljebb átruházható vagy a felszámolási eljárás során lehet hozzájutni annak értékéhez, addig a szövetkezeti részjegy esetében a részjegy a tag kilépése esetén lényegében bármikor visszaváltható, ezáltal nem felel meg a tartós rendelkezésre állás követelményének.

Az EU jogalkotóknak azonban nem volt céljuk a szövetkezeti hitelintézeti szektor ellehetetlenítése, ezért olyan engedményeket tettek, amelyek egyébként nem összeegyeztethetőek a Bázeli III. ajánlás szavatoló tőkére vonatkozó előírásaival.

A szövetkezeti hitelintézetek számára a szavatoló tőke RTS engedményt ad a közvetett finanszírozás tilalmának alkalmazása során, e szerint a szövetkezeti hitelintézeti tag részére nyújtott kölcsönt nem kell közvetett finanszírozásnak tekinteni, ha az alábbi feltételek teljesülnek:

- a) az illetékes felügyeleti hatóság a jegyzés összegét nem jelentősnek minősíti,
- b) a kölcsön célja nem a kölcsönt nyújtó intézmény tőkeinstrumentumainak megvásárlása,
- c) az intézmény egy vagy több tőkeinstrumentumának jegyzése szükséges ahhoz, hogy a kölcsön kedvezményezettje a szövetkezeti hitelintézet tagjává válhasson.

A szövetkezeti hitelintézetek esetében a CRR olyan könnyítéseket tartalmaz, amely lehetővé teszi, hogy a tag a szövetkezeti részjegyet visszaváltsa. A CRR és a szavatoló tőke RTS szerint a szövetkezeti részjegy elismerhető elsődleges alapvető tőkeelemnek, de csak abban az esetben, ha a szövetkezeti hitelintézet számára lehetőség van a visszaváltás korlátozására. A korlátozást akkor kell alkalmazni, ha azt az intézmény általános pénzügyi, likviditási és fizetőképességi helyzete indokolja, különösen, ha a szövetkezeti hitelintézet nem tud megfelelni a tőkepufferrel és a felügyeleti többlet tőkekövetelménnyel növelt tőkekövetelményeknek. Ezekkel a szabályokkal megakadályozható, hogy egy szövetkezeti hitelintézet válsága esetén a tagok gyors kilépése miatt az elsődleges alapvető tőkében túlságosan nagy mértékű csökkenés történhessen. Ezt az előírást Magyarországon a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról szóló törvény tartalmazza³¹.

A szavatoló tőke RTS 32. cikke lehetőséget ad az illetékes felügyeleti hatóság számára arra, hogy a szövetkezeti hitelintézet kérelme esetén egy évre előre megadja az engedélyt a szövetkezeti részjegy visszaváltására (tehát ezeket a visszaváltásokat nem kell egyenként engedélyeztetni), de ez az engedély csak addig érvényes, amíg az adott évben a visszaváltások nem érik el az elsődleges alapvető tőke 2%-át. Mivel Magyarországon a szövetkezeti hitelintézetek elsődleges alapvető tőkéjében a részjegy állomány a hosszú működés során felhalmozott magas tartalék miatt viszonylag alacsony (a 2014. évi III. negyedéves adatok szerint ez átlagosan mintegy 15%-ot tesz ki), ezért a hasonló engedélykérelmek elbírálása során célszerű a felső határt nem csak az elsődleges alapvető tőke, hanem a teljes részjegyállomány alapján is meghatározni.

³¹ 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról, 17/R.5

A CRR 29. cikke arra nézve is tartalmaz könnyítést, hogy nem kell alkalmazni azt a szabályt, amely szerint az elsődleges alapvető tőke tulajdonosok a hitelintézet felszámolása esetén egyenlő arányban tarthatnak igényt a felszámolást követően megmaradt vagyonra. Több EU tagállamban a szövetkezeti hitelintézet felszámolását követően a tagok csak a szövetkezeti részjegy névértékéig tarthatnak igényt a felszámolás után megmaradt vagyonra. Ez a szabály nem zárja ki azt, hogy a szövetkezeti részjegy elsődleges alapvető tőkeelemnek minősüljön, de akkor a felszámolási vagyonhoz való jogosultság részjegy névértékben való maximalizálásnak valamennyi elsődleges alapvető tőkeinstrumentum tulajdonos esetében érvényesülnie kell.

Szintén a szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó kedvezmények közé tartozik, hogy a CRR több ponton is lehetőséget biztosít egyes szabályok alóli mentesítésre az egy integrációhoz tartozó szövetkezeti hitelintézetek számára (pl. követelményeknek egyedi szinten való megfelelés, kereszttulajdonlás figyelmen kívül hagyása). Ezek a kedvezmények a későbbiekben még részletesebben is kifejtésre kerülnek.

A CRR 31. cikke lehetőséget ad arra az illetékes hatóságok számára, hogy veszélyhelyzetben engedélyezhessék, hogy az intézmények elsődleges alapvető tőkeelemeik közé soroljanak olyan tőkeinstrumentumokat, amelyek nem felelnek meg teljes mértékben az elsődleges alapvető tőke feltételeinek. Ez az eljárás abban az esetben alkalmazható, amennyiben egy intézmény olyan válsághelyzetbe kerül, aminek a megoldására állami segítségnyújtást kell alkalmazni. Az egyszerűsített követelményrendszer azért alkalmazható, mert a CRR 28. cikkében szereplő feltételek alapvetően piaci tőkebevonás esetében értelmezhetőek, illetve az állami támogatás foganatosítása esetén okkal feltételezhető, hogy az állam megfelelő tulajdonosi gondossággal fog eljárni. Az egyszerűsített feltételrendszer alkalmazásához többek között az is szükséges, hogy a tőkeinstrumentumokat a Bizottság állami támogatásnak tekintse, illetve, hogy a tőkeinstrumentumokat teljes mértékben az állam, egy releváns állami hatóság vagy köztulajdonban lévő szervezet jegyezze le és azok teljes mértékben ilyen szervezet tulajdonában legyenek.

3.1.3. Prudenciális szűrők

A hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális szabályozása több esetben is eltér a számviteli sztenderdektől. Már maga a szavatoló tőke is egy olyan fogalom, amely bár a számviteli saját tőkéből indul ki, de azt mind felfelé, mind lefelé módosítja a prudenciális felügyelet érdekeinek megfelelően. Eltérések vannak a prudenciális és a számviteli szempontú konszolidációs körben is.

A számviteli és a prudenciális szabályozás eltérései jelennek meg egyes számvitelileg kimutatott értékek szavatoló tőke elemek közé való beszámítása során is. Az eltérésekre elsősorban azért van szükség, mert a nemzetközi számviteli sztenderdek (IFRS) olyan értékelési módszereket is lehetővé tesznek, amelyekhez képest a szavatoló tőke számításban konzervatívabb megközelítést kell alkalmazni. A számviteli szabályozásban a fő cél az, hogy az eszközök és források értékelése mindenkor a lehető legjobban megközelítse a tényleges vagy valós értéküket, és ezáltal megfelelő és valós képet adjon az intézmény helyzetéről. Ez a megközelítés azonban az eszközök és források értékében ingadozásokat eredményez. Mivel a szavatoló tőke a banki prudenciális szabályozás alapja, ezért fontos, hogy annak értéke ne legyen túl volatilis, illetve csak olyan eredmények kerül-

jenek benne elszámolásra, amelyek realizálásához semmilyen kétség nem fűződik. A bankszabályozás ezért már régóta alkalmaz úgynevezett prudenciális filtereket, amelyek lényege, hogy a számvitelben kimutatott nyereségek és veszteségek ne tegyék túl volatilisá a szavatoló tőkét, illetve hogy ezen eredmények szavatoló tőkébe való beszámítása csak egy szigorúbb elvárásrendszernek is megfelelő legyen lehetséges.

Az egyes tagállamokban a prudenciális filterek sokáig nem voltak egységesek. A Committee of European Bank Supervisors (CEBS, az EBA elődszervezete) még 2004-ben közzétett egy ajánlást³², amely a tagállamok gyakorlatának egységesítését szolgálta. A CRR hatályba lépésével elmondható, hogy a szavatoló tőke számítás során alkalmazott prudenciális filterek valóban egységessé váltak az EU tagállamaiban.

A CRR-ben meghatározott prudenciális filterek a következők:

- a) *Nem lehet figyelembe venni a szavatoló tőkében az eszközök értékpapírosítása során keletkezett nyereségeket.* Ez akkor fordulhat elő, ha az intézmény az értékpapírosítás során magasabb értéken adja el az eszközöket, mint ahogyan az a könyveiben szerepelt. A magasabb érték oka általában az, hogy az értékelés során beszámítják az eszközökön várhatóan a jövőben keletkező kamatjövödelmeket is. Ezek tényleges befolyása azonban bizonytalan. Az eladáskori értéket az is növelheti, ha a várható jövőbeli jövedelmet az értékesítéskor tőkésítik, és ez javítja az értékpapírosított eszközök hitelminőségét. A CRR szabályai egyértelműen kizárják, hogy az így keletkezett nyereségek a szavatoló tőkét növeljék. A szavatoló tőke RTS 12. cikke további részletező szabályokat állapít meg az értékpapírosított eszközökre alkalmazandó prudenciális szűrők tekintetében. E szerint az értékesítésből származó nyereséget a kapott ellenérték nettó értéke és az értékpapírosított eszköz vagy a kivetett rész könyv szerinti értéke közötti különbséget alapján kell meghatározni.
- b) *Szintén figyelmen kívül kell hagyni a cash flow fedezeti ügyletek és a saját kötelezettségek értékváltozásait, így különösen:*
 - a nem valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumok cash flow fedezeti ügyletének valós értékeléséből származó értékelési tartalékokat,
 - a valós értéken értékelt kötelezettségekből származó nyereséget vagy veszteséget, amely az intézmény saját hitelképességében beállt változásokra vezethető vissza,
 - a származtatott ügyletekből eredő kötelezettségekhez kapcsolódó valós érték növekedést és csökkenést, amely az intézmény saját hitelkockázatából adódik.

Érdekessége ennek a pontnak, hogy a kötelezettségek ártérítelésének kizárása alól a CRR ad egy felmentési lehetőséget, amelyet akkor lehet alkalmazni, ha szoros az összefüggés a jelzáloglevelek értéke és az intézmény eszközeinek értéke között. Ez a kivétel kizárólag a Dániában alkalmazott sajátos rendszer miatt került be a CRR-be, mivel Dániában az adósok számára lehetőség van arra, hogy jelzálog levelek megvásárlásával kiváltsák a felvett hitelüket. Ennek következtében, ha a jelzáloglevél értéke a biztosítékul szolgáló eszköz értéke alá csökken, akkor az adósoknak megéri a jelzáloglevél megvásárlásával kiváltani a

³² Guidelines on prudential filters for regulatory capital, 21 December 2004, <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/own-funds/guidelines-on-on-prudential-filters-for-regulatory-capital>

korábban felvett hitelüket. A szabály alkalmazásához egy további végrehajtási rendelet is kapcsolódik³³.

- c) *A CRR a 105. cikkben kötelezővé teszi az intézmények számára, hogy a kereskedési könyvben nyilvántartott pozícióikra még a valós értékhez képest is konzervatívabb értékelést végezzenek el.* A CRR ezt prudens értékelésnek hívja, és bár a pozíciók számviteli nyilvántartási értékét nem változtatja meg, de a szavatoló tőke számítás során a valós érték és a prudens érték közötti különbséget az elsődleges alapvető tőke csökkenéseként kell elszámolni. Ennek a szabálynak a bevezetését komoly szakmai viták előzték meg, mivel ezzel úgy tűnhet, hogy a prudenciális szabályozás azt sugallja, hogy a számviteli értékelés nem teljesen megbízható, pedig alapvetően csak arról van szó, hogy a szavatoló tőke volatilitásának csökkentése miatt célszerű kiszűrni a valós értékelésből származó értékingadozásokat.
- d) *A fentiekkel lényegében ellentétes módon viszont a CRR megengedi a korábban nem említett, valós értéken értékelt eszközökhöz vagy kötelezettségekhez kapcsolódó nem realizált nyereségek vagy veszteségek szavatoló tőke számításában való elismerését.* Mivel korábban az ilyen nyereségek nem voltak elismerhetőek, ezért ehhez részletes átmeneti szabályok is meghatározásra kerültek, amelyek Magyarországon MNB rendeletben³⁴ (a továbbiakban: átmeneti rendelkezéseket szabályozó MNB rendelet) kerültek közzétételre. A nyereségek és veszteségek szavatoló tőke számításába való bevezetése 2014 és 2017 között fokozatosan növekvő arányban történik meg.

3.1.4 Levonások az elsődleges alapvető tőkeelemekből

A CRR már önmagában azzal is jelentősen szigorította a tőkekövetelmény szabályozást, hogy egyrészt bővítette a szavatoló tőke számítás során levonandó tételek listáját, másrészt a levonások túlnyomó részét a teljes szavatoló tőke vagy az arányos levonás módszere helyett a legtöbb esetben közvetlenül az elsődleges alapvető tőkéből tette kötelezővé. A CRR a 36. cikkben sorolja fel az elsődleges alapvető tőke számítása során levonandó tételeket, de a levonás módjára további részletszabályokat határoz meg a 37-49. cikkekben. A CRR szerint az elsődleges alapvető tőke számítása során a következő tételeket kell levonni:

a) *A folyó üzleti év veszteségei:* míg a folyó év üzleti nyereségei csak szigorú szabályok alkalmazása mellett növelhetik a szavatoló tőkét, addig a felmerült évközi veszteség azonnal csökkenti az elsődleges alapvető tőkét. Ennek az a fő oka, hogy az év végi negatív eredmény várhatóan csökkenteni fogja majd a szavatoló tőkét, ezért a valós tőkehelyzet kimutatása érdekében ennek már az évközi szavatoló tőke számítás során is meg kell jelennie. A folyó év üzleti veszteségeinek levonására vonatkozó részletszabályokat a szavatoló tőke RTS 13. cikke tartalmazza.

b) *Immateriális javak:* az immateriális javak már korábban is levonásra kerültek, igaz akkor még nem az elsődleges alapvető, hanem a teljes szavatoló tőkéből. Ez is egy jó példa arra, hogy bár a számvitel a saját tőkéből nem vonja le az immateriális javakat, de mivel azoknak nem stabil

³³ A BIZOTTSÁG 523/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. március 12.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az intézmények fedezett kötvényeinek értéke és eszközeinek értéke közötti szoros összefüggés meghatározásának feltételeire vonatkozó szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

³⁴ A Magyar Nemzeti Bank elnökének 10/2014. (IV. 3.) MNB rendelete a tőkekövetelményről, a valós értéken értékelt nem realizált nyereségről és veszteségről, az ezekhez kapcsolódó levonásokról és a tőkeinstrumentumokhoz kapcsolódó szerzett jogokról

az értékük és egy válsághelyzetben vagy felszámolási eljárás során kétséges, hogy a nyilvántartási értékükön értékesíthetőek, ezért az immateriális javakat a saját tőkéhez képest jóval nagyobb jelentőségű szavatoló tőke számítás során már le kell vonni. A CRR 37. cikke további részleteket tartalmaz az immateriális javak levonásával kapcsolatban.

c) *Jövőbeli nyereségtől függően érvényesíthető halasztott adókövetelések*: a halasztott adókövetelések szavatoló tőkéből való levonása új elem, ezért a CRR átmeneti szabályai az adókövetelés jellegétől függően 4 vagy 10 év átmeneti időt adnak a levonás fokozatos érvényesítésére. Ezeket a szabályokat az átmeneti rendelkezéseket szabályozó MNB rendelet is tartalmazza. A halasztott adókövetelések azért kerülnek levonásra az elsődleges alapvető tőkéből, mert azok jövőbeni érvényesíthetősége bizonytalan, hiszen csak akkor számolhatóak el, ha az intézmény megfelelő jövedelmezőséget tud produkálni az elkövetkező időszakban. Amennyiben pedig a halasztott adókövetelés a nyereség elmaradása miatt mégsem érvényesíthető, akkor az veszteségként jelenik meg és a jövőben csökkentené a szavatoló tőkét. Ezért a CRR inkább úgy kezeli ezeket az eszközöket, mintha azok nem is léteznének, vagyis levonatja őket az elsődleges alapvető tőkéből. A halasztott adókövetelés levonására vonatkozó részletszabályokat a CRR 38-39. cikkei valamint a szavatoló tőke RTS 14. cikke tartalmazza.

d) A hitelkockázatra a tőkekövetelményt belső minősítésen alapuló módszer (IRB-módszer) használatával kiszámító intézmények számára a CRR kötelezővé teszi, hogy számítsák ki az IRB módszer fő paraméterei (nemteljesítés valószínűsége - PD, nem teljesítés esetén felmerülő veszteség - LGD, nemteljesítés időpontjában fennálló kitétséérték - EAD) alapján a várható veszteség mértékét. Ezt az összeget össze kell hasonlítani az intézmény által a hitelkockázatra ténylegesen megképzett értékvesztéssel, céltartalékokkal. Ha az értékvesztések összege a magasabb, az azt jelenti, hogy az intézmény az IRB módszer alapján becsült veszteségekhez képest túltartalékol, ezért a túltartalékolás összegét legfeljebb a kockázattal súlyozott eszközérték 0,6%-ának mértékéig járulékos tőkeelemként figyelembe veheti. Amennyiben azonban a megképzett értékvesztés nem éri el a PD, LGD és EAD alapján számított értékeket, az azt jelzi, hogy az intézmény nem rendelkezik elégséges tartalékokkal a várható veszteségek fedezésére. A CRR ezért az így feltárt értékvesztés hiányt levonatja az elsődleges alapvető tőkéből, ezáltal az értékvesztés helyett a tőke fog a várható veszteségek ezen részére fedezetet biztosítani. Az eljárás részletes szabályait a CRR 40., 158. és 159. cikkei tartalmazzák

e) *Az intézmény által működtetett nyugdíjalapban lévő, az intézmény mérlegében szereplő eszközök*: mivel Magyarországon az intézmények nem működtetnek dolgozóik részére saját foglalkoztatói nyugdíjalapot, ezért ez a pont a hazai intézmények tekintetében nem releváns. A CRR 41. cikke és a szavatoló tőke RTS 15. cikke további részletes szabályokat határoz meg.

f) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonában lévő saját elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok állománya, beleértve az olyan elsődleges alapvető tőkeinstrumentumokat is, amelyek megvásárlására az intézménynek tényleges vagy függő kötelezettsége van egy hatályos szerződéses kötelezettség értelmében*: a visszavásárolt saját részvények már a szavatoló tőke szabályozás kezdete óta is levonásra kerültek. A levonás fő oka az, hogy mivel a részvények az intézmény tulajdonában vannak, ezért nem jelentenek valódi külső forrásbevonást, így a veszteségek rendezésére sem használhatóak fel hatékonyan. Válsághelyzetben persze megpróbálhatja a hitelintézet eladni ezeket a részvényeket, de azok értéke várhatóan olyan alacsony lesz, ami nem képes arra, hogy fedezze a veszteségeket.

A CRR a korábbi szabályokhoz képest viszont sokkal részletesebbé tette ezt az alapszabályt, és az immár nem csak a hitelintézet által közvetlenül visszavásárolt részvényre, hanem a hitelintézet, vagy a csoporttagok által visszavásárolt valamennyi elsődleges alapvető tőkeelemre kiterjed. Szintén le kell vonni az adott tételt, ha a hitelintézet szerződéses kötelezettséget vállalt a jövőre nézve egy elsődleges alapvető tőkeinstrumentum megvásárlására. A CRR 42. cikke további részletes szabályokat ad a saját tulajdonban levő elsődleges alapvető tőkeelemek levonására, így többek között lehetőséget ad a bruttó hosszú pozíció alkalmazására (vagyis csökkenthető a levonás mértéke, ha például az intézménynek az adott tőkeelemen short pozíciója is van), valamint útmutatást ad az indexeken keresztül közvetetten fennálló saját tulajdonban levő tőkeelemek összegének számítására (az indexeken keresztül fennálló short pozíció is csökkentő tételként vehető figyelembe).

g) *Közvetlen, közvetett és szintetikus módon az intézmény tulajdonában lévő, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok állománya, ha ezek a szervezetek olyan kereszttulajdonlási viszonyban áll az intézménnyel, amelynek célja az illetékes hatóság véleménye szerint az intézmény szavatoló tőkéjének mesterséges megemelése.* Mivel a szavatoló tőke a prudenciális szabályozás alapja, az új részvények kibocsátása ugyanakkor költséggel jár, és csökkenti az eddigi tulajdonosok befolyását az intézményre, ezért az intézmények számára nagy a kísértés arra, hogy a szavatoló tőke összegét megpróbálják mesterségesen megnövelni. A mesterséges szavatoló tőke emelésnek két egyszerű módja van, az első az az eset, amikor a hitelintézet hitelt nyújt az általa kibocsátott részvény megvásárlásához (ez a CRR szabályok szerint kizárja azt, hogy szavatoló tőkeként lehessen elismerni, a Hpt. pedig egyenesen tiltja az ilyen kockázatvállalást). A mesterséges tőkeemelés másik módja, ha két vagy több intézmény ugyanazon pénzeket többször megforgatva emel tőkét a másik intézményben vagy nyújt hitelt a másik intézményben való tőkeemeléshez. Mivel a szavatoló tőke ilyen mesterséges megemelése félrevezeti a betéteseket és a többi piaci szereplőt, ezért amennyiben a felügyeleti hatóság ezt feltárja, akkor kötelezi az intézményt, hogy a mesterségesen megemelt tőkét ne vehesse figyelembe a szavatoló tőkéjében.

Érdekesség, hogy bár a CRR 478. cikke lehetőséget ad arra, hogy a levonások csak fokozatosan kerüljenek alkalmazásra, az átmeneti rendelkezéseket szabályozó MNB rendelet szerint azonban az f) és a g) pontban szereplő tételek esetében a fokozatos levonás nem alkalmazható, hanem azokat 2014. január 1-től 100%-ban az elsődleges alapvető tőkéből kell levonni.

h) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonában lévő, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok összege, ha az intézmény nem rendelkezik jelentős befektetéssel az említett vállalkozásokban;*

i) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonában lévő, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok összege, ha az intézmény jelentős befektetéssel rendelkezik az említett vállalkozásokban;*

A h) és az i) pont is a pénzügyi ágazatbeli befektetések szavatoló tőkéből való levonását célozza, de a levonás módja különbözik attól függően, hogy az intézmény az adott szervezetben jelentős vagy nem jelentős részesedéssel rendelkezik. A CRR a korábbi előírásokhoz hasonlóan azért kezeli kiemelten a pénzügyi ágazatbeli szervezetben fennálló befektetéseket, mert ezen szervezetek szintén ugyanolyan tőkekövetelménynek tesznek eleget. Mivel az intézmény részesedést szerzett a pénzügyi ágazatbeli szervezetben, ezért a saját szavatoló tőkéjének ezt a részét nem a saját, hanem a pénzügyi ágazatbeli szervezet kockázatainak a fedezésére használja fel. Ugyanaz a tőke nem szolgálhatja egyidejűleg két vállalkozás kockázatainak a fedezését (double gearing),

ezért az intézménynek a saját szavatoló tőkéjéből le kell vonnia az ilyen befektetéseket. A levonások során érvényesül az azonos tőkeszintek alkalmazásának az elve, vagyis az intézmény elsődleges alapvető tőkéjéből csak a másik szervezetben elsődleges alapvető tőkeelemnek minősülő befektetést kell levonnia.

A CRR 44. cikke a pénzügyi ágazatbeli szervezetben fennálló tulajdoni részesedés esetében is lehetővé teszi, hogy a levonandó összeget az intézmény a bruttó hosszú pozíciója alapján számítsa. A pénzügyi ágazatbeli részesedések levonása tekintetében a CRR 43-48. cikkei adnak további útmutatásokat. Mivel ezek a levonások konkrét összegének kiszámítását egy bonyolult számítási művelet alapján írják elő, ezért a folyamat a jelen anyag mellékletében kerül részletesebben leírásra.

A részesedések levonásával kapcsolatban fontos megemlíteni a CRR 49. cikk (2) bekezdését, amely lehetőséget ad az anyavállalatnak minősülő intézmény számára, hogy az egyedi vagy szubkonszolidált szinten történő tőkemegfelelés számítása során ne vonja le a szavatoló tőkéjéből a pénzügyi ágazatbeli szervezetekben való részesedését, ha az adott szervezet vele együtt összevont alapú felügyelet hatálya alá tartozik. A felügyeleti hatóság azonban kötelezheti az intézményt a levonás végrehajtására, például, ha arra a pénzügyi és a befektetési szolgáltatási tevékenység strukturális elkülönítése érdekében van szükség.

A biztosítóknak lévő, alapvető tőkének minősülő befektetéseket az intézmény szavatoló tőkéjének és a levonások számítása során elsődleges alapvető tőkeként kell kezelni. Ennek a szabálynak a kimondására azért volt szükség, mert a hitelintézetek és a biztosítók szavatoló tőke szerkezete eltér egymástól, így a CRR meghatározza az egyes tőkeszintek egymásnak való megfeleltetését.

A CRR 49. cikk (3) bekezdése pedig a közös intézményvédelmi alaphoz tartozó szervezetek esetében ad lehetőséget arra, hogy a felügyeleti hatóság engedélye esetén ne kelljen levonniuk a szavatoló tőke számítása során az egymásban fennálló tulajdoni részesedéseiket.

j) *Az intézmény kiegészítő alapvető tőkéjét meghaladó, az 56. cikk alapján a kiegészítő alapvető tőkeelemekből levonandó elemek összege:* a CRR-ben a szavatoló tőke számítás során az az elv is érvényesül, hogy ha egy adott levonást nem lehet a megfelelő tőkeszintből végrehajtani, akkor azt eggyel jobb minőségű tőkeelemből kell levonni. Ennek megfelelően, ha a CRR egy tételt a járulékos tőkeelemből ír elő levonni, de az intézmény nem rendelkezik ehhez elégséges járulékos tőkével, akkor azt az egy szinttel jobb minőségű kiegészítő alapvető tőkéből kell levonni. Ugyanígy ha egy tételt a kiegészítő alapvető tőkéből kellene levonni, de ahhoz az intézmény nem rendelkezik elegendő kiegészítő alapvető tőkével, akkor a tételt az elsődleges alapvető tőkéből kell levonni. Mivel a hazai bankokra általában az jellemző, hogy nemzetközi mércéhez képest viszonylag alacsony a járulékos tőke állományuk és elenyésző a kiegészítő alapvető tőke mértéke, ezért sok esetben előfordul, hogy akár egy járulékos tőkéből levonható tételt is végül elsődleges alapvető tőkével kell fedezni. Ebből az a következtetés vonható le, hogy bár a bankok tőkehelyzetét javítja, hogy a tőkeszerkezetükben túlnyomórészt a legjobb minőségű tőkeelemek vannak jelen (ami elsősorban abból adódik, hogy a nagybankok az OTP kivételével mind jelentős szakmai befektető birtokában vannak), de ez versenyhátrányt is okoz, mert nem tudják kihasználni az esetleg kisebb költséggel járó, gyengébb minőségű tőkeelemeket a levonások fedezésére.

k) *Az 1250 % kockázati súllyal figyelembe veendő következő elemek kitettséértéke, ha az intézmény az 1250 % kockázati súly alkalmazásának alternatívájaként ezt a kitettséértéket levonja az elsődleges alapvető tőkeelemek összegéből:* A CRR öt helyen is rendelkezik arról, hogy az intézmény vagy a felügyeleti hatóság döntése alapján választani lehet abban, hogy egy intézmény

egy kitétségre az 1250%-os kockázati súlyozást vagy a tétel szavatoló tőkéből való levonását alkalmazza. Matematikailag a két módszer hasonló eredményt ad, hiszen a nyolc százalékos tőkemegfelelési követelmény mellett az 1250%-os kockázati súly éppen azt jelenti, hogy az adott kitétséget 100%-ban tőkével kell fedezni. Ez azonban csak a teljes szavatoló tőke esetében igaz, mivel az adott tételt az elsődleges alapvető tőkeelemekből kell levonni, ezért azt intézmények számára kedvezőbb az 1250%-os kockázati súly, hiszen annak csak valamivel több mint felét ($4,5/8=56\%$) kell elsődleges alapvető tőkével fedezni, a többi részét lehet kiegészítő alapvető tőkével ($6-4,5/8=19\%$), illetve járulékos tőkével ($8-6/8=25\%$) fedezni. Amennyiben az intézmény nem alkalmazza az 1250%-os kockázati súlyt, akkor annak alternatívájaként az adott tételt le kell vonni az elsődleges alapvető tőkéből. A CRR ilyen választási lehetőségeket ad:

- a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedésekre a 89. cikkben
- egyes értékpapírosítási pozíciókra a 243. cikk (1) bekezdése b) pontjában, a 244. cikk (1) bekezdése b) pontjában és a 258. cikkben
- nyitva szállítási pozíciókra a 379. cikk (3) bekezdésében
- egy kosárban lévő olyan pozíciókra, amelyek esetében az intézmény nem tudja az IRB-módszer alapján meghatározni a kockázati súlyt. a 153. cikk (8) bekezdésében
- részvényjellegű kitétségekre a 155. cikk (4) bekezdésében.

1) *Az elsődleges alapvető tőkeelemekhez kapcsolódó, a kiszámítás időpontjában előre látható adóterhek, kivéve, ha az intézmény azokat már az elsődleges alapvető tőke kalkulációja során figyelembe vette.* A levonás módjára vonatkozóan a szavatoló tőke RTS 16. cikke további részlet-szabályokat határoz meg.

3.2 Kiegészítő alapvető tőke

A kiegészítő alapvető tőke fogalmának bevezetésére azért volt szükség, hogy ezáltal továbbra is megengedhető legyen hibrid tőkeelemek figyelembe vétele a szavatoló tőkében, de egyrészt így szigorodtak a tőkeelemmel szembeni minőségi követelmények, másrészt egyértelműen elkülönítésre került a legjobb minőségűnek számító elsődleges alapvető tőkétől.

A CRR a kiegészítő alapvető tőkére nézve önmagában nem állapít meg tőkekövetelményt, hanem az elsődleges alapvető tőke és a kiegészítő alapvető tőke összegeként definiálja az alapvető tőkét, amelynek mértéke el kell érje legalább a kockázattal súlyozott kitétséérték 6%-át. A követelménynek tehát az a hitelintézet is meg tud felelni, amelyik egyáltalán nem rendelkezik kiegészítő alapvető tőkével, amennyiben ezt megfelelő mértékű elsődleges alapvető tőkével helyettesíteni tudja.

A kiegészítő alapvető tőke kiszámításának a struktúrája megegyezik az elsődleges alapvető tőkéével, itt is először felsorolásra kerülnek a kiegészítő alapvető tőkeként figyelembe vehető instrumentumok, ezt követően összegzésre kerülnek azok a minőségi követelmények, amiknek meg kell felelni, majd a CRR felsorolja a kiegészítő alapvető tőke esetében alkalmazandó levonásokat.

A hazai hitelintézetekre szerencsére nem volt túlzottan jellemző a hibrid tőke használata, bár arra a korábbi Hpt. a vegyes tulajdonságú befizetett jegyzett tőke, az alapvető illetve járulékos kölcsöntőke elnevezéssel lehetőséget adott.

3.2.1 Kiegészítő alapvető tőke elemek

A kiegészítő alapvető tőkébe jóval kevesebb tétel tartozhat bele, mint az elsődleges alapvető tőkébe, lényegében csak a CRR 51. cikkében megfogalmazott feltételeknek megfelelő tőkeinstrumentumok, valamint az ezekhez kapcsolódó ázsió. Egyéb tartalékok kiegészítő alapvető tőkébe való beszámítására tehát nincs lehetőség.

A kiegészítő alapvető tőkére vonatkozó feltételek hasonlóak az elsődleges alapvető tőkéhez, de egyes esetekben attól kissé eltérő, enyhébb követelményeket tartalmaznak. Lényegében ugyanaz a feltétel a következő esetekben:

- a tőkeelemet ténylegesen befizették és az intézmény nem nyújtott hozzá sem közvetlen sem közvetett finanszírozást,
- nem rendelkezhet lejáratl és visszaváltásra ösztönző kitéttel,
- az instrumentumhoz nem kapcsolódhat olyan, az intézménnyel szoros kapcsolatban álló vállalkozás által adott garancia, amely javítaná a hitelminőségét vagy a kielégítési rangsorban elfoglalt helyét, illetve nem vonatkozhat rá olyan megállapodás, amely ezeket javítaná,
- ha a nemzeti jog a fizetéseképtelenség megállapításához szükségesnek tartja annak vizsgálatát, hogy a kötelezettségek értéke meghaladja-e a rendelkezésre álló saját eszközöket, akkor az ilyen tételeket nem lehet a kötelezettségek között számításba venni.

Hasonló jellegű, de kissé enyhébb a követelmény a következő esetekben:

- nem kell, hogy a tőkeelemet maga az intézmény bocsássa ki, hanem vele összevont alapú felügyelés alatt álló szervezet is kibocsáthatja. A szavatoló tőke RTS 24. cikke azonban további feltételként szabja, hogy ha a hibrid tőkét az intézménnyel azonos csoportba tartozó SPV jegyzi le, akkor a tőkeinstrumentumot nem lehet magasabb tőkeszintbe sorolni, mint az SPV által harmadik felek részére kibocsátott tőke szintje (vagyis ha az SPV maga járulékos tőkének minősülő instrumentumot bocsát ki, akkor az intézmény is legfeljebb járulékos tőkeként veheti figyelembe az SPV által lejegyzett tőkeinstrumentumot),
- nem kell, hogy az adott tétel számvitelesen is tőkének minősüljön, de felszámolás esetén a kielégítési sorrendben a járulékos tőkeelemeket követően kell szerepeljenek,
- az elsődleges alapvető tőkével szemben a kiegészítő alapvető tőkéhez kapcsolódhat az intézmény számára vételi jogot biztosító opció, de csak akkor, ha az erről való döntést az intézmény önállóan hozhatja meg,
- az instrumentum visszaváltására, visszavásárlására vagy visszafizetésére csak akkor van lehetőség, ha teljesülnek a CRR 77. és 78. cikkében (előzetes felügyeleti engedély, más, hasonló minőségű tőkeelemmel való helyettesítés, vagy az intézmény a csökkenést követően is meg tud felelni valamennyi tőkekövetelménynek) foglalt feltételek, és arra leghamarabb a kibocsátástól számított öt év elteltét követően van lehetőség, kivéve, ha a 78. cikk (4) bekezdésében foglalt feltételek (a visszaváltásra lényeges szabályozási vagy adózási változások miatt van szükség) is teljesülnek, továbbá az intézmény nem sugallhatja azt, hogy a felügyeleti hatóság a visszaváltást amúgy is jóvá fogja hagyni,
- a kifizetések rugalmasságára vonatkozó szabályok is hasonlóak, de a kiegészítő alapvető tőke esetében van lehetőség az osztalék elsőbbségi jog biztosítására, illetve az intézménynek megfelelő jogokkal kell rendelkeznie arra, hogy a kifizetéseket (kamat vagy osztalék)

korlátlan időre felfüggeszthesse, méghozzá anélkül, hogy a ki nem fizetett összegeket utólag felhalmozva (kumulatív módon) követelhetnék az instrumentum tulajdonosai.

Kifejezetten csak a kiegészítő alapvető tőkére vonatkozó feltétel:

- az instrumentumokat nem az intézmény, leányvállalata vagy olyan vállalkozás vásárolta meg, amelyekben az intézménynek 20%-nál magasabb tulajdoni részesedése van,
- veszteségviselést kiváltó esemény bekövetkeztekor (pl. az elsődleges alapvető tőke meghatározott szint alá csökkenése esetén) az instrumentum tőkeösszegét véglegesen vagy ideiglenesen le kell írni (vagyis elszámolni a veszteséget a terhére) vagy az instrumentumot elsődleges alapvető tőkeinstrumentumokká kell átváltani (konvertálás),
- az instrumentumokra irányadó rendelkezések nem tartalmaznak olyan jellemzőt, amely akadályozhatja az intézmény feltőkésítését.

Nem kell alkalmazni a kiegészítő alapvető tőke esetében az elsődleges alapvető tőkére vonatkozó alábbi feltételeket:

- a tételek elkülönítetten szerepeljenek az intézmény nyilvános beszámolójában,
- elsőként és legnagyobb arányban viselje a veszteségeket, és hogy a felszámolás után maradt vagyona a tulajdonosok egyenlő arányban tarthassanak igényt.

A CRR 53.cikke azt is részletezi, hogy melyek azok a feltételek, amelyek kizáró okok lehetnek a kiegészítő alapvető tőkeként való figyelembe vételhez, mert az alkalmazásuk sérti a kifizetések rugalmasságát. Ennek megfelelően nem minősíthető a tétel kiegészítő alapvető tőkének, ha olyan rendelkezés kapcsolódik hozzá:

- amely kötelezővé teszi az instrumentumra kifizetés (kamat vagy osztalék) teljesítését, ha az intézmény egyidejűleg legalább ugyanolyan szintű, vagy a kielégítési sorrendben annál hátrébb sorolt tőkeelemre kifizetést teljesít (dividend pusher),
- amely megtiltja a kifizetés teljesítését a legalább ugyanolyan szintű, vagy a kielégítési sorrendben annál hátrébb sorolt tőkeelemre, amennyiben a kiegészítő alapvető tőkeként számitásba venni kívánt tőkeinstrumentum vonatkozásában nem történik kifizetés (dividend stopper),
- amely az osztalék vagy kamat kifizetés elmaradása esetén más formában történő kompenzáció kötelezettségét vonja maga után (a korábban alkalmazott hibrid tőke elemek kapcsán bevált gyakorlat volt, hogy a kifizetés törlése esetén az intézmény kompenzációként további tőkeinstrumentumokat adott át a hibrid tőke tulajdonosoknak (ACSM - Alternative Coupon Satisfaction Mechanisms).

A CRR 54. cikke megadja a veszteségek leírása illetve a konvertálás alapszabályait. A kiegészítő alapvető tőke esetében nagyon fontos, hogy hibrid tőke tulajdonságai ellenére azért minősülhet jó minőségű tőkének, mert vészhelyzet esetében vagy megtörténhet a veszteségek leírása a terhére, vagy átkonvertálásra kerül elsődleges alapvető tőkeelemmé. Egyelőre még nem látszik, hogy a hibrid tőke kibocsátási lehetőségeit és költségeit mennyire befolyásolja az, hogy a befektetők a bank válsághelyzete esetén az eredeti állapothoz képest jóval kedvezőtlenebb helyzetbe ke-

rülnek, hiszen eredetileg ők csak egy kötvényt vásároltak, de az a vészhelyzetben részvénné konvertálódhat át.

A CRR szerint a veszteségviselést kiváltó esemény (trigger event) akkor következik be, ha az intézménynek elsődleges alapvető tőke megfelelési mutatója 5,125% alá esik. Az intézmény azonban a kiegészítő alapvető tőke feltételeiben ennél magasabb értéket is meghatározhat, illetve más eseményt is veszteségviselést kiváltóként definiálhat (pl. szanalási eljárás megindítása, tartósan veszteséges működés, stb.).

A veszteségviselési esemény bekövetkezése esetén le kell írni a veszteségeket, vagy a kiegészítő alapvető tőkét elsődleges alapvető tőkévé kell konvertálni. Konvertálás esetén az intézménynek meg kell határozni, hogy mekkora mérték átkonvertálására kerül sor, illetve, hogy milyen a konvertálási arány (egy egységnyi kiegészítő alapvető tőke hány egységnyi elsődleges alapvető tőkévé kerül átalakításra). A konvertálás következtében az addigi hibrid tőke tulajdonosok részvényessé válnak az ehhez kapcsolódó jogokkal és kötelezettségekkel együtt. A konvertálás hatására ugyan nem változik az alapvető tőke megfelelési mutató, ugyanakkor az elsődleges alapvető tőke mutató javul. A hibrid tőkét ezért legfeljebb csak olyan mértékben lehet elismerni a kiegészítő alapvető tőkében, amilyen mértékű elsődleges alapvető tőkévé konvertálható, hiszen ellenkező esetben az átkonvertálás az alapvető tőke megfelelési mutatót rontaná.

A CRR nem írja elő azt, hogy a veszteségviselési esemény bekövetkezése esetén mindenképpen a teljes kiegészítő alapvető tőke konvertálásra kerüljön, de a konvertálás következtében az elsődleges alapvető tőke mutatónak újra el kell érnie legalább az 5,125%-os mértéket.

Veszteségviselési esemény bekövetkezése esetén a konvertálás mellett a másik lehetséges eljárás a veszteség leírása. Ebben az esetben a hibrid tőke terhére történik meg a leírás, aminek a következtében a hibrid tőke tulajdonosok intézménnyel szembeni követelése a leírt veszteség összegével csökken. Felszámolási eljárás vagy a hibrid tőke instrumentum visszaváltása esetén a hibrid tőke tulajdonosok már csak a leírt veszteség mértékével csökkentett összegre tarthatnak igényt. Fontos követelménye a CRR-nek, hogy veszteség leírása esetén a későbbiekben a hibrid tőkére teljesített kamat vagy osztalék kifizetéseket a csökkentett értékre (és nem az eredeti névértékre vetítve) kell meghatározni. Ha tehát a hibrid tőke névértéke 100 egység volt, és annak terhére 90 egység veszteség került leírásra, akkor a későbbiekben, ha az intézmény újra nyereségesé válik, és képes 5% osztalékot fizetni, akkor a hibrid tőke tulajdonos nem 5 egységre, hanem csak 0,5 egységre tarthat igényt, hiszen a hibrid tőke értéke is a tizedére csökkent.

Veszteség leírása esetén a leírásnak valamennyi azonos jellegű kiegészítő alapvető tőkeelem esetében ugyanolyan arányúnak kell lennie, vagyis nem fordulhat elő, hogy ugyanazon hibrid tőke tulajdonosok egy része 40, mások pedig 60 százalékos veszteség leírást kénytelenek elszenvedni.

A veszteség leírásának ugyanakkor nem kell feltétlenül véglegesnek lennie, hanem az intézmény alkalmazhat úgynevezett átmeneti leírást is. Ennek alkalmazása során lehetőség nyílik arra, hogy az intézmény nyereségesé válása esetén a veszteség rendezésére felhasznált kiegészítő alapvető tőkeinstrumentum értéke újra visszatöltésre (write-up) kerüljön. Ez az előző példa alapján azt jelenti, hogy az intézmény a kamat vagy osztalék fizetés mellett, a hibrid tőke névértékét is növelheti, így az a 10 egységről indulva fokozatosan növekedhet, amíg újra el nem éri a 100-at. Az átmeneti leírás esetében a visszairások forrása csak és kizárólag az intézmény megtermelt nyeresége lehet. A visszairásokra vonatkozóan kizárólag az intézmény lehet jogosult dönteni, és nem alkalmazható semmilyen olyan szerződéses kitétel vagy kötelezettségvállalás, ami az intézményt a visszairások ütemének a gyorsítására kényszerítené. A visszairásoknak ugyanolyan módon kell meg-

történnie, mint a veszteség leírásnak, vagyis a hasonló hibrid tőke tulajdonosoknak ugyanolyan arányú visszairásban kell részesülniük.

A szavatoló tőke RTS 21. cikke a fentiekén túl meghatározza azt is, hogy mennyi lehet a visszairások mértéke. Az RTS előírásai szerint az instrumentumra teljesített kamat vagy osztalék kifizetés és a visszairás együttes mértéke nem haladhatja meg a nyereség azon hányadát, amelyet a hibrid tőke elemek leírás előtti névértéke valamint az intézmény teljes alapvető tőkéjének a hányadosa alapján kell számítani. Vagyis ha a hibrid tőke névértéke a leírás előtt 100 egység volt, az intézmény teljes alapvető tőkéje pedig 800, az adott évben elért pozitív eredmény pedig 20 egység, akkor a hibrid tőkére teljesített kifizetés valamint a visszairás együttes maximum értéke 2,5 egység ($20 \cdot 100 / 800$). Ezek a szabályok azzal a céllal kerültek be az RTS-be, hogy a leírt veszteségek visszairására csak abban az esetben kerülhessen sor, ha arra az intézmény jövedelme valóban megfelelő alapot ad, és a visszatöltés ne azonnal, hanem időben fokozatosan elnyújtva történjen meg, így ne veszélyeztethesse az intézmény tőkeellátottságát. A kifizetéseknek és a visszairásnak ezen túlmenően meg kell felelnie a CRDIV alapján a Hpt. 94.§ (6)-(7) bekezdései valamint a 4. számú melléklet alapján kiszámított maximum kifizetési korlátnak is.

Veszteségviselési esemény bekövetkezésekor az intézmény köteles haladéktalanul tájékoztatni az illetékes hatóságokat, illetve tájékoztatni a kiegészítő alapvető tőkeinstrumentumok tulajdonosait. A veszteség leírásnak vagy a konvertálásnak (és ezzel az elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutató 5,125%-os szintre való helyreállításának) legkésőbb a veszteségviselési esemény bekövetkezését követő egy hónapon belül meg kell történnie.

Abban az esetben, ha egy hibrid tőkeelem valamilyen okból kifolyólag már nem felel meg a kiegészítő alapvető tőkeként való minősítés feltételének (pl. a hibrid tőke tulajdonosok olyan jogokat szereznek, amely már nem illeszthető be a feltételrendszerbe), azonnal ki kell vezetni a tőkeinstrumentumot és a hozzá tartozó ázsiót is a kiegészítő alapvető tőkeelemek közül.

3.2.2. Levonások a kiegészítő alapvető tőkéből

A kiegészítő alapvető tőkeelemek esetében a levonások köre szintén hasonlít az elsődleges alapvető tőkeelemek során alkalmazotthoz, de annál lényegesen szűkebb körű. A kiegészítő alapvető tőkéből a következő tételeket kell levonni:

- a) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező saját kiegészítő alapvető tőkeinstrumentumok állományát, ideértve azt is, ha az intézmény szerződéses kötelezettséget vállalt ezek jövőbeli megvásárlására.* Ebben az esetben is alkalmazhatóak az elsődleges alapvető tőkénél használt szabályok, vagyis a levonás mértékét az ilyen instrumentumokon fennálló bruttó hosszú pozíció alapján kell számítani, és a számításba az index pozíciókon keresztül fennálló pozíciókat is figyelembe kell venni.
- b) *Az olyan pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott, az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonában lévő kiegészítő alapvető tőkeinstrumentumok, amelyek az intézmény kereszt tulajdonlasi viszonyban áll, amelyet az illetékes hatóság véleménye szerint az intézmény szavatoló tőkéjének mesterséges megemelése céljából alkalmaznak (szintén a bruttó hosszú pozíció alapján számítva).*

c) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott kiegészítő alapvető tőkeinstrumentumok állománya, ha az intézmény nem rendelkezik jelentős befektetéssel az említett szervezetekben.*

d) *Az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott kiegészítő alapvető tőkeinstrumentumok állománya, ha az intézmény jelentős befektetéssel rendelkezik az említett szervezetekben, kivéve az öt munkanapig vagy annál rövidebb ideig tartott jegyzési garanciavállalásból eredő pozíciókat.*

A biztosítóknak lévő, kiegészítő alapvető tőkének minősülő befektetéseket az intézmény szavatoló tőkéjének és a levonások számítása során is kiegészítő alapvető tőkeként kell kezelni.

A pénzügyi ágazatbeli szervezetekben meglévő kiegészítő alapvető tőkében fennálló befektetések esetében a levonások összegének a mértékét a CRR 58-60 cikkeiben részletezett módon kell számítani. Mivel a levonások összegének számítása lényegében megegyezik az elsődleges alapvető tőke során alkalmazottal, ezért ehhez is a melléklet ad útmutatást.

e) *A járulékos tőkeelemekből levonandó, azon elemek összege, amelyek levonására a járulékos tőke nem ad elég fedezetet* (ebben az esetben is az az elv érvényesül, hogy ha egy tételt nem lehet levonni az adott tőkeszintből, akkor eggyel magasabb szintű tőkével kell fedezni, vagyis ha a járulékos tőkéből nem lehet levonni például a más intézmény által járulékos tőkeként kibocsátott, az intézmény által birtokolt tőkeelemeket, mert az intézménynek magának nincs ehhez elegendő járulékos tőkéje, akkor a levonást a kiegészítő alapvető tőkéből kell végrehajtani).

f) *A kiegészítő alapvető tőkeelemekhez kapcsolódó, a kiszámítás időpontjában előre látható adóterhek, kivéve, ha az intézmény azokat már az elsődleges alapvető tőke kalkulációja során figyelembe vette.* A levonás módjára vonatkozóan a szavatoló tőke RTS 16. cikke további részlet-szabályokat határoz meg.

3.3 Járulékos tőke

3.3.1 Járulékos tőke elemek

A szavatoló tőke harmadik kategóriája a járulékos tőke. A járulékos tőkeelemek tekintetében a CRR nem hozott lényeges változást a korábbi szabályokhoz képest.

A járulékos tőkeelemek a következőkből állnak:

- a) Tőkeinstrumentumok és alárendelt kölcsönök
- b) Ezen tőkeinstrumentumokhoz kapcsolódó ázsió
- c) A hitelkockázatra a tőkekövetelményt sztenderd módszer szerint számító intézmények esetében az általános hitelkockázati kiigazítások, a sztenderd módszer szerint számított kockázattal súlyozott kitétség értékek legfeljebb 1,25 %-áig
- d) A hitelkockázatra a tőkekövetelményt IRB módszer szerint számító intézmények esetében PD és LGD alapon számított várható veszteség és a számvitelileg képzett értékvesztés különbsége, ha az pozitív, legfeljebb a kockázattal súlyozott kitétség érték 0,6 %-áig.

A tőkeinstrumentumok és az azokhoz kapcsolódó ázsiók akkor vehetőek figyelembe járulékos tőkeként, ha teljesülnek a CRR 63. cikkében foglalt feltételek. Ezek a feltételek szintén az elsődleges alapvető tőke feltételekhez hasonlóan kerültek megfogalmazásra, a következő eltérésekkel.

Lényegében ugyanaz a feltétel a következő esetekben:

- a tőkeelemet ténylegesen befizették és az intézmény nem nyújtott hozzá sem közvetlen sem közvetett finanszírozást,
- az instrumentum nem rendelkezhet visszaváltásra ösztönző kitételrel,
- az instrumentumhoz nem kapcsolódhat olyan, az intézménnyel szoros kapcsolatban álló vállalkozás által adott garancia, amely javítaná a hitelminőségét vagy a kielégítési rangsorban elfoglalt helyét, illetve nem vonatkozhat rá olyan megállapodás, amely ezeket javítaná.

Hasonló jellegű, de kissé enyhébb a követelmény a következő esetekben:

- nem kell, hogy a tőkeelemet maga az intézmény bocsássa ki, hanem vele összevont alapú felügyelés alatt álló szervezet is kibocsáthatja. A szavatoló tőke RTS 24. cikke azonban további feltételként szabja, hogy ha a hibrid tőkét az intézménnyel azonos csoportba tartozó SPV jegyzi le, akkor a tőkeinstrumentumot nem lehet magasabb tőkeszintbe sorolni, mint az SPV által harmadik felek részére kibocsátott tőke szintje (vagyis ha az SPV maga járulékos tőkének minősülő instrumentumot bocsát ki, akkor az intézmény is legfeljebb járulékos tőkeként veheti figyelembe az SPV által lejegyzett tőkeinstrumentumot),
- nem kell, hogy az adott tétel számvitelileg is tőkének minősüljön, de az szükséges, hogy a járulékos tőkéből származó követelés (tőkeinstrumentum vagy alárendelt kölcsön) teljes mértékben hátrасorolt legyen az összes nem alárendelt hitelező követeléseivel képest,
- az instrumentumok vagy adott esetben az alárendelt kölcsönök eredeti futamidejének legalább öt évnek kell lennie,
- az elsődleges alapvető tőkével szemben a járulékos tőkéhez kapcsolódhat az intézmény számára vételi jogot biztosító opció, de csak akkor, ha az erről való döntést az intézmény önállóan hozhatja meg,
- az instrumentum visszaváltására, visszavásárlására vagy visszafizetésére csak akkor van lehetőség, ha teljesülnek a CRR 77. és 78. cikkében (előzetes felügyeleti engedély, más, hasonló minőségű tőkeelemmel való helyettesítés, vagy az intézmény a csökkenést követően is meg tud felelni valamennyi tőkekövetelménynek) foglalt feltételek, és arra leghamarabb a kibocsátástól számított öt év elteltét követően van lehetőség, kivéve, ha a 78. cikk (4) bekezdésében foglalt feltételek (a visszaváltásra lényeges szabályozási vagy adózási változások miatt van szükség) is teljesülnek, továbbá az intézmény nem sugallhatja azt, hogy a felügyeleti hatóság a visszaváltást amúgy is jóvá fogja hagyni.

Kifejezetten csak a járulékos tőkére vonatkozó feltétel:

- az instrumentumokat nem az intézmény, leányvállalata vagy olyan vállalkozás vásárolta meg, amelyekben az intézménynek 20%-nál magasabb tulajdoni részesedése van, illetve kölcsön esetében a kölcsönt nem ilyen vállalkozás nyújtotta,
- az instrumentumokra vagy adott esetben az alárendelt kölcsönökre irányadó rendelkezések nem jogosítják fel a tulajdonost arra, hogy a kamat vagy a tőke jövőbeli kifizetésének ütemezéséhez képest előrehozott kifizetést követeljen,
- az instrumentumokhoz vagy az alárendelt kölcsönökhöz kapcsolódó esedékes kamat- vagy osztalékfizetések szintjét nem módosíthatja az intézménynek vagy annak anyavállalatának a hitelképessége.

Nem kell alkalmazni a járulékos tőke esetében az alábbi feltételeket:

- ezek a tételek elkülönítetten szerepelnek az intézmény nyilvános beszámolójában,
- elsőként és legnagyobb arányban viselje a veszteségeket, és hogy a felszámolás után megmaradt vagyona a tulajdonosok egyenlő arányban tarthassanak igényt,
- ha a nemzeti jog a fizetéseképtelenség megállapításához szükségesnek tartja annak vizsgálatát, hogy a kötelezettségek értéke meghaladja-e a rendelkezésre álló saját eszközöket, akkor az ilyen tételeket ne lehessen a kötelezettségek között számításba venni.

Az általános hitelkockázati kiigazítások meghatározására nézve további részletes szabályokat tartalmaz az e témában kiadott EU Bizottsági rendelet³⁵. Ennek 1. cikke szerint azon általános hitelkockázati kiigazítások tartozhatnak ide, amelyeket korábban a hatályos számviteli előírásoknak megfelelően a hitelkockázat fedezésére az elsődleges alapvető tőkeelemekből levontak (pl. mérleg szerinti eredményből), és amelyek az intézmény eredménykimutatásában is átvezetésre kerültek. Az általános hitelkockázati kiigazításoknak teljesíteniük kell azt a feltételt, hogy azok szabadon és teljes mértékben hozzáférhető legyenek a még fel nem merült hitelkockázati veszteségek fedezésére, illetve azok tükrözzék a kitétségcsoportok azon hitelkockázati veszteségeit, amelyek tekintetében az intézmény jelenleg még nem rendelkezik bizonyítékkal arra nézve, hogy bekövetkezett-e veszteséget okozó esemény. A hatályos magyar számviteli szabályok ilyen tartalék képzésére nem írnak elő kötelező szabályokat. Ide sorolható ugyanakkor a korábbi szabályok alapján megképzett általános kockázati céltartalék, amennyiben az nem került átvezetésre az eredménytartalékba. A Hpt. szerint képzett általános tartalék egy speciális tartalék típus, amely továbbra is az elsődleges alapvető tőkeelemek között szerepelhet.

Ahogy az már az elsődleges alapvető tőkéből levonandó tételek között ismertetésre került, a hitelkockázatra a tőkekövetelményt belső minősítésen alapuló módszer (IRB-módszer) használatával kiszámító intézmények számára a CRR kötelezővé teszi, hogy számítsák ki az IRB módszer fő paraméterei (nemteljesítés valószínűsége - PD, nem teljesítés esetén felmerülő veszteség - LGD, nemteljesítés időpontjában fennálló kitétségmentesség - EAD) alapján a várható veszteség mértékét. Ezt az összeget össze kell hasonlítani az intézmény által a hitelkockázatra ténylegesen megképzett értékvesztéssel, céltartalékokkal. Ha az értékvesztések összege a magasabb, az azt jelenti, hogy az intézmény az IRB módszer alapján becsült veszteségekhez képest túltartalékol, ezért a túltartalékolás összegét legfeljebb a kockázattal súlyozott eszközérték 0,6%-ának mértékéig járulékos tőkeelemként figyelembe veheti. Az eljárás részletes szabályait a CRR 40., 158. és 159. cikkei tartalmazzák.

A CRR egy további részletes szabályt is tartalmaz, ami csak a járulékos tőkére, ezen belül is csak az alárendelt kölcsöntőkére vonatkozik. A CRR előtti szabályok azt írták elő, hogy amennyiben az alárendelt kölcsöntőke hátralevő lejáratára 5 éven belülre csökken, akkor az alárendelt kölcsöntőkét évente fokozatosan csökkenő mértékben lehet csak beszámítani a szavatoló tőkébe. A

³⁵ A BIZOTTSÁG 183/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2013. december 20.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről szóló 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az egyedi és az általános hitelkockázati kiigazítások kiszámításának meghatározásáról szóló szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

gyakorlatban ez az általános szabály több értelmezést is lehetővé tett, ráadásul ezzel a módszerrel minden periódus végén jelentősen csökkent a figyelembe vehető alárendelt kölcsöntőke összege.

A CRR 2014. január 1-től minden korábbihoz képest egyértelműbb szabályt tartalmaz a járulékos tőke fokozatosan egyre kisebb mértékű beszámítására (amortizációjára). A CRR 64. cikke szerint, ha a hátralevő futamidő öt éven belülre csökken, akkor a figyelembe vehető járulékos tőkét úgy kell kiszámítani, hogy az utolsó öt év első napján meglévő járulékos tőke állományt meg kell szorozni a fennmaradó naptári napok számának és az utolsó öt éves időtartamban levő naptári napok számának a hányadosával. Ha tehát a hátralevő futamidő öt éven belülre csökkenésének első napján a járulékos tőke névértéke 100 egység, a futamidőből hátralevő napok száma 730 (2 év), akkor a beszámítható kölcsöntőke értéke 39,98 ($100 \cdot 730 / 1826$). Ezzel a módszerrel a járulékos tőke beszámítható mértéke nem hirtelen csökken, hanem éven belül is csak fokozatosan.

3.3.2 Levonások a járulékos tőkéből

A járulékos tőkeelemekből a következő tételek kerülnek levonásra:

a) *az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező saját járulékos tőkeinstrumentumok, beleértve az olyan saját járulékos tőkeinstrumentumokat is, amelyeket az intézmény hatályos szerződéses kötelezettségekből eredően köteles lehet megvásárolni (a korábbiakhoz hasonlóan ebben az esetben is a bruttó hosszú pozíciót kell alapul venni és az indexeken keresztül közvetetten fennálló elemeket is figyelembe kell venni),*

b) *az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező, olyan pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott járulékos tőkeinstrumentumok állománya, amelyekkel az intézmény kereszt tulajdonlasi viszonyban áll, amelyet az illetékes hatóság véleménye szerint az intézmény szavatolótőkéjének mesterséges megemlése céljából alkalmaznak;*

c) *az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott járulékos tőkeinstrumentumok állományának a CRR 70. cikknek megfelelően meghatározott nagysága, ha az intézmény nem rendelkezik jelentős befektetéssel az említett szervezetekben;*

d) *az intézmény közvetlen, közvetett és szintetikus módon tulajdonát képező, pénzügyi ágazatbeli szervezetek által kibocsátott járulékos tőkeinstrumentumok állománya, ha az intézmény jelentős befektetéssel rendelkezik az említett szervezetekben, kivéve az öt munkanapnál rövidebb ideig tartott jegyzési garanciavállalásból eredő pozíciókat.*

A pénzügyi ágazatbeli befektetések levonandó összegének meghatározása szintén egy bonyolult számítás alapján történik, amivel kapcsolatban a mellékletben leírtak szerint kell eljárni.

4. Egyéb, a szavatoló tőke számításához kapcsolódó részletszabályok

4.1 Általános követelmények

A CRR 73. cikke speciális szabályokat tartalmaz azon szavatoló tőke elemekre, amelyek esetében az intézménynek joga van arra, hogy a kifizetést ne pénzben vagy saját tőke elemekben teljesítse. Az ilyen jellegű tőkeinstrumentum csak akkor számítható be a szavatoló tőkébe, ha azt a felügyeleti hatóság külön engedélyezi. Az engedélyezés során a fő szempontnak annak kell lennie,

hogy a más formában való kifizetés lehetősége nem érintheti hátrányosan az intézmény azon jogát, hogy maga dönthessen a kifizetés mértékéről, illetve ha az intézmény úgy dönt, hogy semmilyen formában sem teljesít kifizetést, akkor az nem érintheti hátrányosan ezen tőkeelemek veszteségviselő képességét (pl. azáltal, hogy emiatt csökkenne a tőkeelem névértéke). Nem kerülhet bele azonban az intézmény szavatoló tőkéjébe olyan elem, amely kapcsán nem az intézmény maga, hanem egy harmadik személy hozza meg a döntést arról, hogy a kifizetést nem pénzben vagy saját tőke elemében, hanem egyéb formában kell teljesíteni.

Bár a CRR alapszabálya az, hogy az intézménynek mindenkor képesnek kell lenni arra, hogy a kifizetések mértékét maga határozza meg, a kiegészítő alapvető és a járulékos tőke instrumentumok esetében a CRR lehetővé teszi, hogy a kifizetés mértékét egy átfogó piaci indexhez kössék. Ebben az esetben az intézménynek nyilvánosságra kell hoznia, hogy melyik ez a piaci index. Annak a részletszabályait, hogy mely indexek minősülhetnek átfogónak, EU Bizottsági rendelet fogja szabályozni.

A pénzügyi ágazatbeli szervezetek kibocsáthatnak olyan tőkeelemeket, amelyek nem minősülnek szavatoló tőkének (különösen, ha nem felelnek meg ezen feltételeknek). Ha az intézménynek ilyen részesedése van egy szabályozott pénzügyi ágazatbeli szervezetben, akkor azt nem kell levonnia a szavatoló tőkéből, hanem a kockázattal súlyozott eszközérték számításába kell a sztenderd módszer vagy az IRB alapján bevonnia.

A visszavásárolt tőkeinstrumentumokat a főszabály szerint le kell vonni a szavatoló tőke számítás során, de ahogy az már említésre került, ebben az esetben is lehet a bruttó hosszú pozíciót alapul venni a levonás mértékének meghatározására. A CRR 75. cikke arra nézve tartalmaz szabályokat, hogy milyen feltételeknek kell megfelelni ahhoz, hogy egy rövid pozíció fennállása miatt a levonandó összeg kevesebb legyen, ezek lényege, hogy a nyitott pozíció kétséget kizáróan érvényesíthető legyen. A CRR 76. cikke pedig az indexekben fennálló rövid pozíciók figyelembe vételének a lehetőségét részletezi.

A CRR szavatoló tőke szabályozásának központi eleme, hogy a felügyeleti hatóságoknak sokkal szorosabban nyomon kell követniük az intézmények szavatoló tőke helyzetének a változásait. Ebbe illeszkedik bele, hogy a 2013. július 28-at követően kibocsátott új tőkeinstrumentumokat előzetesen engedélyeztetni kell a felügyeleti hatósággal ahhoz, hogy az az elsődleges alapvető tőkébe beszámíthasson. A CRR a szavatoló tőke csökkentésének a lehetőségét is felügyeleti engedélyhez köti. A CRR 77. cikke szerint az intézménynek a felügyeleti hatóság engedélyét kell kérnie:

- az elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok csökkentéséhez, visszaváltásához vagy visszavásárlásához, az alkalmazandó nemzeti jog által engedélyezett módon,
- kiegészítő alapvető vagy járulékos tőkeinstrumentumok lehívásához, visszaváltásához, visszafizetéséhez vagy visszavásárlásához azok szerződéses futamidejének lejártá előtt.

A felügyeleti hatóságnak az engedély megadása során meg kell vizsgálnia, hogy az adott tőkeinstrumentum valóban megfelel-e valamennyi követelménynek. Ha a felügyeleti hatóság azt állapítja meg, hogy nem felel meg, akkor az a tőkeinstrumentum elsődleges alapvető tőkeként nem vehető számításba. Ez azonban nem zárja ki, hogy a meg nem felelés okának függvényében kiegészítő

szító vagy járulékos tőkeként figyelembe lehessen venni, ha a kevésbé szigorú feltételekkel összhangban van.

Ez a felügyeleti kontroll azt a célt szolgálja, hogy a szavatoló tőke szándékos csökkentésére csak ellenőrzött körülmények között kerüljön sor, amikor a felügyeleti hatóság is azon az állásponton van, hogy az nem jár káros következményekkel az intézmény prudenciális helyzetére nézve. A felügyeleti hatóság főszabályként akkor adja meg az engedélyt, ha az intézmény a tőkeelemet más, legalább hasonló vagy jobb minőségű tőkeelemmel tudja helyettesíteni. Az engedély akkor is megadható, ha az intézmény a csökkenést követően is meg tud felelni valamennyi tőkekövetelménynek (ideértve a szabályozói tőkekövetelményt, a felügyeleti többlet tőkekövetelményt és a kombinált tőkepuffer követelményt is). Azt is meg kell vizsgálni, hogy a kiváltó tőkeinstrumentum nem jelent-e lényegesen nagyobb költségterhelést az intézményre, mert annak negatív hatása lehet a jövedelmezőségre és a belső tőkeképződésre.

A kiegészítő és a járulékos tőkeelemek esetében a visszavásárlásra vagy visszaváltásra csak a kibocsátástól számított 5 év elteltével kerülhet sor. Felügyeleti engedéllyel azonban el lehet tekinteni ezen követelmény alól, ha a 78. cikk (4) bekezdésében foglalt feltételek (a visszaváltásra lényeges szabályozási vagy adózási változások miatt van szükség) is teljesülnek.

A szavatoló tőke RTS 29-32. cikkei részletes szabályokat tartalmaznak a felügyeleti engedély kérelemre és az engedély elbírálásának módjára. A fontosabb szabályok közé tartozik, hogy a felügyeleti hatóság az engedélyt keretjelleggel előre is megadhatja, ha a tőkeinstrumentum visszavásárlásra az intézmény árjegyzői funkciója (market making) miatt van szükség. A kivételre azért van lehetőség, mert ebben az esetben a hitelintézet vállalja, hogy fenntartja az adott tőkeinstrumentum piacának a likviditását, és ehhez természetesen hozzátartozik a közzétett áron való rendszeres vásárlás. A szavatoló tőke RTS megadja azokat a keretösszegeket, amelyeken belül az engedély megadható. A szavatoló tőke RTS 30. cikke tartalmazza a benyújtandó engedélykérelem tartalmi elemeit (pl. a kérelem indokai, részletes adatok az elmúlt három év tőkemegfeleléséről, tranzakció jövedelmezőségre gyakorolt hatása). Az intézménynek a kérelmet 3 hónappal a visszavásárlás vagy visszaváltás bejelentését megelőzően meg kell küldeni a felügyeleti hatóság számára, ettől a követelménytől kivételes esetekben a felügyeleti hatóság eltekinthet. A szavatoló tőke RTS 32. cikkében szerepel tovább a szövetkezeti hitelintézetek számára adható kedvezmény is, vagyis hogy a felügyeleti hatóság előzetesen megadhatja a szövetkezeti részjegy visszaváltására az engedélyt, ha az nem haladja meg az intézmény elsődleges alapvető tőkéjének a 2%-át. Szövetkezeti hitelintézet esetében erre azért van szükség, mert ezek működésének természetes velejárója, hogy a tag kilépése esetén a részjegy visszaváltásra kerül, és normál piaci körülmények esetében felesleges valamennyi ilyen visszaváltást egyedileg engedélyeztetni.

A CRR 79. cikke lehetőséget ad arra, hogy ha az intézmény pénzügyi ágazatbeli szervezetben szerez részesedést vagy nyújt neki alárendelt kölcsöntőkét, de a részesedés csak átmeneti ideig áll fent, és arra az adott vállalkozás pénzügyi reorganizációja miatt van szükség, akkor az illetékes hatóság eltekinthet az ilyen részesedések szavatoló tőkéből való levonásától. Erre a felmentési lehetőségre azért is szükség van, mert gyakran fordul elő, hogy egy bajba jutott intézmény megmentésében piaci szereplők is részt vesznek, és a levonás felmentésével még jobban ösztönözhető a piaci szereplők szerepvállalása. A szavatoló tőke RTS azt a szabályt is meghatározza, hogy a mentesség időtartama nem lehet öt évnél hosszabb.

A CRR 80. cikke az EBA feladatává teszi azt, hogy nyomon kövesse az EU-ban bejegyzett hitelintézetek tőkeinstrumentum kibocsátásait, és amennyiben problémát észlel, arról értesítse az EU Bizottságot. Ebben a munkájában az EBA-t a nemzeti felügyeleti hatóságok is segítik. A folyamatos monitoring fő célja, hogy ha a CRR-ben szereplő szabályok nem lennének elégségesek a szavatoló tőke mennyiségének és minőségének a megóvásához, akkor az EU Bizottság az EBA értesítését követően szabályozás módosításokat javasolhat.

4.2 Kisebbségi részesedések és leányvállalatok által kibocsátott tőkeelemek

A CRR 4. cikk (1) bekezdés 120. pontja szerint a kisebbségi részesedés: egy intézmény leányvállalata elsődleges alapvető tőkéjének azon összege, amely olyan természetes vagy jogi személyek tulajdonában áll, melyekre az intézmény összevont alapú felügyelete nem terjed ki. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha egy intézménynek 80%-os tulajdonrésze van egy leányvállalatában, de a maradék 20%-ot mások tulajdonolják, akkor erre a mások által tulajdonolt kisebbségi részesedésre speciális szabályok vonatkoznak. A tőkeelemek konszolidálásának közös feltétele, hogy a leányvállalat felügyelt hitelintézet, vagy befektetési vállalkozás legyen, amelyet a konszolidációba teljes körűen bevontak. A CRR a kisebbségi részesedés fogalmát csak az elsődleges alapvető tőkeelemek szintjén használja, a kiegészítő alapvető vagy járulékos tőkében fennálló, harmadik fél által a leányvállalatokban birtokolt részesedés esetén viszont leányvállalatok által kibocsátott egyéb tőkeelemekről beszél. Nem számítható be az összevont elsődleges alapvető tőkébe a kisebbségi részesedés, ha annak megszerzését egy SPV-n keresztül vagy egyéb módon az intézmény anyavállalata vagy leányvállalata közvetlen vagy közvetett módon finanszírozta.

A konszolidált elsődleges alapvető tőkébe való beszámításnál figyelembe vehető kisebbségi részesedések közé tartoznak a leányvállalat harmadik felek által birtokolt CET1 tőkeinstrumentumai, az azokhoz kapcsolódó árszió, az eredménytartalék valamint az egyéb tartalékok. Kiegészítő alapvető tőke és járulékos tőke esetében a tőkeinstrumentum kibocsátást különleges célú gazdasági egység (SPV) is végezheti.

A kisebbségi részesedések illetve a harmadik fél által a leányvállalatokban birtokolt részesedés konszolidált szinten való szavatoló tőkébe való beszámításának szabályozása során az a fő alapelv, hogy azok teljes mértékben nem szerepeltethetőek, aminek az az oka, hogy a kisebbségi tulajdonosok esetében feltételezhető ugyan, hogy az adott leányvállalat veszteségeiért helytállnak, de a pénzügyi csoport egészének veszteségeiért biztosan nem fognak felelősséget vállalni. Az összevont alapú szavatoló tőke számítása során ezért ki kell számítani a figyelembe vehető hányadot. A figyelembe vehető hányad meghatározása során abból kell kiindulni, hogy mekkora mértékű a leányvállalatnál az a szabad szavatoló tőke rész, amely nincs lekötve a tőkekövetelmények teljesítéséhez (vagyis ha a leányvállalat szavatoló tőkéje 100 egység, az egyedi tőkekövetelménye pedig 80 egység, akkor 20 egység a szabad szavatoló tőke).

A leányvállalat harmadik felek - konszolidációs körön kívüli személyek - által birtokolt elsődleges alapvető tőkéjének (kisebbségi részesedés) konszolidált elsődleges alapvető tőkébe beszámítható részét a következő módon kell meghatározni. A beszámítható összeg megegyezik az elsődleges alapvető tőke kisebbségi részesedés értékének a jogszabályi előírásokon (TREA 4,5%-a+ felügyeleti többlet tőkekövetelmény elsődleges alapvető tőkével fedezendő része + kombinált tőkepuffer követelmény) felüli „szabad elsődleges alapvető tőkerész” kisebbségi részesedés arányával csökkentett értékével.

$$\text{Beszámítható rész} = \text{CET1 kisebbségi} - \text{„szabad CET1 tőke”} \times \frac{\text{CET1 kisebbségi}}{\text{CET1 leányvállalat}}$$

A beszámítás elve ugyanaz a harmadik felek által birtokolt egyéb tőkeelemek vonatkozásában: a harmadik félhez tartozó alapvető tőke és járulékos tőke részt csökkenteni kell a „szabad” (jogszabályi minimum szinten felüli) leányvállalati alapvető tőke/járulékos tőke harmadik félhez tartozó arányával.

Fontos szabály még, hogy ha a számítást nem végzi el az anyavállalat, a kisebbségi részesedés, illetve a tőkeelemek nem konszolidálhatók, illetve hogy ha az egyedi alapú tőkekövetelmény teljesítése alól felmentést kapott a leányvállalat, akkor a tőkeelemek nem konszolidálhatók.

Az összevont alapú szavatoló tőke egyes szintjeibe beszámítható kisebbségi részesedések és leányvállalatok által kibocsátott egyéb tőkeelemek számítását a következő példa mutatja be.

Leányvállalat összes elsődleges alapvető tőkéje (CET1)	100
Leányvállalat összes alapvető tőkéje (T1)	150
Kisebbségi részesedésből elsődleges alapvető tőkeelemek	15
Harmadik fél által birtokolt alapvető tőkeelemek	27
Kisebbségi részesedések aránya (CET1, 15/100)	15%
Harmadik fél által birtokolt alapvető tőkeelemek aránya (27/150)	18%
Leányvállalat minimum elsődleges alapvető tőkekövetelménye (TREA 4,5% + felügyeleti többlet tőkekövetelmény CET1-ben teljesítendő része + kombinált pufferkövetelmény)	80
Leányvállalat minimum alapvető tőkekövetelménye (TREA 6% + felügyeleti többlet tőkekövetelmény T1-ben teljesítendő része + kombinált pufferkövetelmény)	100
Szabad elsődleges alapvető tőke (100-80)	20
Szabad alapvető tőke (150-100)	50
Konszolidált elsődleges alapvető tőkésébe beszámítható kisebbségi részesedés értéke (15-[20x 15/100])	12
Konszolidált alapvető tőkésébe beszámítható, harmadik felek által birtokolt alapvető tőkeelemek értéke (27-[50x 27/150])	18
Konszolidált kiegészítő alapvető tőkésébe beszámítható, harmadik felek által birtokolt alapvető tőkeelemek értéke (18-12)	6

A kisebbségi részesedések számítására további számpélda is elérhető a Bázis III ajánlás³⁶ 3. számú mellékletében.

Ahogy az már korábban is említésre került, a kiegészítő alapvető és a járulékos tőke esetén nem feltétel, hogy azt maga az intézmény bocsássa ki, hanem azt egy különleges célú gazdasági egység (SPV) is kibocsáthatja. Az ily módon kibocsátott tőkeinstrumentum akkor számítható be a szavatoló tőkésébe, ha az SPV teljes körűen konszolidálásra kerül, teljesülnek a kiegészítő alapvető tőkésére, valamint a járulékos tőkésére vonatkozó CRR beszámítási feltételek, illetve ha az SPV eszköze kizárólagosan vagy túlnyomórészt az anyaintézmény vagy annak a konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalata szavatoló tőkésében való befektetés. Ez utóbbi feltétel teljesítése azért különösen fontos, mert ez igazolja, hogy az SPV-t valóban csak a tőkeinstrumentum kibocsá-

³⁶ <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>

tására hozták létre, és semmilyen más gazdasági tevékenységet nem végez. A szavatoló tőke RTS azt is meghatározza, hogy a más eszközök aránya nem lehet magasabb, mint az SPV összes elmúlt három év átlagos eszközértékének a 0,5%-a.

4.3 Pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedés

Már a CRR-t megelőzően is a bankszabályozás egyik központi eleme volt, hogy a bankok elsősorban pénzügyi és befektetési szolgáltatási tevékenységgel foglalkozzanak és egyéb tevékenységük még csoport szinten is limitált legyen. A CRR ennek megfelelően szigorú korlátozásokat tartalmaz arra, hogy a bankok milyen mértékben tulajdonolhatnak nem pénzügyi szervezetnek minősülő vállalkozásokat. A CRR 89. cikke határozza meg, hogy milyen módon kell számítani a nem pénzügyi ágazatbeli befektetések összegét. A CRR csak azon vállalkozásokban való befektetéseket ismeri el kivételként ezen szabályok alól, amelyek pénzügyi ágazatbelinek minősülnek (CRR 4. cikk (1) bekezdés 27. pont), vagy ha definíció szerint ugyan nem tartozik ebbe a kategóriába, de a felügyeleti hatóság megállapítása szerint olyan tevékenységet végez, amely lényegében a banktevékenységet segíti, kiegészíti (pl. járulékos vállalkozásként végzett tevékenység, lízing, faktoring, adatfeldolgozás). Ezen tevékenységek körének a pontos meghatározására az EBA majd ajánlást fog készíteni, ami az EBA munkatervében 2015. júniusi határidővel szerepel.

A CRR a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedés korlátozása érdekében egy bizonyos határ felett büntető tőkekövetelményt (1250%-os kockázati súlyt) alkalmaz, ami lényegében azt jelenti, hogy a limitet túllépő értéket teljes mértékben szavatoló tőkével kell fedezni. A limit számítása során a nagykockázat-vállalási szabályokhoz hasonlóan nem a szavatoló tőkét, hanem annak egy egyszerűsített változatát, a figyelembe vehető tőkét (eligible capital) kell alapul venni. A figyelembe vehető tőke fogalmát a CRR 4. cikk (1) bekezdés 71. pontja határozza meg, és az a lényege, hogy a CRR szerint kiszámított alapvető tőke értékéhez (amit ebben az esetben még nem kell csökkenteni a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedések értékével) hozzá lehet még adni legfeljebb az alapvető tőke egyharmadát kitevő járulékos tőkét. Erre az eljárásra azért van szükség, mert ha a nem pénzügyi ágazatbeli befolyásoló részesedések levonása megjelenne a figyelembe vehető tőkében, akkor egy végtelen ciklus alakulna ki, hiszen ha csökkentjük a befolyásoló részesedésekkel a figyelembe vehető tőkét, akkor több részesedés kerül a limit fölé, ami miatt újabb összeggel kellene csökkenteni a figyelembe vehető tőkét. Az ilyen végtelen ciklus kialakulásának elkerülése érdekében került kialakításra a figyelembe vehető tőke fogalma, amiben nem szerepel a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedések levonása.

A limit kiszámításához először össze kell adni a pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedések azon részeit, amelyek meghaladják az intézmény figyelembe vehető tőkéjének a 15%-át. Ezt követően az intézménynek ki kell számítani a valamennyi nem pénzügyi ágazatbeli befolyásoló részesedése összegének a szavatoló tőkéjének 60%-át meghaladó részét. A kettő közül kell venni a magasabb értéket és a limit feletti részt 1250%-os kockázati súllyal kell figyelembe venni a hitelkockázati tőkekövetelmény számítása során.

A leírtakat a következő példa mutatja be. Az intézménynek három, nem pénzügyi ágazatbeli szervezetben van befolyásoló részesedése, amelyek sorban 20, 50 és 60 egységnyi értékeket képviselnek. Az intézmény számított figyelembe vehető tőkéje 200 egységnyi. Ebben az esetben először ki kell számítani a 15% (30 egység) feletti befolyásoló részesedések összegét, ami 50 (0+20+30) egységet tesz ki. A második lépcsőben össze kell adni valamennyi pénzügyi ágazaton kívüli befo-

lyásoló részesedést ($20+50+60=130$), és ki kell számítani annak a figyelembe vehető tőke 60%-át (120 egység) meghaladó részét, ami 10 egységet tesz ki. Végül a két limit túllépés közül kell venni a nagyobb értéket, így a tőkekövetelmények számítása során az 50 egységet kell 1250%-os kockázati súllyal súlyozni.

A CRR szerint egyébként a nemzeti felügyeleti hatóságok dönthetnek úgy is, hogy nem alkalmazzák ezen tőkekövetelmény számítását, hanem megtiltják az intézmények számára, hogy ezeket a határértékeket túllépjék. Magyarországon ezt a nemzeti diszkréciót az MNB a Hpt. felhatalmazása alapján rendeletben szabályozza majd.

Alternatív megoldásként az is alkalmazható, hogy az intézmények nem súlyozzák be a túllépést 1250%-os kockázati súllyal, hanem teljes összegben levonják az elsődleges alapvető tőkeelemekből, de ez utóbbi lényegesen hátrányosabb rájuk nézve, mert így a túllépést teljes mértékben elsődleges alapvető tőkével kell fedezni, míg az 1250%-os kockázati súlyozás esetében ahhoz kiegészítő alapvető és járulékos tőke is felhasználható.

5. A szavatoló tőke és a tőkekövetelmények kapcsolata

Amint az jól látható, a CRR-ben a szavatoló tőke számítás egy nagyon összetett kalkuláció, amelynek bonyolultsága nem kis mértékben a pénzügyi intézmények folyamatos piaci innovációinak is köszönhető, hiszen egyre újabb és újabb tőkeelemeket szeretnének a szavatoló tőke részeként elismertetni. A szavatoló tőke számításának akkor van értelme, ha azt össze tudjuk hasonlítani a szintén a CRR szabályai szerint kiszámított tőkekövetelménnyel. A CRR-ben a tőkekövetelmény számítása nem kevésbé bonyolult, mint a szavatoló tőkéé. Mivel a jelen anyag elsősorban a szavatoló tőke számításra fókuszál, ezért az alábbiakban a tőkekövetelmény számításnak csak egy egyszerűsített összefoglalója következik.

A tőkekövetelmény számítás végső eredménye a rendelkezésre álló szavatoló tőke valamint a CRR szerint kiszámított teljes kockázati kitettséérték (TREA) alapján, a szavatoló tőke mindhárom szintjére (elsődleges alapvető, alapvető és teljes szavatoló tőke) meghatározott minimum értékek összehasonlítása. A CRR szerinti követelmény azt jelenti, hogy az elsődleges alapvető tőkének el kell érnie a teljes kockázati kitettséérték 4,5%-ában meghatározott minimum tőkekövetelményt, ugyanezen minimum követelmények az alapvető tőke esetében 6%, a teljes tőkére pedig 8%.

A teljes kockázati kitettséérték kiszámítása szintén egy bonyolult számítás eredménye. A lényege, hogy az intézményeknek ki kell számítaniuk a hitelezési, a piaci és a működési kockázatra is a kockázati kitettséértéket, és ezek összege adja a teljes kockázati kitettséértéket. Ezekon belül is a CRR megkülönbözteti a hitelezési, a felhígulási, a kereskedési könyvben meglévő pozíciókockázatot és nagykockázat-vállalást, a devizaárfolyam-kockázatot, a kiegyenlítési kockázatot, az árukockázatot, a tőzsdén kívüli OTC derivatívák hitelértékelési korrekciós kockázatát, a működési kockázatot valamint a kereskedési könyvi tevékenységből eredő partnerkockázatot. Ezekre a kockázati típusokra külön-külön ki kell számítani a kockázati kitettséértéket, majd ezek összege adja meg a teljes kockázati kitettséértéket.

A kitettséérték számítása során az intézmények különböző módszerek közül választhatnak. A hitelezési kockázat esetében a legegyszerűbb számítási mód a sztenderd módszer, amely alapján az egyes kitettségeket különböző kitettségi osztályokba kell besorolni, és az ezekhez rendelt kockáza-

ti súlyok alkalmazásával kell a kitettségértéket kiszámítani. Sztenderd módszert általában a kis intézmények alkalmaznak, amelyek számára nem lenne költséghatékony egy belső modell kifejlesztése és alkalmazása. A hitelkockázatra az intézmények belső modellek alapján is számíthatják a kitettségértéket, amelynek alkalmazása felügyeleti engedélyhez kötött és számos mennyiségi és minőségi követelménynek kell eleget tenni. A belső modellt alkalmazó intézmény a több évre visszamenőlegesen rendelkezésre álló adatai alapján kiszámítja az egyes kitettségeihez rendelhető nemteljesítési valószínűségeket (PD), majd a CRR-ben rögzített tőkefüggvény alkalmazásával kiszámítja az adott kockázatvállalás kitettségértékét. A belső minősítési módszernek van egy fejlettebb változata is, amelyben az intézmény a PD értéken túlmenően a nemteljesítés esetén bekövetkező veszteség értékét (LGD), valamint a hitel-egyenértékesítési tényezőt is maga számítja, és ez a paraméter is bekerül a tőkefüggvénybe.

A CRR a működési kockázatok esetében is ad lehetőséget különböző módszerek alkalmazására, ezek lényegében abban különböznek egymástól, hogy a kitettségértéket az egyes tevékenységekből származó árbevételek alapján (alapmutató módszer, sztenderd módszer) vagy az intézmény adatbázisában szereplő működési kockázati veszteség események alapján, fejlett mérési módszerrel (AMA) számítják.

Piaci kockázat esetében is van lehetőség az egyes kockázati altípusok vonatkozásában felügyeleti engedély alapján belső modellek alkalmazására a kockázati kitettségérték számításához.

A fenti három fő kockázat alapján számított teljes kitettségérték, illetve az az alapján számított tőkekövetelmény adja az úgynevezett 1. pilléres vagy szabályozói tőkekövetelményt. Az intézményeknek azonban nem csak hitelezési, piaci vagy működési kockázataik léteznek, hanem egyéb kockázati típusok is lehetnek relevánsak a tevékenységük során. Ezeket a kockázati típusokat a CRR nem sztenderdizálja, hanem részben az intézményre, részben a felügyeleti hatóságra bízta azt, hogy hogyan történjen ezekre a tőkekövetelmény számítás. Az 1. pilléres tőkekövetelményt ezért a 2. pilléres tőkekövetelmény egészíti ki, amely a felügyeleti hatóság által az 1. pilléres tőkekövetelményhez képest meghatározott további tőkekövetelményt jelenti.

A felügyeleti többlet tőkekövetelmény meghatározása két lépcsőben történik. Egyrészt a CRR szabályai alapján magának az intézménynek ki kell fejlesztenie egy belső tőkekövetelmény számítási rendszert (ICAAP-Internal Capital Adequacy and Assessment Procedure), amelyben beazonosítja a tevékenységére jellemző kockázatokat és saját módszere alapján kiszámítja az azok fedezéséhez szükséges tőke mennyiségét. Ezt követően a felügyeleti hatóság megvizsgálja az intézmény által alkalmazott ICAAP módszert és dönt arról, hogy azt elfogadja, vagy további tőkekövetelmény előírását tartja szükségesnek. A felügyeleti többlet tőkekövetelmény hozzáadódik az 1. pilléres tőkekövetelményekhez, ennek következtében a felügyeleti hatóságnak nem csak a tőkekövetelmény összegét kell meghatároznia, hanem azt is elő kell írnia, hogy az intézmény a többlet tőkekövetelményt milyen minőségű szavatoló tőkével (elsődleges alapvető, kiegészítő alapvető, járulékos tőke) teljesítse. A 2. pillérben a felügyeleti hatóság vagy azért ír elő többlet tőkekövetelményt, mert az 1. pillérben szereplő kockázatokra (hitelezési, piaci, működési) az intézmény működési sajátosságai miatt (pl. az átlagoshoz képest kockázatosabb ügyfeleket finanszíroz, vagy kockázatosabb termékeket forgalmaz vagy kockázatosabb földrajzi helyen működik) a CRR alapján számított tőkekövetelmény nem teljesen jól tükrözi a tényleges kockázatokat, vagy azért, mert az intézmény működésében egyéb kockázatok (pl. koncentrációs kockázat, reziduális kockázat) is relevánsak, amelyeket tőkével kell fedezni.

A felügyeleti többlet tőkekövetelmény előírása a felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében zajlik le, amelyet a felügyeleti hatóságnak minden intézmény esetében legalább évente egyszer le kell folytatnia. Az EU több tagállamában működő intézmények esetében a 2. pilléres többlet tőkekövetelmény meghatározása az érintett felügyeleti hatóságok közreműködésével, az anyaország szerinti (home) felügyeleti hatóság irányításával történik. Ebben az esetben a döntést a home felügyeleti hatóság egy ún. felügyeleti kollégium keretében, a host felügyeletiek részvételével hozza meg, amelynek határozata az érintett tagállamokban közvetlenül hatályos, és amely határozatban a csoport szintű többlet tőkekövetelmény mellett a csoporttagok egyedi többlet tőkekövetelménye is meghatározásra kerül.

A felügyeleti többlet tőkekövetelmény megállapításának módszereire vonatkozóan az EBA ajánlást dolgoz ki, amelynek alapján az MNB is elkészíti és közzéteszi a saját módszertanát.

Érdemes még megemlíteni, hogy a CRR hatályba lépését megelőzően az intézmények az ICAAP folyamataik során a tőke megfelelés mérésére a szavatoló tőkék számítására olyan tételeket is figyelembe vehettek, amelyek az akkor hatályos jogszabályok szerint nem kerülhettek szavatoló tőkeként elszámolásra, de a kockázataik fedezésére való alkalmasságukat az intézmények bizonyítani tudták (pl. jövőbeni várható nyereség). A CRR hatályba lépésével és az EBA új módszertani anyagának közzétételével ez a lehetőség megszűnik, és az ICAAP során is csak azokat a tőkeelemeket lehet alkalmazni, amelyek megfelelnek a CRR feltételeinek.

A befektetési vállalkozások esetében a felügyeleti hatóság egy egyszerűsített tőkekövetelmény számítását is alkalmazhat a CRR 97. cikke alapján, amely alapvetően a fix működési költségek mértékéből indul ki.

6. Kapcsolódó jogszabályok és ajánlások

6.1 Szavatoló tőke kiszámítására vonatkozó végrehajtási rendeletek és ajánlások

Bár a CRDIV/CRR rendszerében az irányelv és a rendelet összesen mintegy 400 oldalt tesznek ki, de ez még mindig nem a teljes szabályozás, hiszen ezekhez további, az EU Bizottság által kiadott rendeletek valamint a szabályozás felügyeleti végrehajtását egységesíteni célzó EBA ajánlások is kapcsolódnak. A szavatoló tőke témájában készített végrehajtási rendeletek jelentős része korábban már megemlítésre került, de összefoglalásként az alábbiakban külön is felsorolásra kerülnek:

- a) *A Bizottság által kiadott, illetve kiadandó RTS-ek (Regulatory Technical Standard, amelyek a CRR szabályaihoz képest további részletes követelményeket állapítanak meg)*
 - A BIZOTTSÁG 183/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2013. december 20.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről szóló 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az egyedi és az általános hitelkockázati kiigazítások kiszámításának meghatározásáról szóló szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről
 - A BIZOTTSÁG 241/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. január 7.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az intézményekre vonatkozó tőkekövetelményekre alkalmazandó szabályozási technikai standardok tekintetében való kiegészítéséről
 - A BIZOTTSÁG 523/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. március 12.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az in-

tézmények fedezett kötvényeinek értéke és eszközeinek értéke közötti szoros összefüggés meghatározásának feltételeire vonatkozó szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

- A CRR 28. cikk (5) bekezdésben, a 36. cikk (2) bekezdésben, a 73. cikk (7) bekezdésben valamint a 84. cikk (4) bekezdésben szereplő felhatalmazások alapján a végrehajtási rendeletek kiadása még folyamatban van.
- b) *A Bizottság által kiadott, illetve kiadandó ITS-ek (Implementing Technical Standard, amelyek nem állapítanak meg további részletszabályt, hanem egy CRR követelmény végrehajtásának a részleteit határozzák*
- A BIZOTTSÁG 1423/2013/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2013. december 20.) az intézményekre vonatkozó szavatolótőke-követelmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti nyilvánosságra hozatala tekintetében végrehajtási technikai standardok megállapításáról
 - A BIZOTTSÁG 680/2014/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2014. április 16.) az intézmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti felügyeleti adatszolgáltatása tekintetében végrehajtás-technikai standardok megállapításáról
- c) *Az EBA szavatoló tőke témaköréhez kapcsolódó ajánlásai és egyéb anyagai*
- CRR 26. cikk (3) bekezdés: Az EBA az egyes illetékes hatóságoktól származó információk alapján összeállítja, frissíti és közzéteszi az egyes tagállamokban elsődleges alapvető tőkeinstrumentumnak minősülő valamennyi tőkeinstrumentum-típus jegyzékét (<https://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-list-of-common-equity-tier-1-cet1-capital-instruments>)
 - CRR 80. cikk (1) bekezdés: Az EBA monitorozza az Unióban az intézmények által kibocsátott szavatoló tőkeinstrumentumok minőségét, és haladéktalanul értesíti a Bizottságot, ha jelentős bizonyíték áll rendelkezésére arra vonatkozóan, hogy az említett instrumentumok nem felelnek meg a 28. cikkben, vagy az eset körülményeitől függően a 29. cikkben foglalt feltételeknek.
 - CRR 80. cikk (3) bekezdés: Az EBA technikai tanácsot nyújt a Bizottságnak minden olyan jelentős változtatásról, amelyet a szavatoló tőke meghatározásában szükségesnek ítél a következők bármelyikének eredményeként:
 - a) piaci standardok vagy gyakorlat lényeges fejleményei;
 - b) a vonatkozó jogi vagy számviteli standardok változásai;
 - c) jelentős fejlemények az EBA által az intézmények fizetőképességének stressztesztelésére vonatkozóan alkalmazott módszerben
 - CRR 89. cikk (4) bekezdés: az EBA iránymutatásokat ad ki, amelyekben meghatározza a következő fogalmakat:
 - a) a banki működés közvetlen kiterjesztésének minősülő tevékenységek;
 - b) a banki működést kiegészítő tevékenységek;
 - c) hasonló tevékenységek.

6.2 Átmeneti rendelkezések,

Bár a Bázeli III ajánlás és a CRDIV/CRR keretrendszer részleteinek kidolgozása során nagyon sok szakmai vitát folytattak le, abban mindenki egyetértett, hogy a javasolt módosítások (ezen belül különösen a szavatoló tőke mennyiségi és minőségi követelményeinek a megemelése) olyan jelentőségűek, hogy nem várható el az intézményektől, hogy egyik napról a másikra meg tudjanak felelni az új elvárásoknak. Az intézmények már a felkészülés időszakában is jelentős tőkeemeléseket hajtottak végre. Csak az EBA által 2011-12-ben, a legnagyobb EU hitelintézetek elsődleges alapvető tőke növelésére irányuló erőfeszítéseinek eredményeképpen 200 milliárd euróval nőtt ezen intézmények szavatoló tőkéje³⁷.

A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság is azon az állásponton volt, hogy az intézkedések bevezetésére egy hosszú átmeneti időszakra van szükség, ezért több évre előre rögzítette, hogy milyen ütemezés mellett kell megfelelni az új követelményeknek. Az EU is ezt vette alapul a CRDIV/CRR-hez kapcsolódó átmeneti rendelkezések meghatározása során, de a Bázeli Bizottsághoz képest sokkal részletesebben fogalmazta meg az átmeneti rendelkezéseket. Az átmeneti rendelkezések a CRR-ben nemzeti diszkréciókként jelennek meg, mert azok alkalmazása nem kötelező, hanem csak egy lehetőség, és az alkalmazásukról vagy a tagállam vagy a nemzeti felügyeleti hatóság dönt. Az átmeneti rendelkezések különösen nagy része irányul a szavatoló tőke számítására, és elsősorban azokat a szabályokat tartalmazzák, hogy melyek azok a tételek, amelyeket nem azonnal, hanem csak fokozatosan kell az elsődleges alapvető tőkéből levonni, illetve hogy mi történjen azokkal a tőkeelemekkel, amelyek már nem felelnek meg a CRR követelményeinek.

Magyarországon ezeket az átmeneti rendelkezésekre vonatkozó döntéseket az MNB hozta meg rendeletében. A legfontosabb átmeneti rendelkezések a következők:

- 2014. december 31-ig az elsődleges alapvető tőkemegfelelési mutató minimum értéke 4,5% helyett 4 %, az alapvető tőkemegfelelési mutató minimum értéke pedig 6% helyett 5,5 %.
- 2017 végéig fokozatosan kerül bevezetésre annak a követelménye, hogy a valós értéken értékelt eszközökhöz vagy kötelezettségekhez kapcsolódó, mérlegen belül elszámolt nem realizált veszteségeket és nyereségeket teljes mértékben figyelembe kell venni az elsődleges alapvető tőkében.
- Szintén 2017 végéig van arra lehetőség, hogy azokat a tételeket, amelyeket az elsődleges alapvető tőkéből kell levonni, fokozatosan csökkenő mértékben kiegészítő alapvető tőkével is fedezni lehessen. Ez alól a hazai szabályok szerint két kivétel van, a szavatoló tőke mesterséges megemelését célzó tőkeelemeket valamint a visszavásárolt saját elsődleges alapvető tőkeinstrumentumokat már 2014-től teljes mértékben az elsődleges alapvető tőkéből kell levonni.
- A jövőbeni nyereségtől függően érvényesíthető halasztott adókövetelések elsődleges alapvető tőkéből való levonását csak négy év átmeneti időszak után kell végrehajtani. Amennyiben az átmeneti különbözetből eredő halasztott adókövetelés már 2014. január 1-ét megelőzően is fennállt, akkor az átmeneti időszak 10 év lehet.

³⁷ <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/15971/PressReleaseRecapitalisationExercise.pdf/0d5001c3-9794-42b4-880b-122f9461b344>

- A pénzügyi ágazatbeli szervezetekben fennálló részesedések kiegészítő alapvető tőkéből illetve járulékos tőkéből való levonására is fokozatos bevezetés érvényesül, 2017 végéig.
- A korábban hatályos jogszabályok alapján a szavatoló tőke számítás során elismert, de a CRR szerinti elsődleges alapvető tőke, kiegészítő alapvető tőke és járulékos tőke tételeknek már nem megfelelő tőkeelemek szavatoló tőkéből való kivezetése fokozatosan, 2021. végéig kell megtörténni.

A CRR 472. cikke rendelkezik arról is, hogy az átmeneti rendelkezés alkalmazása során hogyan kell eljárni az elsődleges alapvető tőkéből le nem vont tételek során. Általában ezekkel az történik, hogy az elsődleges alapvető tőke helyett a kiegészítő alapvető tőkéből kell levonni őket. E miatt az átmeneti rendelkezéseket leginkább az az intézmény tudja kihasználni, amelyik ehhez elegendő kiegészítő szavatoló tőkével rendelkezik. Mivel Magyarországon a kiegészítő alapvető tőke részaránya nagyon alacsony, ezért a hazai hitelintézetek az átmeneti rendelkezéseket csak korlátozottan tudják kihasználni. Az átmeneti rendelkezések alkalmazására vonatkozóan külön adatszolgáltatási tábla is van, így abból nyomon követhető, hogy hogyan alakulna az intézmény tőkemegfelelése az átmeneti rendelkezések nélkül.

Az EBA a felügyeleti nyilvánosságra hozatal keretében megjelentette az opciók és nemzeti diszkréciók tagállamonkénti alkalmazását ismertető táblázatot (ld. 6.3 pont), amelyből az is nyomon követhető, hogy az egyes tagállamokban milyen átmeneti rendelkezéseket alkalmaznak.

6.3 Opciók és nemzeti diszkréciók

A szavatoló tőke és tőkekövetelmény szabályok egyre bonyolultabbá válása sokáig azt eredményezte, hogy az EU jogszabályokba egyre több és több olyan szabály került be, amely megengedte a tagállamok vagy a nemzeti hatóságok számára, hogy az általános követelményektől eltérjenek. A CRDIV/CRR kidolgozása során egyértelmű cél volt, hogy ezeknek a nemzeti eltérési lehetőségeknek a számát csökkentsék. A jogszabályokat áttekintve megállapítható, hogy az opciók és nemzeti diszkréciók száma valóban csökkent, ugyanakkor azok hatása (pl. tőkepufferek korábbi bevezetésének a lehetősége) mégis jelentősebbé vált. Az opciók és nemzeti diszkréciók alkalmazása egyrészt káros az egységes belső piacra nézve, hiszen versenykülönbségeket okoz az intézmények között, ugyanakkor az EU tagállamok pénzügyi helyzete, a bankrendszer fejlettségi szintje, vagy a jogszabályi környezet is indokolhatja, hogy szükség van az EU jogszabályokban foglalt általános szabálytól való eltérésre.

A CRR kötelezi a nemzeti felügyeleti hatóságokat arra, hogy a felügyeleti nyilvánosságra hozatal keretében hozzák nyilvánosságra az adott tagállamban alkalmazott opciókat és nemzeti diszkréciókat. Ezt az információt az MNB is közzétette a saját honlapján, és a következő linken érhető el:

http://felugyelet.mnb.hu/en/left_menu/eu_international/pszafen_sd/pszafen_sd_options

Az opciók és nemzeti diszkréciók többsége az átmeneti rendelkezésekben illetve a tőkekövetelmény számításához kapcsolódó egyes kérdésekben (pl. default definíciónál 90 helyett 180 napos késedelem alkalmazásának lehetősége). A korábban már ismertetett átmeneti rendelkezéseken túl fontos nemzeti diszkréció annak a felügyeleti eldöntése, hogy a pénzügyi ágazaton kívüli befolyá-

soló részesedések esetében az intézmények meghaladhatják-e a CRR 89. cikkben foglalt limiteket. Ezt a kérdést az MNB rendeletben fogja majd szabályozni a Hpt. felhatalmazása alapján.

Az EBA a nemzeti hatóságok adatai alapján a saját honlapján is közzétette az egyes tagállamokban alkalmazott opciókat és nemzeti diszkréciókat, amelyek a következő linken érhetőek el:

<http://www.eba.europa.eu/supervisory-convergence/supervisory-disclosure/options-and-national-discretions>

6.4 A szavatoló tőke szabályozás hazai vonatkozásai

Magyarországon a CRDIV túlnyomó részben a Hpt. ben került implementálásra, 2014. január 1-jei hatállyal. A közvetlenül hatályos CRR miatt a korábbi, a tőkekövetelmény számítását szabályozó kormányrendeletek hatályon kívül helyezésre kerültek. A Hpt.-ből is minden olyan prudenciális szabály kikerült, amely immár a CRR-ben kerül szabályozásra.

Bár a CRDIV/CRR keretrendszer egy egységes szabályozás megteremtését tűzte ki célul, minden EU tagállamban léteznek olyan sajátosságok, amelyeket az alkalmazás során figyelembe kell venni. Magyarországon az alkalmazás során a következő főbb sajátosságok adódtak:

Az általános kockázati céltartalék korábban Magyarországon az alapvető tőkeelemek között szerepelt, ugyanakkor a CRR-ben szereplő feltételek egyértelművé tették, hogy az a későbbiekben már nem lehet az alapvető tőke része. A hazai hitelintézetek számára ezért a szabályozás lehetőséget adott arra, hogy 2013. december 31-i fordulónappal az általános kockázati céltartalék állományát átvezessék az eredménytartalékba, az ehhez kapcsolódó társasági adó megfizetésével egyidejűleg. Nem minden hitelintézet élt az átvezetés lehetőségével, ezért továbbra is van olyan Magyarországon működő bank, amelynek van általános kockázati céltartalék állománya, ez a járulékos tőkébe beszámítható, de az alapvető tőkébe nem.

Magyarországon az MNB a felelős mind a mikroprudenciális felügyeleti, mind a makroprudenciális felügyeleti szerepkör ellátásáért. Mindez azért fontos, mert a CRDIV/CRR szabályai bizonyos funkciókat a mikroprudenciális (pl. többlet tőkekövetelmény előírás), másokat pedig a makroprudenciális (pl. tőkepufferek meghatározása) felügyelethez rendelnek. Azzal, hogy mindkét funkciót az MNB látja el, megfelelően biztosított a két funkció egymással harmonizált működtetése, amire szükség is van a megfelelő alkalmazáshoz, hiszen a mikroprudenciális felügyeleti szerepkörben érvényesíteni kell a makroprudenciális szerepkörben előírt tőkepufferek teljesítését is.

A szavatoló tőke számítására vonatkozó előírásokat korábban a 2013. december 31-ig hatályos Hpt. tartalmazta. A CRR előtti hazai szabályozásban szerepelt az a kitétel, hogy a Felügyelet által feltárt értékvesztés hiányt le kellett vonni a szavatoló tőke számítása során. A CRR közvetlen hatályosulásával és hatályba lépésével ez a szabály megszűnt. Abban az esetben, ha az MNB értékvesztés hiányt tár fel, de a hitelintézet a szükséges értékvesztést nem képzi meg azonnal, akkor a jelenlegi szabályok alapján nincs lehetőség arra, hogy ez automatikusan levonásra kerüljön a szavatoló tőkéből. Az MNB-nek ugyanakkor lehetősége van arra, hogy a feltárt értékvesztés hiányt a felügyeleti felülvizsgálati folyamat során többlet tőkekövetelményként írja elő az intézmény

számára, vagy hogy a helyszíni vizsgálat során kiszámítsa, hogy a megképzett értékvesztéssel mennyivel lenne kevesebb az intézmény szavatoló tőkéje.

Az értékvesztés hiányhoz hasonlóan a korábbi magyar szabályozás azt az előírást is tartalmazta, hogy a hitelintézetek túlléphetik a nagykockázat vállalási korlátot, ha a túllépés összegét levonják a szavatoló tőkéjükből. A CRR hatályba lépése előtt az EU tagállamok különbözően kezelték ezt a kérdést, volt, amelyik a magyar szabályozáshoz hasonlóan járt el, más EU tagállamok viszont egyáltalán nem engedték meg a nagykockázat vállalási korlát túllépését. Hosszas szakmai vitákat követően a CRR végül nem adott lehetőséget a nagykockázat vállalási korlát túllépésére, így ha ilyen esemény bekövetkezik, akkor azt az intézménynek jelentenie kell a felügyeleti hatóság számára, amely kötelezi az intézményt a túllépés megszüntetésére, és egyben határidőt is szab a túllépés leépítésére. A CRR a szavatoló tőke számítása során nem írja elő, hogy a túllépés megszüntetéséig a túllépés mértékét le kellene vonni a szavatoló tőkéből. A CRR szabályai azonban nem zárják ki azt, hogy a hatóság a felügyeleti felülvizsgálati folyamat során a túllépés mértékét többlet tőkekövetelményként írja elő.

Felügyeleti többlet tőkekövetelmény előírásra Magyarországon 2007-től van lehetőség. 2008-ban a PSZÁF közzétette a SREP folyamatra vonatkozó kézikönyvét, amelynek 1. számú mellékletében felsorolásra kerülnek azok a kockázatos portfóliók, amelyeket a Felügyelet kiemelten kockázatosnak értékel, és ezért az ilyen portfóliókhoz a felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében többlet tőkekövetelményt határoz meg. A kockázatos portfóliók köre és az azokhoz tartozó tőkekövetelmény évente felülvizsgálatra kerül. A rendszerkockázati tőkepuffer lehetőségének bevezetésével az MNB-nek is át kell alakítania ezt a gyakorlatát és lehetőség nyílik arra, hogy a jövőben ezeket a kockázatokat, illetve azok egy részét a rendszerkockázati tőkepuffer meghatározása során azonosítsa be. Az MNB 2014-től már a CRD IV irányelv 103. cikke szerinti formában határozza meg a korábbi, a kockázatos portfóliókra előírt tőkekövetelményt, amit a Hpt. 180. §-a implementált. Ennek az eljárásnak a lényege, hogy az azonos típusú vagy kockázati kitettségekkel rendelkező intézményekre az MNB hasonló vagy azonos felügyeleti felülvizsgálati és értékelési eljárást alkalmazhat. Az MNB tv. 140. § (4) bekezdés bq) pontja pedig előírja, hogy ha a Felügyelet ilyen intézkedést alkalmaz, arról az EBA-t értesíteni kell. A gyakorlatban nem lesz könnyű eldönteni, hogy milyen típusú kockázatokat kezeljen az MNB a felügyeleti felülvizsgálat egységes alkalmazásával és melyeket a rendszerkockázati tőkepufferrel, mert ezek tartalmilag egymáshoz nagyon közel álló felügyeleti eszközök. Annak ellenére igaz ez, hogy az előbbi inkább mikroprudenciális, az utóbbi pedig egyértelműen makroprudenciális felügyeleti eszközként van megjelölve.

Szintén a felügyeleti többlet tőkekövetelmény előíráshoz kapcsolódik az a hazai sajátosság, amely szerint a Hpt. korlátozza az MNB által előírható többlet tőkekövetelmény mértékét. A Hpt. 186.§ (3) bekezdése szerint az MNB által a hitelintézet számára előírt többlet tőkekövetelmény nem lehet magasabb, mint a CRR szerint meghatározott minimum (szabályozói) tőkekövetelmény másfélszerese. Ha tehát az intézmény CRR szerint számított teljes tőkekövetelmény (8%) 100 egység, akkor az MNB által előírható legmagasabb többlet tőkekövetelmény (12%) 150 egység lehet, így az intézmény teljes tőkekövetelménye (20%) 250 egységet érhet el.

III. SZAVATOLÓ TŐKE TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ EGYES KÉRDÉSEK

1. Kérdések és válaszok

Az már a CRDIV/CRR keretrendszer előkészítése során is egyértelmű volt, hogy az új szabályok számos értelmezési kérdést fognak felvetni. Az értelmezési kérdéseknek számos oka van, így különösen:

- az eredeti angol nyelvű szöveg nem minden esetben fogalmaz pontosan, abban szerepelnek olyan fogalmak, amelyek értelmezése az előkészítők számára egyértelműnek tűntek, de az egyes tagállamokban azokat mégsem ugyanúgy értelmezik,
- az EU tagállamokban formálisan a hiteles fordítások a hatályosak, azonban a fordítások nagyon rövid idő alatt készültek el, ezáltal számos pontatlanságot is tartalmaznak, több kérdést ezért csak az eredeti angol nyelvű szöveg tanulmányozását követően lehet eldönteni,
- a nemzeti jogok, különösen a számviteli, polgári, társasági jogi és adózási kérdésekben számos sajátosságot tartalmaznak, és nem minden esetben illeszkednek a CRDIV/CRR logikájába, vagy azok a szabályok egyszerűen nem adnak elég támpontot egy kérdés megítéléséhez.

Az új szabályok bevezetésével ezért egy olyan kérdés/válasz rendszer is felállításra került, amely keretében akár felügyeleti szervek, akár piaci szereplők kérdéseket küldhetnek be az EBA-hoz. A beérkezett kérdéseket az EBA megvizsgálja, és azokat a következők szerint csoportosítja:

- egyes kérdések megválaszolását az EBA visszautasítja, vagy azért, mert úgy ítéli meg, hogy abban nincs hatásköre, vagy azért, mert korábban egy hasonló kérdésben már megválaszolásra került,
- egyes kérdéseket az EBA továbbít az EU Bizottság számára, mert azok olyan jogértelmezési kérdések, amelyek csak a Bizottság válaszolhat meg,
- a fennmaradó kérdéseket az EBA kiutalja az illetékes munkacsoportoknak, akik gondoskodnak a kérdés megválaszolásáról.

A kialakított válasz tervezetek egy nagyon erős kontrollon mennek át a kiadás előtt, így többek között az EBA legfőbb döntéshozó szerve a Board of Supervisors is jóváhagyja azokat a megjelenítés előtt. A válaszok kidolgozásának az időigénye ugyan meglehetősen magas, de csak ezen a módon garantálható, hogy megfelelő minőségű válaszok szülessenek meg.

Az EBA által közzétett kérdések és válaszok a következő linken érhetőek el:

<http://www.eba.europa.eu/single-rule-book-qa>

Az EBA-hoz hasonlóan az MNB is kialakított a honlapján egy kérdés/válasz rendszert. Ez elsősorban olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek kifejezetten a hazai szabályozás vagy gyakorlat sajátosságaiból származnak. Az MNB kérdés/válasz oldala a következő linken keresztül érhető el:

http://felugyelet.mnb.hu/bal_menu/szabalyozo_eszkozok/eu-hatosagok/crdiv_crr_qa

Az EBA és az MNB által közzétett válaszok tanulmányozása azért is fontos, mert a CRDIV/CRR követelményrendszer megértéséhez is számos támpontot adnak. Általánosságban is

megfigyelhető, hogy az EBA által kialakított válaszok nagyon szigorúan ragaszkodnak a jogszabályi követelményekhez és nem adnak lehetőséget arra, hogy az intézmények valamilyen indokkal kibújhassanak a szabályok alól. Annak érdekében, hogy a legfontosabb kérdések és válaszok ismertek legyenek, az alábbiakban következik néhány olyan példa felsorolása, amely az EBA és az MNB már közzétett válaszait tartalmazza a szavatoló tőkével kapcsolatban feltett kérdésekre.

1.1 EBA honlapján található érdekesebb kérdések és válaszok

a) 2013_543: A CRR 28. cikk (1) bekezdés l) pontjának ii) alpontja szerint az intézmény anyavállalata vagy annak leányvállalatai nem fedezhetik vagy szavatolhatják az instrumentumokat olyan garancia révén, amely javítja a követelésnek a veszteségviselési rangsorban elfoglalt helyét. Elfogadható-e a tőkeinstrumentum elsődleges alapvető tőkének abban az esetben, ha az intézmény többségi tulajdonosa szerződéses kötelezettséget vállal arra, hogy az intézmény veszteséges működése esetén kompenzációt fizet a kisebbségi tulajdonosok részére?

EBA válasz: az EBA álláspontja szerint egy olyan szerződéses kötelezettség, amely garantálja azt, hogy a kisebbségi tulajdonosok a hitelintézet veszteséges működése esetén is kapnak kompenzációt, javítja a kisebbségi tulajdonosok szenioritását, ezért a kérdéses tőkeinstrumentum nem ismerhető el elsődleges alapvető tőkeként.

b) 2013_314: A CRR szerint, ha az alárendelt kölcsöntőke hátralevő futamideje öt éven belülre csökken, akkor az utolsó öt évből eltelt napok arányában fokozatosan csökkenteni kell a figyelembe vehető részt. Helyes-e az az értelmezés, hogy ha az intézmény idő előtt visszafizeti az alárendelt kölcsöntőke azon részét, amit már nem vehet járulékos tőkeként figyelembe, akkor annak nem lesz hatása a járulékos tőkébe beszámítható összegre?

EBA válasz: Az értelmezés helytelen. A CRR 64. cikk a) pontja szerint a számítás alapja az alárendelt kölcsöntőke névértéke. Abban az esetben, ha abból visszafizetés történik, a csökkentett értéket kell figyelembe venni az amortizált érték számítása során, a visszafizetés tehát csökkenti a figyelembe vehető járulékos tőke összegét. Az EBA felhívja a figyelmet továbbá arra, hogy a járulékos tőke visszafizetését a CRR 77-78. cikkeivel összhangban kell végrehajtani.

c) 2013_408: A CRR 28. cikk (1) bekezdés h) pont v) alpontja szerint az instrumentumok a kifizetések tekintetében nem tartalmazhatnak olyan kötelezettséget, amely alapján az intézménynek a tulajdonosai számára kifizetést kell végrehajtania. Kell-e alkalmazni ezt a feltételt egy olyan, az anyavállalat és a hitelintézet leányvállalata között fennálló szerződéses kötelezettségvállalásra, amely szerint év végén, amennyiben a hitelintézet nyereséges, a nyereséget száz százalékban kifizeti az anyavállalat részére, ha pedig veszteséges, akkor az anyavállalat száz százalékban fedezi a veszteségeket.

EBA válasz: A CRR irányadó szabályai azt a célt szolgálják, hogy minden esetben az intézménynek legyen joga dönteni arról, hogy teljesít-e, illetve ha igen, mekkora mértékű (osztalék) legyen a kifizetés. A fentiekben említett szerződéses megállapodás ezt korlátozza, ezért az említett tőkeinstrumentum nem ismerhető el elsődleges alapvető tőkeként.

d) 2013_467: A felügyeleti hatóságnak engedélyeznie kell az elsődleges alapvető tőke csökkenését. Elfogadható-e az engedély megadása akkor, ha az intézmény az elsődleges alapvető tőke

csökkenését nem egy új tőkeinstrumentum kibocsátásával, hanem az eredménytartalékkal fedezi? Az eredménytartalék (retained earnings) szintén elismerhető elsődleges alapvető tőkeelemként.

EBA válasz: Az elsődleges alapvető tőke csökkenésének felügyeleti engedélyezése két indok alapján történhet meg. Az első, a CRR 78. cikk (1) bekezdés b) pontja alapján, ha az intézmény a csökkentett elsődleges alapvető tőkével is képes megfelelni valamennyi tőkekövetelményének. Ebben az esetben a szavatoló tőke csökkenést nem kell más tőkeelemmel helyettesíteni. Amennyiben azonban az engedélyezésre a 78. cikk (1) bekezdés a) pontja szerint kerül sor, vagyis a szavatoló tőke csökkenést helyettesíteni kell legalább olyan jó minőségű tőkeelemmel, akkor az eredménytartalék mértéke ilyen helyettesítésre nem vehető figyelembe, mert a CRR egyértelműen egy más tőkeinstrumentummal való helyettesítést követeli meg.

e) 2013_208: Lehetséges-e, hogy az intézmény külön felügyeleti engedély nélkül is figyelembe vegye az előző évben elért eredményt az elsődleges alapvető tőkéjében, ha az eredményt a külső könyvvizsgáló már auditálta, a közgyűlés pedig az első negyedéves pénzügyi jelentés elfogadása előtt jóvá fogja hagyni az eredményt és a kifizetendő osztalékot, de ez a jóváhagyás az első negyedéves felügyeleti jelentés készítésének időpontjában még nem történt meg?

EBA válasz: Az előző év végi eredmény elsődleges alapvető tőkébe felügyeleti engedély nélkül csak akkortól számítható be, ha a közgyűlés jóváhagyta az előző évről szóló pénzügyi beszámolót.

1.2 MNB honlapján található érdekesebb kérdések és válaszok

a) Hogyan kell figyelembe venni a C 03.00 tábla 070, 090 és 110 sorainak kitöltése során a II. pillérben előírt felügyeleti többlet tőkekövetelményt, és mi alapján ellenőrzi az MNB a tőkekövetelményeknek való megfelelést?

A 2014 előtt lefolytatott SREP-ek esetében az MNB a többlet tőkekövetelményt az I. pillér tőkekövetelményének arányában határozta meg, és nem került előírásra, hogy a többlet tőkekövetelményt milyen szintű szavatoló tőkével kell teljesíteni. Ennek következtében addig, amíg a SREP eljárás során nem kerül meghatározásra, hogy a II. pillér szerinti tőkekövetelményt milyen szintű szavatoló tőkével kell teljesíteni, az MNB a II. pilléres tőkekövetelménnyel kiegészített jogszabályi előírásoknak való megfelelést csak a teljes tőkemegfelelési mutató követelménye alapján vizsgálja, vagyis a C 03.00 tábla 050 és 120 sorai kerülnek összehasonlításra. A CET1 és T1 tőkemegfelelési mutatóknak való megfelelést is vizsgálja az MNB, de amíg nem kerül meghatározásra, hogy a II. pillérben előírt többlet tőkekövetelményt milyen szintű tőkével kell teljesíteni, addig csak az I. pilléres tőkekövetelmény alapján. Az MNB a SREP eljárás keretében már megkezdte annak meghatározását is, hogy a többlet tőkekövetelményt milyen szintű tőkével kell teljesíteni, ezen levelek és határozatok kézhezvételét követően az intézménynek már a CET1 és T1 tőkemegfelelési mutatók számítása során figyelembe kell vennie a többlet tőkekövetelmény MNB által meghatározott részét.

Mivel a C 03.00 táblában a II. pilléres felügyeleti többlet tőkekövetelmény mind a célértékek, mind a tényleges TMM mutatók értékében megjelenik, ezért a jogszabályi megfelelést az MNB a későbbiekben sem a 080-070, 100-90, 120-110 sorok összehasonlítása, hanem a 080-010, 100-030

és a 120-050 sorok összevetése alapján fogja vizsgálni. (Az MNB honlapján található válaszban konkrét számpélda is található)

b) Hogyan, és milyen mértékig lehet figyelembe venni a számviteli saját tőkében elszámolt, a hitelintézetek tulajdonában álló ingatlanok értékhelyesbitéséből és a pénzügyi instrumentumok valós értékeléséből eredő értékelési tartalékot, ami eddig a szavatoló tőkén belül a járulékos tőke részét képezte?

A CRR 26. cikke határozza meg az elsődleges alapvető tőkeelemek és –instrumentumok körét (CET1), melynek e) pontjában szerepelnek az „egyéb tartalékok”, és ide sorolhatók az értékelési tartalékok is. Ennek alapján, az értékelési tartalékok a járulékos tőke kategóriából átkerültek a CET1-be.

c) Hogyan kell kezelni azokat a levonásokat, amelyeket az átmeneti rendelkezések alapján nem kell 100%-ban a CET1 vagy AT1 tőkeelemekből levonni?

Az elsődleges alapvető tőkéből az átmeneti időszakban le nem vont részeket a CRR-ben a 472. cikkben lefektetett szabályok alapján az egyéb szavatoló tőke elemekből szükséges levonni vagy hozzá kell adni a kockázati kitettségekhez. A CRR 10. rész (átmeneti rendelkezések, jelentések, felülvizsgálatok és módosítások) 3. szakasz (levonások) 2. alszakasza határozza meg a kiegészítő alapvető tőkeelemekből való levonásokat, míg a 3. alszakasz a járulékos tőkeelemekből való levonásokat. A 475. cikk tartalmazza a részletes szabályokat a kiegészítő alapvető tőkeelemekből (AT1) le nem vonandó tételekről, míg a 476-477. cikk a járulékos tőkeelemekből (T2) való levonásokról.

d) A befizetett, de még be nem jegyzett részjegy figyelembe vehető-e a szavatoló tőke számítása során?

A CRR 28. cikk (1) c) ii. pontja értelmében nem vehető figyelembe CET1 tőkeelemként, mert a hazai számviteli előírások szerint nem része a saját tőkének, hanem tagokkal szembeni kötelezettségként szerepel a mérlegben. A befizetett tőkeelemeket csak akkor lehet figyelembe venni, ha a saját tőke része, ehhez pedig a bejegyzés követelményének teljesülnie kell.

Amennyiben teljesülnek a CRR 52. cikkben felsorolt feltételek (így az is, hogy a kifizetésre a kifizethető elemekből kerül sor), a befizetett, de nem jegyzett részjegy az AT1 kategóriába tartozik, amennyiben nem, T2-nek minősül.

Abban az esetben, ha a részjegy tulajdonos bejelentette a visszaváltási szándékát a szövetkezeti hitelintézet felé, az adott részjegy összege – a cégbírósi bejegyzéstől függetlenül - a szavatoló tőke számítása során már nem vehető figyelembe, kivéve, ha:

- a részjegy visszaváltásához az MNB engedélye szükséges,
- a szövetkezeti hitelintézet részjegy visszaváltása korlátozásra került, ami miatt a részjegy visszaváltása nem történhet meg.

2. Alkalmazási szintek, prudenciális konszolidációs kör

A CRR alkalmazása szempontjából kiemelt jelentősége van annak, hogy az abban foglalt követelményeket milyen szinten kell teljesíteni. A nemzetközi bankszabályozásban a prudenciális követelmények teljesítése három szinten írható elő, egyedi, szubkonszolidált és konszolidált szín-

ten. Az Európai Unióban az egységes belső piaci szabályok miatt azonban egy további szempontot is figyelembe kell venni, nevezetesen, hogy egy adott intézmény anyavállalata az EU-ban vagy harmadik országban található-e, mert ezekre más eljárások vonatkoznak.

A CRR részletesen leírja az egyes prudenciális szabályok alkalmazási szintjeit. A főszabály szerint az intézményeknek egyedi és összevont alapon is teljesíteniük kell a szavatoló tőke számításra és a tőkekövetelményekre vonatkozó előírásokat. Egy adott EU tagállamon belül, ha az anyaintézményt és annak intézmény leányvállalatát is ugyanaz a hatóság engedélyezte, a felügyeleti hatóság mentesítheti a leányvállalatot a tőkekövetelményeknek való egyedi megfelelés alól, de csak ha teljesülnek a 7. cikk (1) bekezdésben foglalt feltételek (pl. a leányvállalatot bevonják a prudenciális konszolidációba, nincs akadálya a szavatoló tőke átadásnak, azonos kockázatkezelési eljárásokat alkalmaznak). A felügyeleti hatóság a központi szervhez tartósan kapcsolt hitelintézetek esetében (így Magyarországon például a szövetkezeti integrációhoz tartozó szövetkezeti hitelintézetek) is eltekinthet az egyedi alapú megfelelés követelménye alól.

A tőkekövetelményeknek összevont alapon való megfelelés esetében az eljárás módja attól függ, hogy milyen típusú intézmény áll a pénzügyi csoport élén:

- a) Ha a csoportot tagállami intézmény anyavállalat vezeti, akkor a tagállami anyavállalat szintjére konszolidálva kell eleget tenni az összevont alapú tőkekövetelményeknek.
- b) Ha a csoportot tagállami pénzügyi holding társaság anyavállalat vagy vegyes pénzügyi holding társaság anyavállalat vezeti, akkor az összevont alapú tőkekövetelményeknek a holding társaság szintjén kell eleget tenni.

A prudenciális konszolidáció során általános szabályként a leányvállalatok teljes körű konszolidációját kell alkalmazni, kivéve, ha a CRR attól eltérő eljárást is megenged. A 18. cikk (2) bekezdésében rögzített feltételek teljesülése esetén (pl. az anyavállalat felelőssége csak a tőkerészesedésére korlátozódik, a többi tulajdonos fizetőképessége kielégítő) az arányos konszolidáció módszere is alkalmazható. Bizonyos esetekben (pl. ha a kapcsolat nem tőkerészesedésen keresztül valósul meg) a felügyeleti hatóság határozhatja meg a konszolidáció módját.

A prudenciális és a számviteli konszolidáció köre nem feltétlenül azonos. Az anyavállalatnak nem kell bevonnia bizonyos leányvállalatait a prudenciális konszolidációba, ha az érintett vállalkozás eszközeinek és mérlegen kívüli tételeinek teljes összege a következő két összeg közül a kisebbnél kevesebb:

- a) 10 millió euró;
- b) az anyavállalat vagy a részesedést birtokló vállalkozás eszközei és mérlegen kívüli tételei teljes összegének 1 %-a.

További vállalkozásokat is lehet mentesíteni a prudenciális konszolidációba való bevonás alól, de arra csak a felügyeleti hatóság engedélyével, a következő esetekben kerülhet sor:

- a) amennyiben az érintett vállalkozás olyan harmadik országban helyezkedik el, ahol jogi akadályai vannak a szükséges információk átadásának,
- b) amennyiben az érintett vállalkozás az intézmények monitorozásának célja szempontjából csak elhanyagolható jelentőséggel bír;
- c) amennyiben az érintett vállalkozás pénzügyi helyzetének konszolidációja a hitelintézetekre vonatkozó felügyelet célkitűzései szempontjából nem lenne helyénvaló, vagy félrevezető lenne.

A CRDIV/CRR alapján egyértelmű, hogy az EU tagállamokban bejegyzett hitelintézetek fióktelepeinek nem kell önállóan megfelelniük a tőke megfelelési követelményeknek, hanem azt az anyavállalatuk szintjén teljesítik a home felügyeleti hatóság kontrollja alatt. Speciális a kezelése azonban a harmadik országbeli hitelintézet fiókjainak. Az ilyen fióktelepek esetében a CRDIV nem határozza meg egyértelműen, hogy azokra alkalmazni kell-e a CRR tőke megfelelési követelményeit. Az EU tagállamok maguk dönthetnek arról, hogy a harmadik országból érkező fióktelepekre alkalmazzák-e a CRR követelményeit vagy sem. Ennek következtében vannak olyan EU tagállamok, amelyekben a harmadik országbeli fióktelep az anyaintézményének a szintjén kell megfeleljen a saját országára vonatkozó tőke követelmény szabályoknak, más EU tagállamok viszont dotációs tőkét írnak elő a létesítendő fióktelepekre, és ez alapján köteles a harmadik országbeli fióktelep önállóan is megfelelni a CRR szabályainak.

Magyarországon a harmadik országbeli hitelintézet fióktelepének önállóan is meg kell felelnie a CRR szerinti tőke követelményeknek, kivéve, ha az MNB a hitelintézeti törvényben meghatározott megfelelő feltételek teljesítése esetén a követelmény teljesítése alól felmentést ad.

3. A szavatoló tőke szabályozásának lehetséges jövőbeni fejleményei

Jelenleg az EU szintjén a szavatoló tőke témakörében elsősorban a még kiadásra váró végrehajtási rendeletek előkészítése van folyamatban. Az EBA kötelessége, hogy nyomon kövesse a tőke instrumentumok kibocsátását, és amennyiben káros fejleményeket észlel, arról tájékoztassa az EU Bizottságot. Fontos feladat annak vizsgálata, hogy a hitelintézeteknél jelenleg meglévő tőke instrumentumok a szavatoló tőke mely szintjére sorolhatóak be. Mivel a CRR hatályba lépésével megváltozhatott az egyes intézmények szavatoló tőke struktúrája, illetve az átmeneti rendelkezésekre is tekintettel kell lenni, ezért célszerű, hogy az intézmények felülvizsgálják a közelebbi és távolabbi időszakokra korábban készített tőketerveiket.

Szintén felülvizsgálatra kerül majd a makroprudenciális jogkörben előírható tőke pufferek rendszere, de ehhez az is szükséges, hogy a tagállamokban megfelelő mértékű gyakorlati tapasztalat is felhalmozódjon a tőke pufferekkel kapcsolatban.

A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság jelenlegi tevékenysége során sem elsősorban a szavatoló tőkével, hanem inkább a teljes kockázati kitettségérték számításával kapcsolatban végez fejlesztéseket.

Jelen pillanatban tehát még nem látható pontosan előre, hogy melyek lesznek a szavatoló tőke szabályozás következő lépésének irányai, ezt nagyban meg fogja majd határozni, hogy milyenek lesznek a piac reakciói az új tőke követelmény szabályokra, mennyire sikerül fékezni Bazel II. prociklikus hatásait, illetve hogy milyen új innovatív tőke elemeket próbál majd meg a pénzügyi szektor alkalmazni.

IV. KONKLÚZIÓ

A szavatoló tőke immár 25 éve a hitelintézetek prudenciális szabályozásának központi elemét képezi. 1988 óta azonban a szavatoló tőke szabályozás jelentős mennyiségi és minőségi fejlődésen ment keresztül. A fejlődést elsősorban a pénzügyi innovációk generálják, valamint a gazdasági és

pénzügyi válság tanulságai teszik szükségessé, és a szabályozás fejlesztésében a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság valamint az Európai Unió kap központi szerepet. Bár a szavatoló tőke szabályozáson túl egyéb szabályozási elemekre is szükség van, de várható, hogy a szavatoló tőke központi szerepe hosszabb távon is fent marad.

Az Európai Unió az egységes belső piac sajátosságai miatt a bázeli ajánlásokat jelentősen továbbfejlesztette és a tagállamokban kötelezően alkalmazandó szabályokká alakította át. Bár az ezeket az alapszabályokat tartalmazó irányelv és rendelet 2013-ban megjelent, de a szabályozás még jelenleg is folyamatosan bővül a végrehajtási rendeletek kidolgozásával. Az EU jogszabályok kötelezettséget rónak az Európai Bizottságra, hogy a szabályozás fő elemeit megfelelő időközönként tekintse át, és javasoljon jogszabály módosításokat, amennyiben azt szükségesnek tartja.

Magyarország, mint EU tagállam az EU jogszabályait alkalmazza. A hazai szabályozásban azonban több hazai sajátosság is figyelembe vételre került. Ezek közül a legfontosabbak az átmeneti rendelkezésekben valamint az opciókban és nemzeti diszkréciókban jelennek meg. A szavatoló tőke szabályozás betartásának a vizsgálatáért a Magyar Nemzeti Bank a felelős, mind mikroprudenciális, mind makroprudenciális feladatkörében eljárva.

A hazai hitelintézetek számára kiemelten fontos az új szabályok mielőbbi elsajátítása, hiszen azok alapján nagyon részletes adatszolgáltatási követelményeknek is eleget kell tenniük. Az új szabályok ismeretében a hitelintézeteknek meg kell vizsgálniuk, hogy az eddig használt tőkeelemek a továbbiakban is elismerhetőek-e, illetve át kell tekinteniük az eddig kidolgozott tőketerveiket. A CRR illetve a kapcsolódó végrehajtási rendeletek közvetlen hatályosulása miatt pedig az intézményeknek már nem elegendő a hazai jogszabályokat figyelemmel kísérniük, hanem a közvetlenül hatályos rendeletek és sztenderdek megjelenését és tartalmát is nyomon kell követniük.

A CRDIV/CRR új rendszere jelentős hatást gyakorol a szabályozók, a felügyeleti hatóságok, az intézmények és a könyvvizsgálók tevékenységére, és remélhetően hatékony lesz abban, hogy segítse a pénzügyi válságból való kilábalást valamint megakadályozza hasonló válságok jövőbeni bekövetkezését.

IRODALOMJEGYZÉK

1. CRDIV: Az Európai Parlament és a Tanács 2013/36/EU irányelve (2013. június 26.) a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről, a 2002/87/EK irányelv módosításáról, a 2006/48/EK és a 2006/49/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
2. CRR: AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 575/2013/EU RENDELETE (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról
3. From Basel to Bailouts: Forty Years of International Attempts to Bolster Bank Safety, Christopher Kobrak, Michael Troege, September 14, 2014,
http://www.labex-refi.com/wp-content/uploads/2013/04/Working_paper_FromBaselto-Bailouts_Troege_2014.pdf
4. History of the Basel Committee, BCBS, <http://www.bis.org/bcbs/history.htm>
5. INTERNATIONAL CONVERGENCE OF CAPITAL MEASUREMENT AND CAPITAL STANDARDS, Basle, July 1988, <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>
6. Amendment of the Basle Capital Accord in respect of the inclusion of general provisions/general loan-loss reserves in capital, November 1991, <http://www.bis.org/publ/bcbs09.pdf>
7. OVERVIEW OF THE AMENDMENT TO THE CAPITAL ACCORD TO INCORPORATE MARKET RISKS, Basle Committee on Banking Supervision, January 1996, <http://www.bis.org/publ/bcbs23.pdf>
8. Instruments eligible for inclusion in Tier 1 capital, 27 October 1998, <http://www.bis.org/press/p981027.htm>
9. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, June 2004, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>
10. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, December 2010, http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf
11. Council Directive 89/647/EEC of 18 December 1989 on a solvency ratio for credit institutions
12. Council Directive 89/299/EEC of 17 April 1989 on the own funds of credit institutions
13. Tanács irányelve (1986. december 8.) a bankok és más pénzügyi intézmények éves beszámolójáról és konszolidált éves beszámolójáról (86/635/EGK)
14. Council Directive 91/633/EEC of 3 December 1991 implementing Directive 89/299/EEC on the own funds of credit institutions
15. Az Európai Parlament és a Tanács 2000/12/Ek irányelve (2000. március 20.) a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról
16. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2006/48/EK IRÁNYELVE (2006. június 14.) a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról
17. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2009/111/EK IRÁNYELVE (2009. szeptember 16.) a 2006/48/EK, a 2006/49/EK és a 2007/64/EK irányelvnek a központi hitelintézetek kapcsolt bankjai, egyes szavatoló-tőke-elemek, nagykockázat-vállalások, felügyeleti szabályok és válságkezelés tekintetében történő módosításáról
18. A pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény

19. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény

20. A BIZOTTSÁG 1423/2013/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2013. december 20.) az intézményekre vonatkozó szavatolótőke-követelmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti nyilvánosságra hozatala tekintetében végrehajtási technikai standardok megállapításáról

21. A BIZOTTSÁG 680/2014/EU VÉGREHAJTÁSI RENDELETE (2014. április 16.) az intézmények 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti felügyeleti adatszolgáltatása tekintetében végrehajtás-technikai standardok megállapításáról

22. Elsődleges alapvető tőkeinstrumentumok listája, EBA, <https://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-list-of-common-equity-tier-1-cet1-capital-instruments>

23. A BIZOTTSÁG 241/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. január 7.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az intézményekre vonatkozó tőkekövetelményekre alkalmazandó szabályozási technikai standardok tekintetében való kiegészítéséről

24. Guidelines on prudential filters for regulatory capital, 21 December 2004, <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/own-funds/guidelines-on-on-prudential-filters-for-regulatory-capital>

25. A BIZOTTSÁG 523/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. március 12.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az intézmények fedezett kötvényeinek értéke és eszközeinek értéke közötti szoros összefüggés meghatározásának feltételeire vonatkozó szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

26. A Magyar Nemzeti Bank elnökének 10/2014. (IV. 3.) MNB rendelete a tőkekövetelményről, a valós értéken értékelt nem realizált nyereségről és veszteségről, az ezekhez kapcsolódó levonásokról és a tőkeinstrumentumokhoz kapcsolódó szerzett jogokról

27. A BIZOTTSÁG 183/2014/EU FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2013. december 20.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről szóló 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az egyedi és az általános hitelkockázati kiigazítások kiszámításának meghatározásáról szóló szabályozási technikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

28. EBA sajtóközlemény a feltőkésítési eljárás eredményeiről:

<http://www.eba.europa.eu/documents/10180/15971/PressReleaseRecapitalisationExercise.pdf/0d5001c3-9794-42b4-880b-122f9461b344>

A pénzügyi ágazatbeli befektetések levonása a szavatoló tőkéből az új CRR alapján

A CRR alapján 2014-től megváltozott a pénzügyi intézményekben való befektetések szavatoló tőkéből való levonásának szabálya. A régi Hpt. 5. melléklet 25. a) pontja szerint korábban a pénzügyi intézményekben való befektetéseket 50%-50%-os arányban az alapvető és járulékos tőkéből kellett levonni.

Az új levonási szabályok alkalmazásához az intézmény befektetéseit az alábbi tényezők mentén célszerű csoportosítani:

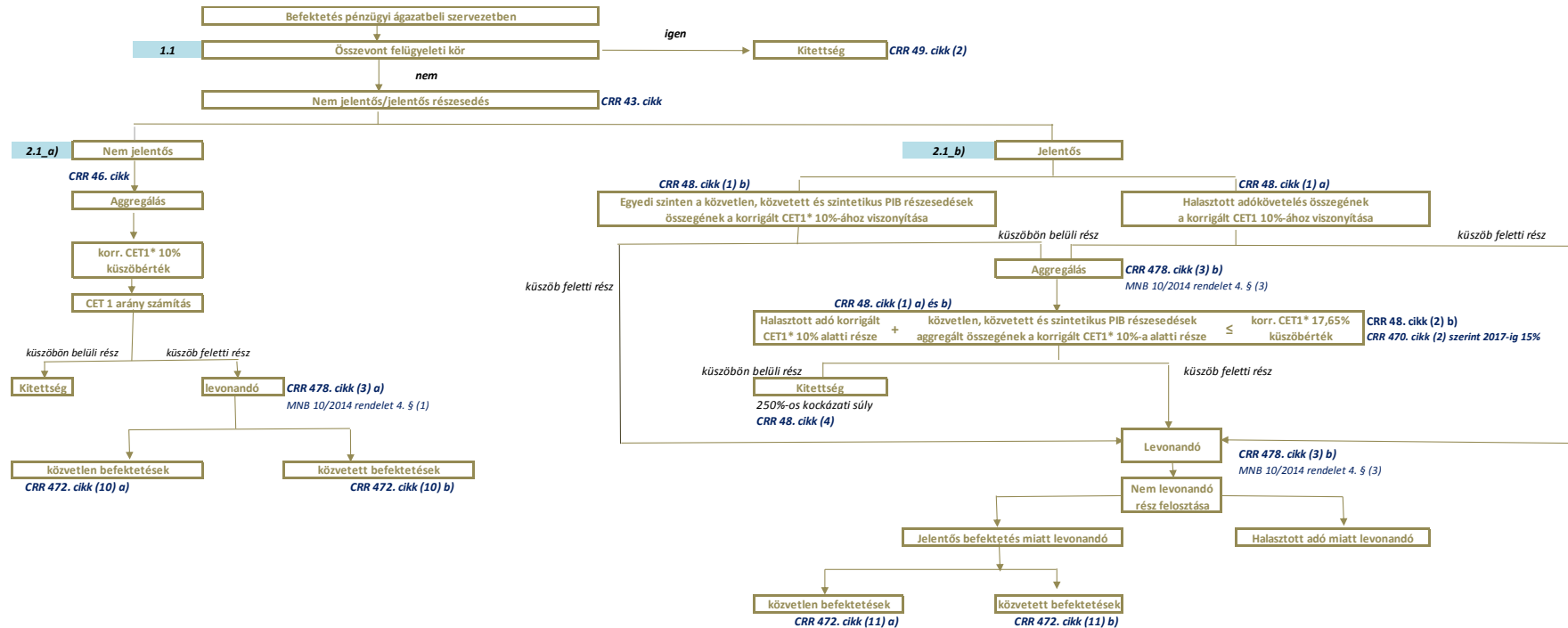
- összevont felügyeleti körbe tartozik (CRR 49. cikk (2) bekezdés)
- jelentős vagy nem jelentős részesedés (CRR 43. cikk)
- a tulajdonolt tőkeelem típusa (CRR 36., 56., 66 cikk)
- közvetlen, közvetett, vagy szintetikus részesedés (CRR 470. cikk)

A befektetéseket csoportosítani kell jelentős és nem jelentős részesedésű befektetésekre. E két kategóriához eltérő levonási szabályok tartoznak. Ezek után a befektetéseket célszerű csoportosítani a tulajdonolt tőke típusa szerint is, mivel az új szabályozás szerint alapesetben a befektetéseket abból a szavatoló tőke elemből kell levonni, amely típusú tőke elemmel az intézmény a pénzügyi intézményben rendelkezik. A példában csak a CET1 típusú befektetések levonása kerül bemutatásra.

További egyszerűsítés, hogy a példa nem számol az átmeneti intézkedésekkel, amelyek a 2024-ig terjedő időszakban befolyásolják a levonások összegét.

A pénzügyi intézményekben fennálló befektetések szavatoló tőkéből való levonásának folyamatát a következő folyamatábra szemlélteti. Az ábra nem tartalmazza ugyan a CRR valamennyi vonatkozó szabályát, de útmutatást ad a levonás főbb logikai folyamataihoz, illetve megjelöli azokat a jogszabályhelyeket, amelyek a vonatkozó előírásokat tartalmazzák. A folyamatábra hivatkozik az átmeneti rendelkezéseket szabályozó MNB rendelet egyes pontjaira is, de a rendelet 2016. január 1-től olyan módon kerül módosításra, amely lényegében megszünteti az átmeneti rendelkezéseket, és 2016. január 1-től a CRR felügyeleti hatáskörbe tartozó átmeneti intézkedések nélkül alkalmazandó. Bizonyos esetekben az átmeneti rendelkezést maga a CRR tartalmazza (amelyeket viszont alkalmazni szükséges), ezek a helyek is behivatkozásra kerülnek a folyamatábrában.

A pénzügyi ágazatbeli szervezetekben eszközölt befektetések szavatoló tőkéből való levonásának egyszerűsített folyamatábrája jogszabályi hivatkozásokkal, az átmeneti rendelkezésekre is tekintettel

* A CET1 korrigált értékét az egyes számítási szakaszokban a CRR szerint eltérő módon kell számítani

Nem jelentős részesedések

A nem jelentős részesedések esetében a CRR 46. cikk alapján, aggregálni kell az intézmény minden ebbe a kategóriába eső befektetését és azt kell viszonyítani az intézmény 46. cikk szerint korrigált CET1 tőkéjének 10%-ához. A küszöbérték alatti tételeket nem kell levonni a szavatoló tőkéből, hanem a megfelelő kockázati súllyal kell a kitétségek közé sorolni, attól függően, hogy az intézmény sztenderd vagy IRB módszert alkalmaz. A küszöbérték feletti tételeket le kell vonni.

Jelentős részesedések

A jelentős részesedések esetében a CRR 48. cikk alapján aggregálni kell az intézmény minden ebbe a kategóriába eső befektetését és azt az értéket kell viszonyítani a 48. cikk (1) bekezdésben szereplő korrigált CET1 10%-ához. A küszöb alatti értékek esetében azokat aggregálni kell a halasztott adókövetelések egy hasonló módon számított küszöb alatti értékével és a két tétel összegének a CRR 48. cikk (2) bekezdése szerinti korrigált CET1 tőkének 17,65%-os küszöbével kell összehasonlítani (ami a CRR 470. cikk átmeneti rendelkezése szerint 2017 végéig 15% lehet). Az aggregált küszöb (17,65%) alatti tételeket nem kell levonni, de azokra 250%-os kockázati súly alkalmazandó, a küszöb feletti tételek pedig levonandóak. Külön ki kell még számítani, hogy a nem levonandó rész mekkora hányada jut a halasztott adókövetelésekre és mekkora a jelentős részesedésekre. A 2017-ig érvényben lévő CRR 470. cikke szerinti átmeneti rendelkezés alapján a jelentős részesedések 10%-os küszöbértékhez való viszonyítását nem aggregált módon, valamenyny jelentős részesedés összértékével, hanem az egyes szervezetben lévő befektetések szintjén (csupán az adott szervezetben lévő közvetlen, közvetett és szintetikus részesedések aggregálásával) kell végrehajtani, ami jelentős eltérés a CRR 48. cikkéhez képest.

Összevont felügyeleti körbe tartozó részesedések

Külön kiemelendő a CRR 49. cikk (2) bekezdése, amely alapján az intézménynek egyedi szinten nem kell levonnia a konszolidált felügyeleti körbe tartozó pénzügyi ágazatbeli szervezeteiben eszközölt befektetéseit. Ezen tételeket kitétséggként kell kezelnie és a kitétség besorolása szerint kell kockázati súllyal korrigálnia és a kockázattal súlyozott kitétségek közé sorolnia. Ezen bekezdés értelmezését az EBA 2013 268. számú Q&A-ja is megerősítette.³⁸

³⁸ https://www.eba.europa.eu/single-rule-book-qa?p_p_id=questions_and_answers_WAR_questions_and_answersportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2&questions_and_answers_WAR_questions_and_answersportlet.jspPage=%2Fhtml%2Fquestions%2Fviewquestion.jsp&questions_and_answers_WAR_questions_and_answersportlet.viewTab=1&questions_and_answers_WAR_questions_and_answersportlet.questionId=415173&questions_and_answers_WAR_questions_and_answersportlet.statusSearch=1

Adatok:

	Szavatoló tőke számítás	Kiinduló állapot
CET1	61,8	120
Immateriális javak	-10	10
Évközi veszte- ség	-10	10
Halasztott adókövetelések	-15,7	25
Nem jelentős PIBB levonása	-7,5	15
Jelentős PIBB levonása	-5,7	15
CET1 17,65% korlát levonása	-9,3	
AT1	7,5	10
Nem jelentős PIBB levonása	-2,5	5
T2 tőkeelemek	40	40
Szavatoló tőke	109,3	
RWA	1058,2	1000
Teljes TMM	10,33%	
CET1 TMM	5,84%	

Befektetések:

cég	összevont felügyelet	közvetlen tulajdon	közvetett tulajdon	összes befektetés	Ebből CET1 részesedés	Ebből AT1 részesedés	Ebből T2 részesedés	tulajdoni arány	CET1 tőke	Teljes tőke	jelentős/nem jelentős	CRR
Lakástakarék	igen	10	0	10	10	0	0	100%	10	10	jelentős	49 (2)
Ingatlankezelő	igen	5	0	5	5	0	0	100%	5	5	jelentős	49 (2)
Autólízing	igen	5	0	5	5	0	0	100%	5	5	jelentős	49 (2)
Lakáslízing	igen	5	0	5	5	0	0	100%	5	5	jelentős	49 (2)
„B” bank	nem	5	5	10	5	5	0	5%	150	200	nem jelentős	46 (1)
„C” bank	nem	10	0	10	10	0	0	5%	160	200	nem jelentős	46 (1)
„D” bank	nem	5	0	5	5	0	0	25%	18	20	jelentős	48 (1)
„E” bank	nem	0	10	10	10	0	0	20%	40	50	jelentős	48 (1)

Összevont felügyeleti körbe tartozó részesedések

1. A lakástakarék, ingatlankezelő, autólízing és lakáslízing pénzügyi intézmények a Bankkal együtt összevont alapú felügyelés alá tartoznak, ezért azokat az egyedi szavatoló tőke számítás során a CRR 49. cikk (2) bekezdés alapján nem kell levonni, hanem a kitétségek besorolása szerinti kockázati súllyal kell a teljes kockázati kitétség számítása során figyelembe venni. 100%-os kockázati súlyt feltételezve ez az RWA értékét $10+5+5+5=25$ -tel növeli meg.

Nem jelentős részesedések

2. Aggregálni kell a bank pénzügyi intézményekben fennálló nem jelentős CET1, AT1 és T1 tőkékben fennálló közvetlen és közvetett részesedéseit ($10+10=20$). Ezt össze kell vetni a bank 46. cikk (1) bekezdés a) pont szerint korrigált CET1 értékének 10%-ával: $120 \text{ (CET1)} - 20 \text{ (immateriális javak és évközi veszteség miatti levonások)} = 100 * 10\% = 10$. $20 - 10 = 10$

Az így kapott értéket (10) meg kell szorozni a bank ilyen intézményekben való CET1 tőke részesedéseinek összesített értékének (15) és a teljes részesedéseinek (20) az arányával ($15/20=75\%$), aminek az eredménye 7,5, ezt kell levonni a CET1 tőke számítása során. Ha feltételezzük, hogy a részesedés másik eleme AT1 tőkeelemben áll fent, a banknak a saját AT1 értékének számítása során ($5/20*10$) 2,5 értéket kell levonnia. A le nem vont értéket a teljes kockázati kitétség számítása során figyelembe venni, 100%-os kockázati súlyt feltételezve ez 10 egységgel növeli az RWA értéket.

Jelentős részesedések

Első lépcsőben össze kell adni a CET1 formában meglévő jelentős részesedéseket ($10+5=15$). Ezt az értéket kell viszonyítani a CET1 tőke CRR szerinti levonásokkal csökkentett értékének 10%-ához ($15-((120-20-7,5)*10\%)=5,75$). A küszöbérték feletti 5,75 érték a CET1 tőkéből levonásra kerül. A küszöbérték alatti összeget egyelőre (9,25) nem kell levonni.

Ezt követően ki kell számítani a halasztott adókövetelések nem levonandó részét a 48. cikk (1) bekezdés a) pontja alapján, ami a példában megegyezik a CET1 levonásokkal csökkentett értékének 10%-ával (9,25). A halasztott adó küszöbérték feletti része ($25-9,25=15,75$) levonásra kerül.

A 48. cikk (2) bekezdés szerinti küszöbérték számítása során a CET1 tőke valamennyi levonással csökkentett értékét kell megszorozni 17,65%-kal, aminek az eredménye $(120-20-7,5-25-15)*17,65\%=9,27$. Ezt követően összesíteni kell a halasztott adókövetelések nem levonandó részét (9,25) valamint a jelentős pénzügyi befektetések nem levonandó részét (9,25), és ezt kell viszonyítani a 9,27-es küszöbértékhez. A küszöb alatti rész marad nem levonandó (9,27) viszont azt a CRR 48. cikk (4) bekezdése alapján a teljes kockázati kitettség számítása során 250%-os kockázati súllyal kell figyelembe venni. Ez az RWA-t $9,27*250\%=23,2$ egységgel növeli.

Következő lépésben ki kell számolni, hogy a nem levonandó rész (9,27) melyik része esik a halasztott adókövetelésekre és melyik a jelentős befektetésekre. Ehhez első lépésben venni kell a halasztott adókövetelés CET1 levonásokkal csökkentett értékének 10%-át meg nem haladó részét (9,25), és ezt el kell osztani ugyanennek az értéknek (9,25) valamint a jelentős befektetések CET1 levonásokkal csökkentett értékének 10%-át meg nem haladó értékének összegével (9,25). $9,25/(9,25+9,25)=50\%$. Ebből következően a nem levonandó rész (9,27) felével a halasztott adóköveteléseket kell csökkenteni a felével pedig a jelentős befektetéseket.

Ebből következően a halasztott adókövetelések CET1 tőkéből levonandó része: $25-(9,27*0,5)=20,367$. A jelentős befektetések CET1 tőkéből levonandó része: $15-(9,27*0,5)=10,367$. Összesen a két levonás 30,734-et eredményez.

RWA növekedése

A befektetések értéke nélkül számított, kiinduláskori 1000 RWA érték ezért az összevont alapú felügyelet alá tartozó részesedések miatt 25, a nem jelentős részesedések miatt 10, a jelentős részesedések miatt pedig 23,2, vagyis összesen 58,2 egységgel növekszik meg.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A szavatoló tőke fogalom használatának okai, a jelenleg használt definíció kialakulása	1
1. Bevezetés	1
2. A szavatoló tőke összetevői és struktúrája a Bázeli III előtt	3
3. Szavatoló tőke szabályozás az EU-ban	5
4. Szavatoló tőke szabályozás Magyarországon	7
5. A szavatoló tőkével kapcsolatos legfontosabb adatok	8
II. A szavatoló tőke számítása és szerepe a CRDIV/CRR szabályozási keretrendszerben	9
1. A CRDIV/CRR közös szabályai	9
2. A szavatoló tőke számítás általános szabályai	14
3. Szavatoló tőke szintek	16
3.1 Elsődleges alapvető tőke	16
3.1.1 Elsődleges alapvető tőke instrumentumok	16
3.1.2. Elsődleges alapvető tőkeként való elismerés feltételei	18
3.1.3. Prudenciális szűrők	23
3.1.4 Levonások az elsődleges alapvető tőkeelemekből	25
3.2 Kiegészítő alapvető tőke	29
3.2.1 Kiegészítő alapvető tőke elemek	30
3.2.2. Levonások a kiegészítő alapvető tőkéből	33
3.3 Járulékos tőke	34
3.3.1 Járulékos tőke elemek	34
3.3.2 Levonások a járulékos tőkéből	37
4. Egyéb, a szavatoló tőke számításhoz kapcsolódó részletszabályok	37
4.1 Általános követelmények	37
4.2 Kisebbségi részesedések és leányvállalatok által kibocsátott tőkeelemek	40
4.3 Pénzügyi ágazaton kívüli befolyásoló részesedés	42
5. A szavatoló tőke és a tőkekövetelmények kapcsolata	43
6. Kapcsolódó jogszabályok és ajánlások	45
6.1 Szavatoló tőke kiszámítására vonatkozó végrehajtási rendeletek és ajánlások	45
6.2 Átmeneti rendelkezések,	47
6.3 Opciók és nemzeti diszkréciók	48
6.4 A szavatoló tőke szabályozás hazai vonatkozásai	49
III. Szavatoló tőke témaköréhez kapcsolódó egyes kérdések	51
1. Kérdések és válaszok	51
1.1 EBA honlapján található érdekesebb kérdések és válaszok	52
1.2 MNB honlapján található érdekesebb kérdések és válaszok	53
2. Alkalmazási szintek, prudenciális konszolidációs kör	54
3. A szavatoló tőke szabályozásának lehetséges jövőbeni fejleményei	56
IV. Konklúzió	56
IRODALOMJEGYZÉK	58
Melléklet: Pénzügyi ágazatbeli befektetések levonása	60
TARTALOMJEGYZÉK	67